

Σχεδόν αόρατοι

Η μπροσούρα που κρατάτε στα χέρια σας είναι προϊόν συζητήσεων μεταξύ των αυτόνομων πολιτικών ομάδων Σαχ, No Woman's Land και Μηδέν Άπειρο. Κουβαλάει λοιπόν την κληρονομιά των συζητήσεων των αυτόνομων περί ρατσισμού. Επίσης είναι προϊόν της σκέψης και της δράσης στα πλαίσια του αντιφασιστικού αντιρατσιστικού κινήματος.

Θα ήταν συνεπώς γελοίο να διεκδικήσουμε οποιοδήποτε είδους “πνευματικά δικαιώματα”. Τα όσα περιέχονται μπορούν να χρησιμοποιηθούν ελεύθερα για κινηματικούς σκοπούς.

Φυσικά, η αναφορά σε αυτή την μπροσούρα βοηθάει, όπως βοηθάει πάντα να γνωρίζεις ποιος υποστήριξε τι και πότε.

Τυπώθηκε στην Αθήνα, τον Οκτώβριο του 2009, σε 1000 αντίτυπα.

Για επικοινωνία:

Μηδέν Άπειρο: midenapeiro@yahoo.gr

No Woman's Land: nowomansland05@yahoo.gr

Σαχ: saxgk@yahoo.gr

Σχεδόν αόρατοι

*Η παρανομοποίηση της εργασίας
Η Ελληνική μεταναστευτική πολιτική
Συμπεράσματα για πολιτική χρήση*

*No Woman's Land,
Μηδέν Άπειρο
Σαχ,
Οκτώβριος 2009*

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ. Περί της μεθόδου	7
-----------------------------------	----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Η παρανομοποίηση της εργασίας ως κρατική στρατηγική για τη μετανάστευση	11
--	-----------

1. Ο κυρίαρχος λόγος. Σήμερα	11
2. Η παρανομοποίηση της εργασίας σαν κρατική στρατηγική	15
<i>i. Η παρανομοποίηση της εργασίας αντλεί πλούτο από τους "νόμιμους" τομείς της παραγωγής και τρέφει το εγκληματικό κεφάλαιο.</i>	
<i>ii. Η παρανομοποίηση της εργασίας δημιουργεί μαφίες στο εσωτερικό της κοινωνίας.</i>	
<i>iii. Η παρανομοποίηση της εργασίας συνδέει το παράνομο κεφάλαιο με το κράτος.</i>	
<i>iv. Σύνοψη</i>	
3. Γιατί η παρανομοποίηση της εργασίας;	28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Η παρανομοποιημένη εργασία στον δοκιμαστικό σωλήνα: Η καταναγκαστική πορνεία	34
---	-----------

1. Τα άγουρα χρόνια (πριν το 1980)	35
2. Το πείραμα (1980 - 2000)	38
3. Η καταναγκαστική πορνεία σήμερα	44
4. Οι συνέπειες	47

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η Ελλάδα σύνορο: Η περιστρεφόμενη πόρτα και η δημιουργία της παρανομοποιημένης εργασίας	53
1. Οι συνοριακές τακτικές - Αιγαίο	54
2. Οι συνοριακές τακτικές - Έβρος	58
3. Οι συνοριακές τακτικές: Το "άσυλο"	61
i. Η κλίμακα της νομιμότητας	
ii. Ο ομφαλός της γης: Πέτρου Ράλλη	
4. Οι συνοριακές τακτικές - Νέα Μανωλάδα: όταν η μαφία είναι το αφεντικό	69
i. Πυργιώτες στο Βερολίνο	
ii. Πακιστανοί στον Πύργο	
iii. Χτίζοντας τη μαφία	
iv. Απεργώντας στη Μανωλάδα	
v. Στο βάθος σκοτάδι	
5. Η στρατηγική της περιστρεφόμενης πόρτας: Τα σύνορα και η παραγωγή της παρανομίας	79
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Αντί επιλόγου, συμπεράσματα	87
<i>Συμπέρασμα πρώτο: η στρατηγική των αφεντικών πρέπει να αντιμετωπίζεται ως τέτοια.</i>	
<i>Συμπέρασμα δεύτερο: οι ντόπιοι εργάτες δεν είναι στο απυρόβλητο.</i>	
<i>Συμπέρασμα τρίτο: η νομιμοποίηση ως ταξική στρατηγική.</i>	
Σημειώσεις	95
Παράρτημα	103

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Περί της μεθόδου

Όταν την άνοιξη του 2008 αποφασίσαμε να ασχοληθούμε συστηματικά με το ζήτημα της μετανάστευσης, δεν το κάναμε από ακαδημαϊκό ενδιαφέρον. Ούτε ήταν κάτι που μας προέκυψε από το πουθενά. Εδώ και πέντε χρόνια πολλοί από εμάς είμαστε ενεργά αναμειγμένοι με την υπόθεση της ταξικής αυτονομίας. Συνεπώς είμαστε ενεργά αναμειγμένοι στην υπόθεση του αντιρατσισμού και του αντιφασισμού. Συμμετείχαμε και συμμετέχουμε σε αυτόνομους *antifa* πυρήνες με τοπική και ευρύτερη αντιφασιστική δράση, έχουμε ασχοληθεί και ασχολούμαστε με τα ταπεινά έργα του μοιράσματος προκηρύξεων και της αφισκοκόλλησης, έχουμε εντυπώσει στο τι σημαίνει η αντιρατσιστική οργάνωση από τα κάτω, έχουμε καρπωθεί τα οφέλη της κι έχουμε λουστεί τα προβλήματά της. Με λίγα λόγια έχουμε προσπαθήσει και προσπαθούμε όσο καλύτερα μπορούμε να χτυπήσουμε το ρατσισμό "υλικό στο δρόμο και ιδεολογικά στις καρδιές και τα μυαλά των ανθρώπων", όπως το έθεσαν κάποτε κάποιοι Βρετανοί σύντροφοι.

Όταν λοιπόν αποφασίσαμε να ασχοληθούμε πιο συστηματικά με το ζήτημα της μετανάστευσης, γνωρίζαμε πως η επιλογή μας δεν ήταν μια ευκαιριακή επιλογή. Δεν την αντιληφθήκαμε καν σαν κάποιου είδους έναρξη, αφού η ενασχόλησή μας είχε ήδη ξεκινήσει εδώ και κάποια χρόνια. Οπότε κάποια πράγματα δεν ήταν προς συζήτηση, βρίσκονταν ήδη στη βάση του προβληματισμού μας. Για να το πούμε ευθέως, τα όσα ακολουθούν βασίζονται στην παραδοχή ότι κάθε μετανάστευση στον καπιταλισμό είναι μετανάστευση εργατικής δύναμης. Οι μετανάστες είναι εργάτες, η δυνατότητά τους για εργασία είναι το βασικό διακύβευμα κάθε κρατικής νομοθεσίας, κάθε μπατοϊκής πρακτικής, κάθε εργασιακής μεθόδου που σοφίζονται τα αφεντικά.

Επίσης, έχουμε προ πολλού ξεμπερδέψει με κάθε μεταμοντέρνα θεωρία από αυτές που θεωρούν πως ο ρατσισμός είναι κάποιου είδους "φόβος του άλλου", τάχα εγγεγραμμένος στο ανθρώπινο γονιδιακό υλικό α-

πό την εποχή των σπηλαίων. Γελάμε, όπως γελούσαμε πάντα, όταν ακούμε πως ο ρατσισμός είναι κάποιου είδους διανοητική αρρώστια για τη θεραπεία της οποίας αρκεί η "καλύτερη εκπαίδευση και πληροφόρηση", κοινολογία η αναιρέση κάποιας πλάνης, σίγουρα δημιουργημένης από τα μμε. Όχι. Βλέπουμε τον ρατσισμό σαν την κατεξοχήν ιδεολογία διαίρεσης και αποδυνάμωσης της εργατικής τάξης, θεωρούμε λοιπόν τον ρατσισμό, όπως τον ξέρουμε σήμερα, ως μία από τις βασικές ιδεολογικές κατασκευές του καπιταλισμού, ιδεολογία που γεννήθηκε μαζί με τον καπιταλισμό και θα πεθάνει μόνο μαζί με τον καπιταλισμό. Για να το πούμε πιο απλά, κατά τη γνώμη μας δεν μπορεί σήμερα να υπάρξει αυτόνομο ταξικό κίνημα που να μην είναι ταυτόχρονα αντιρατσιστικό κίνημα. Και αντίστροφα, κάθε αντιρατσιστικό κίνημα που αξίζει τον χαρακτηρισμό, δεν μπορεί παρά να είναι ταξικό και αυτόνομο.

Είναι με αυτή την έννοια που ποτέ δεν αντιληφθήκαμε την "αλληλεγγύη προς τους μετανάστες" σαν ζήτημα ανθρωπισμού και "δικαιωμάτων του ανθρώπου", που πρέπει να επιλυθεί από το κράτος μόλις αυτό έλθει στα συγκαλά του και ξαναθυμηθεί τις αρχές της Γαλλικής επανάστασης. Κατά τη γνώμη μας, ο μόνος τρόπος να σχετιστεί κανείς με τους μετανάστες εργάτες, είναι και ο μόνος τρόπος που υπάρχει να αντιταχθεί στα όσα σχεδιάζονται εναντίον μας: Λέμε για τον τρόπο της ταξικής αλληλεγγύης στην κυριολεξία της, λέμε για την αλληλεγγύη των εργατών προς τα μέλη της τάξης τους. Κι επειδή στην Ελλάδα η αλληλεγγύη είναι κουβέντα πολυκρησιμοποιημένη και τριμμένη μέχρι την τελευταία φλούδα στον τρίφτη της ιδεολογίας, λέμε για τη συνειδητοποίηση ότι εμείς και οι μετανάστες εργάτες είμαστε ένα, οι νίκες τους είναι και δικές μας νίκες και οι ήττες τους είναι και δικές μας ήττες. Λέμε πως εμείς και οι μετανάστες εργάτες είμαστε ένα, είμαστε η εργατική τάξη, προσδιοριζόμαστε από το ίδιο το γεγονός της εκμετάλλευσής μας. Είναι η έλλειψη αυτής της συνείδησης και κυρίως η αδυναμία μετατροπής της σε πράξη, που είκοσι χρόνια τώρα κατατρώει από τα μέσα το λεγόμενο "κίνημα", που το φέρνει να παραπαίει μεταξύ ενός ανθρωπισμού της κακιάς ώρας και μιας παντελούς αδυναμίας κατανόησης της πραγματικότητας. Είναι αυτή η έλλειψη έμπρακτης συνείδησης που έχει χτίσει την κατά κράτος ιδεολογική και υλική νίκη των αφεντικών, αυτή τη νίκη που σημαδεύει το σημερινό κόσμο.

Όπως αναμένεται από κάποιους σαν και του λόγου μας, θα πρέπει να σημειώσουμε πως δεν είναι μια νίκη αποκλειστικά ιδεολογική, ή μια νίκη

που εκτυλίσσεται αποκλειστικά στο πεδίο του ρατσισμού. Σήμερα, είκοσι σχεδόν χρόνια από την πρώτη είσοδο των μεταναστών εργατών, μετά από τις ψευδαισθήσεις κοινωνικής ανέλιξης της δεκαετίας του '90, βρίσκουμε τις ζωές μας να κατακυριεύονται στην ξεφτίλα μαζί με τους μισθούς μας, το φόβο να βασιλεύει σε κάθε εργασιακό χώρο, βρίσκουμε τους κάθε λογής μπάτσους και τις κάθε λογής απαγορεύσεις να εξαπλώνονται σε όλο και ευρύτερα πεδία των κοινωνικών σχέσεων. Βρισκόμαστε αντιμέτωποι με έναν νέο ολοκληρωτισμό που είναι η πρακτική έκφραση της καθολικής ταξικής μας ήττας. Αυτός ο νέος ολοκληρωτισμός, η εγκαθίδρυσή του και η κυριαρχία του δεν είναι καθόλου άσχετος με την αποτυχία της ντόπιας εργατικής τάξης να συνδεθεί με τους μετανάστες εργάτες. Μάλιστα, η συνέχεια της ιστορίας θα εξαρτηθεί από ακριβώς αυτό το διακύβευμα.

Όπως και να 'χει. Όλα αυτά δεν σημαίνουν ότι είμαστε σοφοί, ή ότι έχουμε λύσει όλα τα ζητήματα που αφορούν τον ρατσισμό. Τα αναφέρουμε περισσότερο για λόγους τιμιότητας και για να μπορείτε να παρακολουθήσετε τα όσα ακολουθούν. Αλλά και για να δείξουμε πως καταλαβαίνουμε τους λόγους για τους οποίους όταν ξεκινήσαμε να ασχολούμαστε με το ζήτημα της μετανάστευσης, βρήκαμε τους εαυτούς μας στο πιο βαθύ σκοτάδι. Ευτυχώς, είχαμε από παλιά τις βασικές αρχές που προαναφέραμε. Με αυτές τις αρχές είναι που καταλάβαμε τα εξής: από το 2004 και μετά, οι πόλεμοι στο Ιράκ, το Αφγανιστάν και μεγάλες περιοχές της Αφρικής (σε πολλούς από τους οποίους συμμετέχει και η Ελλάδα) κατέστρεψαν κοινωνικές σχέσεις και υλικές υποδομές εκεί και δημιουργούσαν νέα μεταναστευτικά ρεύματα εδώ. Εν τω μεταξύ, το ελληνικό κράτος, μαζί με τα ΜΜΕ, τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις του και τα ντόπια μικρά και μεγάλα αφεντικά είχε ωριμάσει εξαιρετικά ως προς την αντιμετώπιση των μεταναστών, ή εν πάση περιπτώσει υπήρχαν σημαντικές διαφορές σε σχέση με τη μετανάστευση της δεκαετίας του '90. Επίσης, το μέλλον διαγραφόταν ζοφερό. Μετά από δεκαπέντε χρόνια μετανάστευσης, η ελληνική εργατική τάξη εξακολουθούσε να παραμένει ξένη με το μη ελληνικό της κομμάτι, χαμένη μεταξύ ρατσισμού, οικονομικής κρίσης και χρεών. Η κατάσταση με λίγα λόγια ήταν ένα κι ένα για να αλωνίσουν οι δημοσιογράφοι, οι επιστήμονες, οι φιλόσοφοι, οι ιδεολόγοι και οι μπάτσοι. Αυτοί είναι που λένε τι συμβαίνει με το ζήτημα μετανάστευση σήμερα, αυτοί είναι που θέτουν τις ερωτήσεις και δίνουν τις απαντήσεις, αυτοί είναι που λένε τι είναι "πρόβλημα" και τι είναι η "λύση".

Αμέσως μόλις βάλουμε μπροστά το ζήτημα της μετανάστευσης στην Ελλάδα και τον κόσμο σήμερα, βρήκαμε μπροστά μας αυτή την ιδεολογική κυριαρχία. Για το είδος και την ποσότητα αυτής της κυριαρχίας, θα μιλήσουμε παρακάτω. Πάντως η αρχική μας μέθοδος ήταν να κολυμπήσουμε στα νερά αυτής ακριβώς της ιδεολογίας, να την κοιτάξουμε μέχρι το βάθος της με την ελπίδα ότι κάπου θα κρύβεται μια αλήθεια. Από τον Σεπτέμβριο του 2008 ξεκινήσαμε να αποδελτιώνουμε και να καταγράφουμε τα σχετικά με τη μετανάστευση δημοσιεύματα από τον καθημερινό τύπο με έμφαση στις εφημερίδες Καθημερινή και Ελευθεροτυπία. Δεν μείναμε στην αποδελτίωση, αλλά εκδίδαμε τα όσα συγκεντρώναμε σε ένα περιοδικό και κοιτάζαμε να τα συζητάμε όσο καλύτερα και ρεαλιστικότερα μπορούσαμε, γραπτά και προφορικά, τόσο μεταξύ μας όσο και με άλλους συντρόφους.

Κάπως έκπληκτοι ανακαλύψαμε πως αυτός ο ανάποδος τρόπος ενασχόλησης με την επικαιρότητα άρχισε να μας δίνει επιπλέον ιδέες και επιπλέον τεκμήρια για τα όσα είχαμε στο μυαλό μας. Είναι από εκεί που ήρθαμε σε επαφή με τις εκθέσεις των ανθρωπιστικών οργανώσεων, συζητήσαμε τις βασικές αρχές των προσεγγίσεών τους και ανακαλύψαμε, από τη μια ότι αυτές οι οργανώσεις εκφράζουν καλύτερα από τον καθένα τον κυρίαρχο λόγο για τη μετανάστευση σήμερα, και από την άλλη ότι με αυτόν τον λόγο διαφωνούμε κάθετα. Είναι από εκεί που είδαμε διάφορα επιμέρους επεισόδια να εκτυλίσσονται μέρα με τη μέρα και μήνα με τον μήνα. Είναι από εκεί που αρχίσαμε να βρίσκουμε τι να διαβάσουμε από όλο τον όγκο της σχετικής βιβλιογραφίας. Είναι από εκεί τέλος που αρχίσαμε να αντιλαμβανόμαστε την ενασχόληση του ελληνικού κράτους με τους μετανάστες εργάτες σαν κάτι διόλου ευκαιριακό, αλλά σαν μία στρατηγική.

Είναι για αυτή τη στρατηγική, το είδος της, τους στόχους της και τις πολιτικές της επιπτώσεις που θα μιλήσουμε παρακάτω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η παρανομοποίηση της εργασίας ως κρατική στρατηγική για τη μετανάστευση

Σκούπα στο κέντρο
της Αθηνas, κάπου
στα 2009

1. Ο κυρίαρχος λόγος. Σήμερα.

Το καλοκαίρι του 2007 μέλη της γερμανικής ανθρωπιστικής οργάνωσης Pro Asyl επισκέφθηκαν την Ελλάδα με σκοπό να περιγράψουν τις συνθήκες στα κέντρα κράτησης μεταναστών στο Αιγαίο. Για ένα περίπου μήνα πήραν συνεντεύξεις από κρατούμενους, φύλακες, λιμενικούς και διευθυντές και κατέληξαν σε μια μελέτη που κυκλοφορεί ελεύθερα στο διαδίκτυο με τίτλο *Η κατάσταση των προσφύγων στο Αιγαίο και οι πρακτικές του ελληνικού λιμενικού*¹. Κανείς δεν θα μπορούσε να κατηγορήσει αυτή την μελέτη για έλλειψη σοβαρότητας. Οι πάνω από εκατό συνεντεύξεις που

αποτελούν το βασικό της υλικό περιγράφουν -όντως συνταρακτικά, όντως ρεαλιστικά- τη ζοφερή κατάσταση των νεοφερμένων μεταναστών, τις κτηνώδεις πρακτικές των ελλήνων λιμενόματσων, το θάνατο και τη βία που βασιλεύουν γύρω, και πολλές φορές μέσα, σε μερικούς από τους πιο δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς στην Ευρώπη.

Δεν θα σταθούμε όμως στην αδιαμφισβήτητη χρησιμότητα τέτοιων μελετών. Αυτό που μας ενδιαφέρει εδώ είναι τα συμπεράσματά της. Αφού λοιπόν τα μέλη της Pro Asyl έχουν συναντήσει και μιλήσει με εκατοντάδες πρόσφυγες, αφού έχουν περιγράψει το Αιγαίο σαν το σκηνικό ενός διαρκούς πολέμου χαμηλής έντασης, βρίσκουν πως αυτά που πρέπει να γίνουν είναι τα εξής:

Προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ελλάδα. Σεβασμός της αρχής της μη επαναπρώθησης. Εξέταση των καταγγελιών για βασανιστήρια και κακομεταχείριση. Να σταματήσει η συστηματική κράτηση κατά την άφιξη. Πρόσβαση σε μια δίκαιη διαδικασία εξέτασης των αιτημάτων ασύλου. Αναγνώριση του δικαιώματος στην προστασία. Προστασία των ανηλίκων. Δημιουργία ενός κατάλληλου συστήματος υποδοχής των προσφύγων. Καμιά επαναπρώθηση αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα [ενν. από τη Γερμανία]. Η Ευρώπη χρειάζεται έναν άλλο μηχανισμό ανάληψης της ευθύνης για τους πρόσφυγες...²

Ο ανθρωπισμός και οι διάφοροι λόγοι περί "δικαιωμάτων" είναι σήμερα ο κυρίαρχος λόγος σε σχέση με το ρατσισμό και τη μετανάστευση. Ο ανθρωπισμός δεν μιλάει για κοινωνικές τάξεις, αλλά για "ανθρώπους". Και δεν βλέπει ο ανθρωπισμός τα όποια "δικαιώματα" σαν το ιστορικό αποτέλεσμα της ταξικής πάλης, αλλά σαν αυτονόητη συνθήκη συνυφασμένη με το "ανθρώπινο", τόσο όσο ο νους και το σώμα. Φυσικά με τέτοια θεμέλια, ο ανθρωπισμός αδυνατεί να πει ή να προτείνει οτιδήποτε ρεαλιστικό ή έστω απλά ενδιαφέρον σχετικά με την μετανάστευση. Αντιθέτως φτάνει να αποτελεί λειτουργικό κομμάτι του ρατσισμού ως πλέγματος κοινωνικών σχέσεων.

Η βασική κατά τη γνώμη μας αφετηρία του ανθρωπιστικού λόγου για τη μετανάστευση είναι η παραδοχή ότι οι "ντόπιοι" και οι "ξένοι" είναι εντελώς διαφορετικά πράγματα. Από εκεί είναι που πηγάζουν οι παραδοχές ότι η έλευση των "ξένων" είναι ένα παροδικό φαινόμενο, ότι τα πάθη τους

είναι σε τελική ανάλυση δικά τους και μόνο, καθώς και ότι το μόνο που μπορούμε να διανοηθούμε σε σχέση με το θέμα είναι "να τους βοηθήσουμε". Όπως εύγλωττα δηλώνει το σύνθημα "οι μετανάστες δεν είναι πρόβλημα, έχουν προβλήματα", οι μετανάστες εργάτες είναι κάτι άλλο από εμάς, διαθέτουν μάλιστα "προβλήματα" τα οποία ουδέποτε θα φτάσουν να γίνουν και δικά μας. Αν αυτά τα προβλήματα μας αφορούν, είναι αποκλειστικά και μόνο για κάποιους αόριστους ηθικούς λόγους.

Σε ένα πιο πολιτικό επίπεδο, ο σημερινός κυρίαρχος λόγος περί μετανάστευσης κινείται γύρω από την βασική παραδοχή ότι η παράνομη μετανάστευση είναι όντως πρόβλημα και το κράτος όντως προσπαθεί να το λύσει. Ή για να το πούμε αλλιώς, η *συντριπτική πλειοψηφία της αντιπολίτευσης στις κρατικές πολιτικές για τη μετανάστευση, δέχεται ότι το κράτος έχει τα προβλήματα που λέει πως έχει και ότι επιδιώκει τις λύσεις που λέει πως επιδιώκει*.

Αυτή η γενική παραδοχή έχει βέβαια πολλές επιμέρους συνέπειες. Έτσι, αυτή τη στιγμή, ο λόγος της κοινωνικής αντιπολίτευσης περί μετανάστευσης, δέχεται μεταξύ άλλων:

-Ότι τα κράτη έχουν αποφασίσει να κλείσουν ερμητικά τα σύνορα απέναντι στη μετανάστευση.

-Ότι τα κράτη έχουν αποφασίσει και προσπαθούν να καθαρίσουν την επικράτειά τους από τους "ανθρώπους χωρίς χαρτιά".

-Ότι δηλαδή τα κράτη πιστεύουν πως οι επικράτειές τους "έχουν γεμίσει".

-Ότι παρόλα αυτά, τα κράτη αδυνατούν να επιβάλουν τις αποφάσεις τους, βρίσκονται σε αμηχανία μπροστά σε ένα φαινόμενο εν πολλοίς ανεξέλεγκτο.

-Ότι με λίγα λόγια, τα κράτη αδυνατούν να διαφυλάξουν τα σύνορά τους.

Συνεπώς τα κράτη, αντιμέτωπα με το φαινόμενο της "παράνομης μετανάστευσης", φτάνουν να δυσλειτουργούν. Αυτά τα φαινόμενα δυσλειτουργίας δεν περιορίζονται στην αδυναμία φύλαξης των συνόρων. Επεκτείνονται στις περιπτώσεις "διαφθοράς κρατικών υπαλλήλων". Περιλαμβάνουν τις περιπτώσεις "άσκοπης χρήσης βίας". Δεν αποκλείουν τις περιπτώσεις "κτηνώδους εκμετάλλευσης". Και φυσικά λύνονται με "νομικές και θεσμικές βελτιώσεις".

Κύκλοι όπως αυτός των "μεταναστών με προβλήματα" ή εκείνος του "α-νίκανου κράτους", δεν είναι απλά σειρές λανθασμένων παραδοχών που ο-

δηγούν σε λανθασμένα συμπεράσματα. Αντίθετα, είναι σειρές πολιτικών επιλογών. Πιο συγκεκριμένα είναι ο τρόπος με τον οποίο τα καπιταλιστικά κράτη και οι καπιταλιστικές κοινωνίες που εξευτελίζουν, σκοτώνουν και εκμεταλλεύονται ένα σημαντικό κομμάτι της εργατικής τους τάξης δίχως κανένα μέτρο, μπορούν ταυτόχρονα να διαθέτουν πολιτικές οι οποίες έχουν σκοπό να εγκαλούν τις ίδιες αυτές κοινωνίες να θυμηθούν έναν κάποιον καλύτερο και πιο αληθινό εαυτό. Η βασική δουλειά του ανθρωπισμού είναι να εγκαλεί μια πλατωνική ιδέα ενός κράτους και μιας κοινωνίας του διαφωτισμού, της ισότητας και των "δικαιωμάτων του ανθρώπου". Και μπορεί, μας λένε, αυτό το ιδανικό κράτος και αυτή η ιδανική κοινωνία να χάθηκαν προσωρινά από κάποιο ανεπίτρεπτο όσο και ανεξήγητο "λάθος της ιστορίας", μπορεί να αντικαταστάθηκαν από κοινωνίες κανιβάλων και εμπόρων λευκής σαρκός. Δεν έχουμε όμως, παρά να διορθώσουμε το "λάθος", να αναιρέσουμε την "οπισθοδρόμηση", και η κοινωνία του διαφωτισμού θα επανέλθει λαμπρή, πολλές φορές μάλιστα με κρατική χρηματοδότηση! Σύμφωνα με τη ρητορική των ανθρωπιστών, ο εξευτελισμός, η εκμετάλλευση και οι δολοφονίες των μεταναστών είναι μοναδική περίπτωση: Το μοναδικό έγκλημα για την αναιρέση των συνεπειών του οποίου αρμόδιος είναι ο ίδιος ο εγκληματίας, ή έστω ο καλός του εαυτός!

Σε τελική ανάλυση δηλαδή, ο ανθρωπισμός είναι ο τρόπος με τον οποίο οι καπιταλιστικές κοινωνίες συσκοτίζουν την πραγματική λειτουργία της μετανάστευσης στο εσωτερικό τους, διοχετεύοντας ταυτόχρονα τα πιο ευαίσθητα από τα μέλη τους στις πιο ακίνδυνες των ενασχολήσεων. Αυτά, την ίδια στιγμή που οι επιταγές του πραγματικού συντάγματος του καπιταλισμού καλπάζουν με πρωτοφανή ρυθμό, ακόμη και για τα δεδομένα των κανιβαλισμών του προηγούμενου αιώνα. Ο ανθρωπισμός είναι ένας από τους βασικούς τρόπους με τους οποίους σήμερα, είκοσι χρόνια μετά την έλευση των πρώτων μεταναστών στην Ελλάδα, η αντιρατσιστική σκέψη και δράση βρίσκονται ακόμα σε νηπιακό επίπεδο, που οι σχέσεις μεταξύ ντόπιων και ξένων εργατών είναι εν πολλοίς ανύπαρκτες, που εν πάση περιπτώσει η εργατική τάξη στην Ελλάδα παραμένει ρατσιστική, δηλαδή διαιρεμένη, δηλαδή αδύναμη, έρμαιο κάθε όρεξης των αφεντικών.

Γι' αυτό είναι απόλυτη ανάγκη να ανακαλύψουμε ξανά ταξικές αιτίες, ταξικές εξηγήσεις και ταξικές περιγραφές για τον ρατσισμό. Είναι αναγκαίο να εξηγήσουμε τις κρατικές πολιτικές για την μετανάστευση, όχι σαν "ατυχή οπισθοδρόμηση", αλλά σαν κομμάτι του ταξικού πολέμου. Είναι α-

ναγκαίο να ανακαλύψουμε έμπρακτα την τάξη μας στο σύνολό της, με τα συμφέροντα και τις δυνατότητές της. Η γνώμη που θα περιγράψουμε παρακάτω, θα έχει τις αδυναμίες της και τα σφάλματά της, όπως και να 'χει όμως, φιλοδοξεί να συμβάλει προς αυτήν την κατεύθυνση.

2. Η παρανομοποίηση της εργασίας σαν κρατική στρατηγική

*Give me your tired, your poor,
Your huddled masses yearning to breathe free,
The wretched refuse of your teeming shore.
Send these, the homeless, tempest-tossed to me.
I lift my lamp beside the golden door.³*

Επιγραφή στην βάση του αγάλματος της Ελευθερίας, στο λιμάνι της Νέας Υόρκης, αρχές του 20ού αιώνα.

Λέγεται συχνά πως είναι παράδοξο οι Έλληνες να είναι ρατσιστές. Η ελληνική μετανάστευση κατά την διάρκεια του εικοστού αιώνα, μεγάλη σε όγκο και διάρκεια καθώς ήταν, προίκισε σχεδόν κάθε ελληνική οικογένεια και με έναν τουλάχιστον μετανάστη. Δεν μπορεί λοιπόν αυτή η κοινωνία να είναι μια ρατσιστική κοινωνία. Φυσικά το επιχείρημα είναι έωλο και διαψεύδεται στην πράξη για τον απλό λόγο ότι η μνήμη που δεν είναι ταξική θυμάται ό,τι θέλει. Μπορούμε όμως να το χρησιμοποιήσουμε σαν αφετηρία για να σκεφτούμε τις διαφορές της μετανάστευσης των Ελλήνων τότε από τις τωρινές μετακινήσεις του πολυεθνικού προλεταριάτου.

Οι Έλληνες εργάτες λοιπόν, ταξίδεψαν κατά την διάρκεια του εικοστού αιώνα στις ΗΠΑ, στην Γερμανία, στο Βέλγιο και την Αυστραλία, εκεί έγιναν αντικείμενο εκμετάλλευσης, εκεί πλούτισαν πολύ πολύ λιγότερο από όσο τους θέλουν τα λαϊκά παραμύθια, εκεί τέλος έγιναν αντικείμενο ρατσισμού, "βρωμούσαν", "έκλεβαν", "ήταν απολίτιστοι" και "αποτελούσαν πρόβλημα" όσο κάθε μετανάστης εργάτης. Αλλά ποτέ τους δεν υπήρξαν "παράνομοι". Η μετακίνησή τους, είτε έγινε ελεύθερα, μέσα από τα ανοιχτά σύνορα των ΗΠΑ και της Αυστραλίας, είτε με διακρατικές συμφωνίες του ελληνικού μετεμφυλιακού κράτους με το γερμανικό και το βελγικό. Σε κάθε περίπτωση πάντως, η εκμετάλλευσή τους ήταν νόμιμη. "Με χαρτιά". Και με μια κάποια μίζερη προοπτική παραμονής.

Αυτή η κατάσταση δεν αφορούσε μόνο τους Έλληνες εργάτες. Καθ' όλη τη διάρκεια του εικοστού αιώνα και μέχρι το 1980, δεκάδες εκατομμύρια εργατών ταξίδεψαν, δούλεψαν και παρέμειναν στις χώρες του πρώτου κόσμου. Στις περισσότερες περιπτώσεις νόμιμα. Η διαφορά με τα σημερινά κύματα μετανάστευσης θα πρέπει να είναι εμφανής. Τα καπιταλιστικά κράτη σήμερα, χωρίς καμία εξαίρεση, διαθέτουν ένα τεράστιο νομικό οπλοστάσιο απαγόρευσης της εισόδου και της παραμονής στη χώρα. Μαζί με τους νόμους, διαθέτουν, και όσο περνάει ο καιρός χτίζουν περισσότερο, τους κατασταλτικούς μηχανισμούς που επιβάλλουν αυτήν την απαγόρευση.

Αλλά η λέξη "απαγόρευση" είναι πολύ ελαφριά για να περιγράψει αυτό που συμβαίνει με τους λεγόμενους "λαθραίους" μετανάστες. Η πραγματική κατάσταση, είναι ότι μόλις περνάει τα σύνορα, ο υποψήφιος μετανάστης εισέρχεται σε ένα νομικό καθεστώς ανυπαρξίας. Αρμόδιοι πλέον γι' αυτόν και την εργασία του είναι οι μπάτσοι, οι φυλακές και όσα αφεντικά βρεθούν να τον εκμεταλλευτούν. Με λίγα λόγια, ο μετανάστης εξ ορισμού, εντελώς τεχνητά και με μελετημένη βία, εντάσσεται σε ένα καθεστώς παρανομίας.

Αυτή η τεχνητή παρανομοποίηση, διαδικασία βίαιη και παγκόσμια, αποτελεί την βασική διαφορά της σημερινής μετανάστευσης από εκείνη που κυριάρχησε μέχρι το 1980. Φαίνεται μάλιστα πως σε κάποιες περιπτώσεις αυτή η παρανομοποίηση επιβλήθηκε τόσο απότομα που αναγκάζει διάφορους να εκπλήσσονται. Ο Misha Glenny για παράδειγμα, συγγραφέας του βιβλίου *Mc Mafia*, και ειδικός για θέματα οργανωμένου εγκλήματος, απορεί ως εξής:

Είναι παράδοξο ότι, ενώ αυξανόταν η ζήτηση μεταναστών εργατών στις δυτικές οικονομίες κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, οι έλεγχοι στα σύνορα έγιναν πιο αυστηροί σχεδόν παντού. Το γεγονός αυτό δημιούργησε μια πελώρια αγορά για τη διακίνηση ανθρώπων, φαινόμενο που τροφοδοτήθηκε από τη ζήτηση της Δύσης για φτηνή, αφορολόγητη εργασία.⁴

Ο Glenny βρίσκει πολλά τέτοια "παράδοξα" κατά την περιήγησή του στον κόσμο του οργανωμένου εγκλήματος. Με παρόμοια αντίληψη των πραγμάτων, εκπλήσσεται όταν ανακαλύπτει ότι το εμπόργκο εναντίον της Γιου-

γκοσλαβίας κατά την διάρκεια του Γιουγκοσλαβικού πολέμου στην ουσία λειτούργησε ως σύνδεση των κρατών της περιοχής με το λαθρεμπόριο και γενικότερα το οργανωμένο έγκλημα. Πώς γίνεται ένα κράτος (εν προκειμένω το κράτος των ΗΠΑ) να επιλέγει μία πολιτική που δημιουργεί κράτη - εγκληματίες; Ο Glenny απαντάει μιλώντας για "σοβαρά και ανεξήγητα λάθη". Εμείς από την άλλη, ούτε τόσο καλοπροαίρετοι είμαστε, ούτε υποτιμούμε τόσο την κρατική σοφία. Πιστεύουμε πως όλα έχουν τον λόγο τους και πως η απαγόρευση της μετανάστευσης δεν είναι κρατικό λάθος, αλλά η σημερινή κυρίαρχη, παγκόσμια καπιταλιστική στρατηγική για την μετανάστευση και γενικότερα την εργασία⁵.

"Απαγόρευση"... Υπάρχει και ένας δεύτερος λόγος που αυτή η λέξη είναι προβληματική για τους σκοπούς μας. Πράγματι, η έννοια αυτής της λέξης στην καθομιλουμένη είναι στενά συνδεδεμένη με την έννοια της εξάλειψης. Σύμφωνα με αυτή την έννοια, όταν κάτι "απαγορεύεται" και ειδικά όταν κάτι απαγορεύεται από το κράτος, πολύ απλά δεν συμβαίνει. Και οπωσδήποτε, και πάλι σύμφωνα με αυτή την έννοια, εκείνο που απαγορεύεται από το κράτος, είναι στις προθέσεις του κράτους να μην συμβαίνει. Αλλά αρκεί η καθημερινή εμπειρία για να καταλάβει κανείς ότι η απαγόρευση της μετανάστευσης δεν λειτουργεί με τους απλοϊκούς όρους της εξάλειψης. Αν θέλουμε να μιλήσουμε για απαγόρευση των μεταναστών θα πρέπει να έχουμε στο μυαλό μας την λέξη "απαγόρευση" με μία πολύ πιο πλούσια έννοια:

Το λαθρεμπόριο των όπλων και του οιοπνεύματος στις χώρες της ποτοαπαγόρευσης, ή, πιο πρόσφατα το λαθρεμπόριο των ναρκωτικών, αποδείχνουν με τον ίδιο τρόπο την λειτουργία της "χρήσιμης εγκληματικότητας": η ύπαρξη μιας νομικής απαγόρευσης δημιουργεί γύρω της ένα πεδίο από παράνομες πρακτικές, όπου είναι δυνατό να ασκηθεί κάποιος έλεγχος, και από όπου μπορεί να αντληθεί ένα αθέμιτο κέρδος, με τη μεσολάβηση στοιχείων που αυτά καθεαυτά είναι παράνομα αλλά γίνονται ευμεταχείριστα χάρη στην οργανωμένη τους εγκληματικότητα...⁶

Με αυτή την έννοια, η κρατική απαγόρευση δεν είναι πράξη καταστροφής, αλλά πράξη δημιουργίας. Η απαγόρευση των ναρκωτικών, για παράδειγμα, δεν καταργεί κατά καμία έννοια τα ναρκωτικά ή τους χρήστες. Αντίθετα δη-

μιουργεί ένα πλέγμα κοινωνικών σχέσεων γύρω από την παραγωγή, την διακίνηση και την χρήση των ναρκωτικών. Το μισό αυτού του πλέγματος είναι "εγκληματικό" και "απαγορεύεται": η παραγωγή, οι έμποροι και η βίβα που τους προστατεύει. Το άλλο μισό αυτού του πλέγματος είναι πατερναλιστικό - κατασταλτικό και "επιτρέπεται": οι διώκτες, οι τιμωροί, οι κοινωνικοί λειτουργοί. Και κάτι ακόμα: δεν υπάρχει κατ' αρχήν λόγος τα δύο μισά αυτού του πλέγματος να βρίσκονται σε εμπόλεμη κατάσταση. Διαθέτουν την ίδια αφετηρία και πορεύονται με την ίδια κινητήρια δύναμη. Και σε διάφορα επίπεδα φτάνουν να συνεργάζονται με την πολύ άμεση έννοια. Αυτό σημαίνει παραγωγικότητα της απαγόρευσης.

Αν είναι όμως να μιλήσουμε για την απαγόρευση της μετανάστευσης με αυτήν την έννοια, θα πρέπει να προσθέσουμε και κάτι ακόμα: η απαγόρευση της μετανάστευσης δεν είναι μία απαγόρευση σαν αυτή του αλκοόλ ή των ναρκωτικών γιατί σε ετούτη την περίπτωση εκείνο που απαγορεύεται είναι η εργατική δύναμη, αυτό το εμπόρευμα των εμπορευμάτων. Αυτοί που "απαγορεύονται" με την πολύ πλούσια έννοια που αναφέραμε παραπάνω, είναι εργάτες. Η απαγόρευσή τους είναι μια βίαιη ένταξή τους στο καθεστώς του παρανόμου. Κατά συνέπεια και η εργασία τους είναι παράνομη εργασία που διεξάγεται από παράνομους εργάτες. Το φαινόμενο δεν είναι περιθωριακό. Με δεδομένο ότι ο αριθμός αυτών των παρανομοποιημένων εργατών είναι φορές που υπολογίζεται σε περίπου 500.000, καταλαβαίνουμε ότι αυτή την στιγμή περίπου 10% του εργατικού δυναμικού της χώρας ζει και εργάζεται κάτω από αυτό το καθεστώς. Πρόκειται για συγκλονιστικό γεγονός το οποίο μάλιστα δεν είναι καθόλου τυχαίο· είναι η σημερινή κρατική πολιτική για την μετανάστευση σε εφαρμογή. Παρακάτω θα μιλήσουμε για τις επιπτώσεις της.

i. Η παρανομοποίηση της εργασίας αντλεί πλούτο από τους "νόμιμους" τομείς της παραγωγής και τρέφει το εγκληματικό κεφάλαιο.

Θα το πούμε και παρακάτω με περισσότερα λόγια, αλλά η παρανομοποίηση της εργασίας δεν είναι απλά ένα σύνολο νόμων. Είναι κυρίως το σύνολο των πρακτικών που ασκούνται γύρω από αυτούς τους νόμους και την εφαρμογή τους. Η κορυφαία από αυτές τις πρακτικές είναι αυτό που λένε "φύλαξη των συνόρων". Η "φύλαξη των συνόρων" δεν είναι μία πρακτική που ασκείται απλά κατά μήκος μιας γραμμής στον χάρτη. Είναι ένα

σύνολο κατασταλτικών μεθόδων και υποδομών που εκτείνεται σε όλη την ελληνική επικράτεια. Το νομικό καθεστώς και οι πρακτικές των μπάτσων είναι τέτοιες που ο παρανομοποιημένος εργάτης μπορεί ανά πάσα στιγμή να συλληφθεί, να δαρθεί, να κρατηθεί για αόριστο χρονικό διάστημα, έπειτα να αφεθεί ελεύθερος για εξίσου αυθαίρετους λόγους σε εντελώς διαφορετικό σημείο από αυτό της σύλληψής του και να ξαναρχίσει τον ίδιο κύκλο. Δηλαδή, με κινητήριο δύναμη τους μηχανισμούς επιβολής της παρανομοποίησης, αλλά πολλές φορές και την δική του επιθυμία να φύγει από τη χώρα, ο παρανομοποιημένος εργάτης βρίσκει τον εαυτό του σε διαρκή κίνηση μέσα στην ελληνική επικράτεια, από φυλακή σε ξύλο σε παράνομη εργασία και πάλι από την αρχή. Ο ανθρωπιστικός λόγος που λέγαμε πριν, θεωρεί πως αυτός ο κύκλος αποτελεί έκφραση της αδυναμίας του κράτους να απελάσει τους μετανάστες. Αλλά αυτοί οι κύκλοι δεν είναι αδυναμία ή λάθος. Είναι ο πιο μελετημένος τρόπος από τους πολλούς με τους οποίους παράγεται η παρανομία των μεταναστών. Μάλιστα αναφέρεται στην σχετική βιβλιογραφία με το όνομα "Στρατηγική της Περιστευόμενης Πόρτας", τόπο γέννησης τις ΗΠΑ και πρώτα θύματα τους Μεξικάνους μετανάστες εργάτες.

Αντίθετα λοιπόν με τις κοινές παραδοχές, εκείνο που εκφράζεται με την κρατική κατασταλτική πολιτική απέναντι στους μετανάστες δεν είναι η επιθυμία του κράτους να "καθαρίσει τη χώρα", ούτε άλλωστε είναι η αντίληψη ότι "η χώρα δεν χωράει άλλους". Η κρατική κατασταλτική πολιτική απέναντι στους μετανάστες εργάτες είναι προορισμένη να είναι "ατελέσφορη", αν κάποιος νομίζει πως στόχος της είναι να εξαλείψει την "παράνομη μετανάστευση". Είναι όμως πολύ αποτελεσματική αν θεωρήσει κανείς πως στόχος της είναι να εμπεδωθεί πρακτικά η "παρανομία" των μεταναστών.

Όμως η κατασταλτική πολιτική που λέγεται "φύλαξη των συνόρων" δεν είναι μόνη της. Εκτός από το κράτος και τους μηχανισμούς του, υπάρχει και ένας δεύτερος παίκτης που παίζει στο παιχνίδι της περιστευόμενης πόρτας. Είναι οι εγκληματικές εταιρίες που ασχολούνται με την διακίνηση ανθρώπων. Όσο λοιπόν η παρανομοποίηση των μεταναστών εργατών εμπεδώνεται, όσο το πέρασμα των συνόρων "απαγορεύεται", όσο πιο σκληρή είναι αυτή η "απαγόρευση", τόσο αυτοί οι τομείς του εγκληματικού κεφαλαίου γίνονται απαραίτητοι για το πέρασμα των συνόρων. Είναι αυτοί που διαθέτουν την οργάνωση, τις συνδέσεις με το κράτος, με λίγα

λόγια τις υποδομές και την τεχνογνωσία που απαιτούνται για το επικίνδυνο πέρασμα, για την μετάβαση σε άλλη χώρα, αλλά όλο και περισσότερο και για την απλή ύπαρξη, κατοικία και εύρεση εργασίας του παρανομοποιημένου εργάτη. Σε αυτά τα πλαίσια, κάθε σκλήρυνση της "μεταναστευτικής πολιτικής", κάθε όξυνση των μέτρων καταστολής αυξάνει τις κατά κεφαλήν τιμές που χρεώνουν αυτές οι εταιρίες και μαζί αυξάνει τα κέρδη τους.⁷

Για να το πούμε ξεκάθαρα, η "φύλαξη των συνόρων" και η παράνομη διακίνηση ανθρώπων συμβιώνουν αρμονικά και θρέφουν η μία την άλλη. Είναι η ίδια συνεργατική σχέση νόμου και εγκλήματος που περιγράφεται από τον Lev Timofeen, ειδικό για το εμπόριο ναρκωτικών στη Ρωσία:

Η απαγόρευση μιας αγοράς δεν σημαίνει και την καταστροφή της. Η απαγόρευση μιας αγοράς σημαίνει το να τίθεται μια απαγορευμένη αλλά δυναμική αναπτυσσόμενη αγορά υπό τον πλήρη έλεγχο των επιχειρήσεων του οργανωμένου εγκλήματος. Επίσης, η απαγόρευση μιας αγοράς σημαίνει την ενίσχυση του κόσμου του εγκλήματος με εκατοστάδες δισεκατομμύρια δολάρια, παρέχοντας στους εγκληματίες ευρεία πρόσβαση σε δημόσια αγαθά που θα διοχετευθούν από τους ναρκομανείς στις τσέπες των εμπόρων ναρκωτικών. Η απαγόρευση μιας αγοράς σημαίνει την εκχώρηση ευκαιριών και πόρων στις επιχειρήσεις του εγκλήματος, γεγονός που τους επιτρέπει να επηρεάζουν, με την καθοδήγηση και τον έλεγχό τους, ολόκληρες κοινωνίες και έθνη. Αυτό είναι το χειρότερο από τα αρνητικά εξωτερικά αποτελέσματα της αγοράς ναρκωτικών. Η διεθνής κοινή γνώμη πρέπει να αντιληφθεί την πρόκληση που συνιστά το ζήτημα αυτό για τον παγκόσμιο πολιτισμό.⁸

Κατά την γνώμη μας βέβαια, "ο παγκόσμιος πολιτισμός" είναι μια χαρά στην υγεία του. Κατά τα άλλα, τα κόμιστρα που ζητούν οι εγκληματικές εταιρίες για το πέρασμα των συνόρων της χώρας, την στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές, υπολογίζονται σε 6.000 ευρώ κατά μέσο όρο, χωρίς να υπολογίζεται το κόστος μετάβασης σε επόμενη χώρα. Αυτά τα χρήματα είναι ένα χρέος που βρίσκεται πάνω από το κεφάλι κάθε παρανομοποιημένου εργάτη και πρέπει να ξεπληρωθεί μέσω της εργασίας του, είτε εδώ είτε αλλού. Με δεδομένο το κόστος ζωής, το ύψος των μισθών

που πληρώνονται και τις "αναποδιές" που νομοτελειακά δημιουργεί η "φύλαξη των συνόρων", έχει υπολογιστεί και επαληθευθεί ότι ο κάθε παρανομοποιημένος εργάτης μπορεί να χρειαστεί τρία έως έξι χρόνια για να το ξεπληρώσει⁹. Αυτό σημαίνει ότι 5-10% του εργατικού δυναμικού της χώρας δουλεύει για τρία έως έξι χρόνια με αποκλειστικό στόχο την τροφοδοσία των κύκλων του παράνομου κεφαλαίου. Με δεδομένο ότι οι παρανομοποιημένοι εργάτες δουλεύουν κατά πλειοψηφία σε "νόμιμους" τομείς της παραγωγής, αντιλαμβανόμαστε πως η *παρानομοποίηση της εργασίας λειτουργεί σαν αντλία που μεταφέρει κοινωνικά παραγόμενο πλούτο από τους "νόμιμους" τομείς της παραγωγής στους "παράνομους"*. Οι "παράνομοι" τομείς της παραγωγής με την σειρά τους, χρησιμοποιούν αυτόν τον πλούτο όπως κάθε καπιταλιστική επιχείρηση: για την επέκταση του παραγωγικού τους κύκλου. Και βέβαια αυτή η επέκταση δεν αφορά κατ' ανάγκη την διακίνηση μεταναστών, αλλά μπορεί να επεκτείνεται σε οποιονδήποτε άλλον τομέα επιτρέπει η τεχνολογία και οι άκρες των αφεντικών της διακίνησης και φυσικά να ισχυροποιεί τους δεσμούς τους με το κράτος. Κατ' αυτόν τον τρόπο η χρήση της παρανομοποιημένης εργασίας σε νόμιμους τομείς της παραγωγής γιγαντώνει την εγκληματική οικονομία. Είναι αυτό που εννοούσαμε παραπάνω όταν αποκαλούσαμε τις επιπτώσεις της παρανομοποίησης της εργασίας "συγκλονιστικές".

ii. Η παρανομοποίηση της εργασίας δημιουργεί μαφίες στο εσωτερικό της κοινωνίας.

Φυσικά το "νόμιμος" και το "παράνομος" γίνονται όλο και πιο σχετικά στο καθεστώς της παρανομοποιημένης εργασίας. Από την μία είναι γεγονός ότι πολλοί από τους παρανομοποιημένους εργάτες αναγκάζονται να δουλεύουν σε κατ' εξοχήν παράνομους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας. Από την άλλη υπάρχουν διάφορες "γκρίζες περιοχές", όπως η πώληση λαθραίων εμπορευμάτων. Το πιο βασικό όμως είναι ότι η *ίδια η χρήση της παρανομοποιημένης εργασίας δημιουργεί δεσμούς μεταξύ νόμιμου και παράνομου κεφαλαίου*. Οι εγκληματικές εταιρίες διαχείρισης ανθρώπων δεν ολοκληρώνουν το έργο τους μόλις τελειώσει το πέρασμα των συνόρων. Είναι για παράδειγμα κοινός τόπος πως τέτοιες επιχειρήσεις είναι συνδεδεμένες με πληθώρα "γραφείων ευρέσεως εργασίας" και "γραφείων ταξιδίων". Είναι αυτά τα γραφεία ευρέσεως εργασίας που βρίσκουν άμεσα δουλειά στους

παρανομοποιημένους εργάτες έτσι ώστε άμεσα να αρχίσουν να ξεπληρώνουν "το χρέος τους". Κάθε εργοδότης που χρησιμοποιεί μαζικά παρανομοποιημένη εργασία, όταν δεν είναι συνδεδεμένος απευθείας με τους διακινητές, είναι συνδεδεμένος με ένα ή και περισσότερα τέτοια γραφεία. Αυτή η δημιουργία σχέσεων, αυτή η επαφή με νέες τεχνογνωσίες και νέους ηθικούς κώδικες, δημιουργεί για τους "νόμιμους" εργοδότες της παρανομοποιημένης εργασίας νέες δυνατότητες επένδυσης, αυτή την φορά σε παράνομους τομείς της οικονομίας. Δεν πρόκειται για θεωρητικές υποθέσεις: αυτός είναι ο τρόπος μέσω του οποίου η μαφία των φραουλοπαραγωγών της Μανωλάδας κινείται παράλληλα με κυκλώματα καταναγκαστικής πορνείας και εμπορίας και διακίνησης ναρκωτικών.

Αλλά υπάρχει και άλλος δρόμος μέσω του οποίου οι εργοδότες που χρησιμοποιούν παρανομοποιημένη εργασία μετατρέπονται με την σειρά τους σε μαφίες. Ως γνωστόν, κάθε παραγωγική διαδικασία είναι πεδίο μάχης μεταξύ εκείνων που δουλεύουν και εκείνων που οικειοποιούνται τα αποτελέσματα της εργασίας τους. Η επιτήρηση και η πειθάρχηση της εργασίας είναι το πρώτο μέλημα του κάθε αφεντικού, είτε νόμιμου είτε παράνομου. Αλλά στην περίπτωση της παρανομοποιημένης εργασίας, η πειθάρχηση και η επιτήρηση δεν διέπονται από κανένα δίκαιο και κανένα νόμο. Δεν είναι δυνατό να επιβληθούν παρά μόνο παράνομα. Κάθε αφεντικό που χρησιμοποιεί παρανομοποιημένους εργάτες είναι αναγκασμένο να καταφύγει σε μαφιόζικες μεθόδους για να τους βάλει να δουλέψουν παραγωγικά. Από εδώ προέρχονται όλα τα κατακριτέα περιστατικά βίας στην αγνή ελληνική επαρχία που κατά καιρούς βλέπουν το φως της δημοσιότητας.

Υπάρχει όμως και ένας τρίτος, λιγότερο απτός, τρόπος μέσω του οποίου η παρανομοποίηση της εργασίας μεταβάλλει τις κοινωνικές σχέσεις. Λέμε για το γεγονός ότι *η ίδια η χρήση και οι συνθήκες χρήσης της παρανομοποιημένης εργασίας δημιουργούν γύρω από την συντελούμενη οικονομική δραστηριότητα ένα ευρύ πεδίο συζήτησης*. Ο Γρηγόρης Λάζος για παράδειγμα, στη γνωστή μελέτη του για την καταναγκαστική πορνεία ασχολείται για λίγο με τον περίγυρό της. Με άτομα δηλαδή μη άμεσα αναμειγμένα στις πρακτικές της καταναγκαστικής πορνείας, αλλά γνώστες του ζητήματος, όπως είναι για παράδειγμα οι εργαζόμενοι σε μπαρ με εκδιδόμενες. Σύμφωνα με τον Λάζο,

...κατά την τετραετία 1997 - 2000 πρέπει να ήταν ενεργές περίπου 4.500 πορνικές μονάδες στην Ελλάδα. Αυτό όμως φέρει τη συνοδευτική σημασία για ένα ευρύ δίκτυο συνεργασίας -ή συννεοχής- γύρω από τους διεθνοσωματέμπορους. Μια πρώτη εκτίμηση είναι ότι σε αυτό το δίκτυο εμπλέκονταν περισσότερα από 60.000 άτομα, τα οποία γνώριζαν το καθεστώς υπό το οποίο βρίσκονταν οι εκδιδόμενες στην Ελλάδα... Σε κάποιο βαθμό η εργασία τους εξαρτιόταν από τη διεθνοσωματεμπορία και την καταναγκαστική πορνεία. Και ίσως αυτός να είναι ένας από τους λόγους που δεν υπήρχαν φαινόμενα καταγγελτισμού για το συγκεκριμένο καθεστώς...¹⁰

Ο Λάζος περιγράφει το ευρύ πλέγμα συννεοχής που κατέστησε δυνατή την λειτουργία και την ευημερία ενός από τους κατεχοχόν τομείς της παρανομοποιημένης εργασίας. Ακαδημαϊκός καθώς είναι μάλιστα, είναι αναγκασμένος να αφήνει απλά να υπονοείται η ευρύτητα του πλέγματος. Γιατί σε αυτά τα 60.000 άτομα που γνωρίζουν αλλά δεν μιλάνε γιατί έχουν συμφέρον, πρέπει να προσθέσει κανείς τα μέλη των οικογενειών τους, τους γείτονες που φοβούνται ή δεν ενδιαφέρονται, τους πελάτες που βλέπουν τι συμβαίνει, αλλά και τους φίλους των πελατών που "κάτι άκουσαν". Πρέπει τέλος να προσθέσει ανθρώπους σαν τη γυναίκα εκείνου του πελάτη από κάποιο χωριό της επαρχίας που ένιωθε ανακουφισμένη που η καταναγκαστική πορνεία την απάλλαξε από τις ανυπόφορες σεξουαλικές ορέξεις του αντρός της.

Αυτό που προσπαθούμε να περιγράψουμε είναι ο τρόπος με τον οποίο η χρήση της παρανομοποιημένης εργασίας δημιουργεί γύρω της μια νέα κοινωνική ηθική. Και μπορεί κανείς να φανταστεί τη διαμόρφωση και τις εφαρμογές αυτής της ηθικής σε κάθε περίπτωση χρήσης και αναπαραγωγής της παρανομοποιημένης εργασίας. *Καθώς το παράνομο κεφάλαιο, οι μέθοδοί του η βία του γίνονται όλο και πιο οικεία, μεγάλα κομμάτια της κοινωνίας τα προσεγγίζουν ηθικά, τα υιοθετούν ως αξιακό σύστημα. Και συμπεριφέρονται αναλόγως.*

Είναι λοιπόν με αυτούς τους τρόπους που η παρανομοποίηση της εργασίας παράγει μαφίες στο εσωτερικό της κοινωνίας. Μπορούμε να πούμε πως βρισκόμαστε μπροστά σε μια από τις πιο παραγωγικές, τις πιο δημιουργικές στιγμές της "απαγόρευσης" της εργατικής δύναμης.

iii. Η παρανομοποίηση της εργασίας συνδέει το παράνομο κεφάλαιο με το κράτος.

Την ώρα που διαβάζονται αυτές οι γραμμές την υπόθεση Βλαστού μπορεί και να μην την θυμάται κανένας. Να την θυμίσουμε λοιπόν επί τροχάδην. Το πρώτο μισό του Ιούλη του 2009 όλες οι μεγάλες εφημερίδες και τηλεοπτικοί σταθμοί άρχισαν να δημοσιεύουν απομαγνητοφωνημένους διαλόγους μεταξύ έγκλειστων και ελεύθερων εγκληματιών που εμπλέκονταν στην απαγωγή του εφοπλιστή Περικλή Παναγόπουλου. Οι διάλογοι, που είχαν καταγραφεί, απομαγνητοφωνηθεί και διοχετεύονταν στα μήντια από την ΕΥΠ, γρήγορα ξέφυγαν από την απαγωγή και στράφηκαν στην αναφορά ονομάτων του δημόσιου βίου, των οποίων υπονοούσαν ή καταγγελλόταν η σχέση με τους απαγωγείς. Υψηλόβαθμοι μπάτσοι, διευθυντές φυλακών, υπουργοί και υφυπουργοί, αναφέρθηκαν και ξαναξεχάστηκαν, πάντα με το υπονοούμενο των σκοτεινών δοσοληψιών. Στις 14 του Ιούλη ο αρχηγός της ΕΥΠ άλλαξε αιφνιδιαστικά και στη θέση διορίστηκε ο εισαγγελέας εφετών Δημήτρης Παπαγγελόπουλος. Και στις 19 Ιούλη ο Παπαγγελόπουλος έδινε συνέντευξη στην Καθημερινή, μαζί με άλλα "ανώτατα στελέχη των μυστικών υπηρεσιών" και θέμα τις νέες αρμοδιότητες της ΕΥΠ.

Σε εκείνη την συνέντευξη μάθαμε ότι ο άμεσος στόχος της ΕΥΠ είναι "να περιοριστεί και να ελεγχθεί ο τζίρος εκατομμυρίων ευρώ που διοχετεύονται στην αγορά από το εμπόριο που έχει στηθεί γύρω από το φαινόμενο της λαθρομετανάστευσης". Επίσης ότι τα κυκλώματα που διαχειρίζονται τη διαμονή και τη διοχέτευση των μεταναστών στην παράνομη εργασία είναι ευρύτατα και ότι "εκατοντάδες πολίτες έχουν διαβρωθεί από τα κυκλώματα των λαθρεμπόρων, ακόμη και πολίτες που μέχρι πρότινος δεν είχαν μυρωδιά από παράνομες δραστηριότητες". Σύμφωνα με τον νέο αρχηγό της ΕΥΠ, η Ελλάδα έχει καταστεί "χώρα πέρασμα για διακίνηση ναρκωτικών, όπλων και ανθρώπων" και το δυσοίωνα είναι πως στις δραστηριότητες αυτές "εμπλέκονται και πολίτες υπεράνω πάσης υποψίας, είτε εν γνώσει είτε εν αγνοία τους, συμβάλλοντας στο ξέπλυμα του παράνομου χρήματος που τροφοδοτεί νόμιμες δραστηριότητες συντηρώντας επιχειρήσεις, εμπορικούς τομείς ευρείας κλίμακας".¹¹

Ας προσέξουμε για λίγο την περίεργη διατύπωση της παραπάνω παραγράφου: ο τζίρος εκατομμυρίων ευρώ που προέρχεται από την παρανομοποίηση της εργασίας είναι όντως διακίβευμα. Και όντως εμπλέκει με το έγκλημα "πολίτες υπεράνω υποψίας", πολίτες σαν και αυτούς των οποίων

τα ονόματα δημοσιεύονταν τις προηγούμενες ημέρες, λέμε εμείς. Αυτός ο τζίρος λοιπόν και η εξουσία που εκπορεύεται από αυτόν πρέπει "να ελεγχθεί". Ποιός είναι όμως εκείνος που ελέγχει;

Εκ των πραγμάτων υπάρχει ένας γενικός παίκτης πάνω από τις ροές χρήματος που δημιουργεί η παρανομοποιημένη εργασία. Αυτός ο παίκτης είναι οι κατά τύπους κρατικοί μηχανισμοί. Αυτό είναι λογικό, γιατί όπως είδαμε η ίδια η πράξη της νομικής απαγόρευσης δημιουργεί ανάγκες επίβλεψης και επιβολής της απαγόρευσης. Εκείνοι που επιβλέπουν και επιβάλλουν την απαγόρευση αποκτούν εξουσία πάνω στο απαγορευμένο, ανάλογη της μηδαμινής έως περιοπτης θέσης τους στους κρατικούς μηχανισμούς. Από αυτή την απλή διαδικασία και καθώς η παρανομοποίηση της εργασίας εξελισσόταν, χιλιάδες κρατικοί υπάλληλοι απέκτησαν πρόσβαση σε πλούτο που πιο πριν δεν είχαν ονειρευτεί. Το 1993 για παράδειγμα, ο Ιορδάνης Ψημμένος, γράφοντας μία από τις πρώτες μελέτες για τη μετανάστευση στην Ελλάδα, μιλούσε με μια τσατσά στην Ομόνοια. Έμαθε τα εξής:

Συνήθως ένα κορίτσι πρέπει να φέρει περίπου 100.000 - 150.000 δρχ [ενν. την ημέρα]. Από αυτά, πρέπει να πληρώσω πάνω από το 1/3 στον Έλληνα νταβατζή για την ασφάλεια που προσφέρει. Με τον όρο ασφάλεια δεν εννοώ την προστασία, αλλά την εξεύρεση πελατείας για το κορίτσι, την ενοικίαση διαμερίσματος και οπωσδήποτε το λάδωμα της αστυνομίας...¹²

Ήδη από το 1993 αυτό το "οπωσδήποτε" καθημερινό λάδωμα δείχνει μια μόνιμη σχέση των μπάτσων της Ομόνοιας με την καταναγκαστική πορνεία της περιοχής. Για να το πούμε απλά, οι μπάτσοι της Ομόνοιας έπαιρναν προμήθεια από κάθε βιασμό. Η μονιμότητα αυτής της ροής από την καταναγκαστική πορνεία προς τους κρατικούς μηχανισμούς μπορεί να διαπιστωθεί εύκολα. Ακόμη και το καλοκαίρι που μας πέρασε, 16 ολόκληρα χρόνια μετά την έρευνα του Ψημμένου, οι ιθύνοντες της τελευταίας εταιρείας καταναγκαστικής πορνείας που για κάποιους λόγους "εξαρθρώθηκε", έπρεπε να πληρώνουν "3.200 ευρώ το μήνα σε τμήματα της αστυνομίας" ή αλλιώς "700 ευρώ το μήνα η Υποδιεύθυνση, 500 το Αλλοδαπών, 2.000 το Ηθών"¹³. Εξίσου ενδιαφέρον είναι ότι σχεδόν κάθε εταιρεία καταναγκαστικής πορνείας που ήρθε στην επιφάνεια την περίοδο 2008-

2009 περιλάμβανε στις τάξεις της κάποιον πρώην ή εν ενεργεία μπάτσο του τμήματος Αλλοδαπών της Πέτρου Ράλλη. Φυσικά, αυτού του είδους οι σχέσεις δεν περιορίζονται στην περίπτωση της καταναγκαστικής πορνείας. Το Αλλοδαπών λειτουργεί σαν φάμπρικα παραγωγής χαρτιών για πάσα χρήση. Οι μπάτσοι της Ηλείας εκτός από τη δεδομένη ανάμιξή τους στο εμπόριο ναρκωτικών, συμμετέχουν στην καταστολή απεργιών στις φράουλες. Η Πάτρα είναι η πρωτεύουσα της σύνδεσης του λιμενικού σώματος με τα κυκλώματα διακίνησης ανθρώπων. Οι φρουροί κάθε κέντρου κράτησης πληρώνονται για διευκολύνσεις προς τους κρατούμενους, αλλά και για την εργασία που οι κρατούμενοι παρέχουν προς τις γύρω τοπικές κοινωνίες. Και βέβαια δεν είναι μόνο οι μπάτσοι. Δικηγόροι που συμμετέχουν σε εταιρείες έκδοσης πλαστών χαρτιών, γιατροί που εκδίδουν πλαστά πιστοποιητικά υγείας και δημόσιοι υπάλληλοι κάθε είδους¹⁴, όλοι τους, με την εξουσία που κατέχουν λόγω της θέσης τους μέσα στην ιεραρχία που δημιουργεί το δίπολο νομιμότητα-παραιομία, αποκτούν μερίδια στον πλούτο που δημιουργεί η παραιομοποιημένη εργασία.

Μέχρι στιγμής βρισκόμαστε στο πεδίο που ορίζεται από τη φιλολογία ως "διαφθορά". Εκείνο ωστόσο που παραλείπεται από τα σχετικά ρεπορτάζ είναι η σημασία της μονιμότητας των ρών του χρήματος και της εξουσίας που περιγράφουμε παραπάνω. Η σταθερή και διαρκώς διογκούμενη ροή χρημάτων αναμφίβολα δημιουργεί ανάγκες και δικαιώματα διανομής. Ποιός θα πάρει τι από τα 2.000 ευρώ το μήνα που λάμβανε το Ηθών από ένα και μόνο κύκλωμα; Από εκεί είναι που δημιουργούνται μάχες εξουσίας στο εσωτερικό των κρατικών μηχανισμών με διακύβευμα αυτήν ακριβώς τη νομή του πλούτου. Είναι με αυτόν τον τρόπο που κατά τη γνώμη μας πρέπει να ερμηνεύουμε τη συντριπτική πλειοψηφία των "εξαρθρώσεων" και "αποκαλύψεων" των διαφόρων παραιομών εταιρειών. Το πιο σημαντικό όμως από τα παραλειπόμενα περί "διαφθοράς" είναι ότι με κινητήρα τον πλούτο που παράγεται από την παραιομοποίηση της εργασίας, στο εσωτερικό των κρατικών μηχανισμών δημιουργούνται περιοχές που έχουν κάθε συμφέρον, όχι μόνο να διατηρήσουν, αλλά και να επεκτείνουν αυτού του είδους την οικονομική δραστηριότητα. Και όχι μόνο έχουν συμφέρον την επέκταση, αλλά όπως είδαμε, διαθέτουν και την απαιτούμενη εξουσία για να την πραγματοποιήσουν.

Η διανομή του πλούτου, η εξουσία πάνω στη διανομή και κυρίως το συμφέρον για επέκταση... Κατά τη γνώμη μας αυτές οι ανάγκες ανοίγουν το

δρόμο -ή καλύτερα: επιβάλλουν- την ύπαρξη *ανώτερων επιπέδων οργάνωσης* της σχέσης κράτους και εγκληματικού κεφαλαίου. Για τα είκοσι χρόνια που η παρανομοποίηση της εργασίας γίνεται όλο και περισσότερο στρατηγική του ελληνικού καπιταλισμού, αυτά τα ανώτερα επίπεδα οργάνωσης επεκτείνονται και περιλαμβάνουν όλο και ανώτερα στελέχη της πυραμίδας των κρατικών μηχανισμών. Μάλιστα η αναγνώριση της ύπαρξης αυτών των επιπέδων οργάνωσης, μπορεί να μας χρησιμεύσει για να εξηγήσουμε επεισόδια σαν αυτά που αναφέρουμε παραπάνω, όχι σαν μεμονωμένα, διάσπαρτα και τυχαία (η επί εικοσαετίας επανάληψή τους διόλου δεν συνάδει με κάτι τέτοιο), αλλά σαν *συστηματικές εκδηλώσεις μιας σημαντικότητας μεταβολής των λειτουργιών του κράτους*¹⁵.

Ας το προσέξουμε αυτό: Είναι γεγονός ότι "η παρανομία" και η "νομιμότητα" είναι εν πολλοίς αυθαίρετες κατασκευές που επιβάλλονται από την κρατική εξουσία. Είναι όμως πολύ διαφορετικό ένα κράτος που σε γενικές γραμμές δέχεται τους διαχωρισμούς "νόμιμου" και "παράνομου" που το ίδιο επιβάλλει, που ασχολείται με την τιμωρία της "παρανομίας" και την προώθηση της "νομιμότητας", από ένα κράτος *σεβαστά τμήματα του οποίου εμπλέκονται συνειδητά με τον κόσμο της "παρανομίας" ως παράνομα τα ίδια*. Όταν λοιπόν ο νέος διοικητής της ΕΥΠ αναγγέλλει ότι η υπηρεσία του έχει βασικό στόχο "να περιοριστεί και να ελεγχθεί ο τζίρος εκατομμυρίων ευρώ που διοχετεύονται στην αγορά από το εμπόριο που έχει στηθεί γύρω από το φαινόμενο της λαθρομετανάστευσης", θα πρέπει να κοιτάμε λιγότερο το "περιοριστεί" και περισσότερο το "ελεγχθεί". Είναι κατά τη γνώμη μας αυτή η στρατηγική μεταβολή του κράτους και ο έλεγχος αυτής της μεταβολής που βρίσκονται πίσω από τις διατυπώσεις του.

iv. Σύνοψη

Υποστηρίξαμε λοιπόν παραπάνω ότι η σημερινή κρατική στρατηγική σχετικά με τη μετανάστευση είναι μια στρατηγική παρανομοποίησης της εργασίας. Το ελληνικό κράτος -κι εδώ που τα λέμε, όλα τα ανεπτυγμένα καπιταλιστικά κράτη του πλανήτη- επιλέγουν να κρατούν ένα τμήμα της εργατικής τάξης που βρίσκεται ανα πάσα στιγμή στο εσωτερικό τους σε κατάσταση παρανομίας. Ταυτόχρονα, κατασκευάζουν τους μηχανισμούς που δημιουργούν, επιβάλλουν και καρπώνονται τα οφέλη αυτής της παρανομίας. Οι συνέπειες είναι συγκλονιστικές.

-Η παρανομοποίηση της εργασίας εξασφαλίζει πως ένα σεβαστό ποσοστό της συνολικής κοινωνικής εργασίας διεξάγεται υπό συνθήκες δουλείας.

-Η παρανομοποίηση της εργασίας λειτουργεί σαν αντλία μεταφοράς πλούτου από τα "νόμιμα" τμήματα της παραγωγής στα "παράνομα", γιγαντώνοντας και ισχυροποιώντας τους κύκλους του παράνομου κεφαλαίου.

-Η παρανομοποίηση της εργασίας δημιουργεί μαφίες στο εσωτερικό της κοινωνίας, τόσο σαν οργάνωση όσο και σαν ηθική.

-Τέλος, η παρανομοποίηση της εργασίας μετατρέπει το ίδιο το κράτος σε εγκληματικό μηχανισμό.

Βρίσκουμε πως στην περιγραφή του φαινομένου που συζητάμε και των συνεπειών του ήμασταν όσο επέτρεπαν οι δυνατότητές μας σαφείς. Αντιλαμβανόμαστε ωστόσο πως παραμένουν αρκετά ερωτήματα να απαντηθούν. *Γιατί η παρανομοποίηση της εργασίας; Γιατί σήμερα; Και ποιες οι συνέπειες για την "νόμιμη" εργασία;* Τα δύο πρώτα από αυτά τα ερωτήματα θα μας απασχολήσουν αμέσως παρακάτω. Για το τρίτο ερώτημα θα μιλήσουμε στα συμπεράσματα.

3. Γιατί η παρανομοποίηση της εργασίας;

Η δεκαετία του '90 ήταν περίεργη εποχή. Δεν κάλυπτε μόνο το κεφάλαιο, κάλυπταν και οι ιδεολογίες του. Για τις ταξικές ιδέες και τις ταξικές πολιτικές, αυτή ήταν μια από τις χειρότερες περιόδους από καταβολής καπιταλισμού. Σίγουρα για την Ελλάδα και πιθανότατα και παγκόσμια. Όπως ήταν φυσικό για μια εποχή κατά την οποία η ίδια η εργατική τάξη αρνούταν πεισματικά να αναγνωρίσει τον εαυτό της ως τέτοια, στον αστερισμό των γραμμάτων άρχισαν να εμφανίζονται φωνές που υποστήριζαν ακριβώς αυτό: ότι η εργατική τάξη δεν υπάρχει, ότι ακόμη κι αν υπάρχει οι μέρες της είναι μετρημένες, ότι τα αφεντικά δεν έχουν πια ανάγκη από εργάτες. Δύο από τα πιο εμβληματικά τέτοια κείμενα ήταν το *Το Τέλος της Εργασίας και το Μέλλον της* του Τζέρεμι Ρίφκιν και το *Η Εργασία του Διονύσου των Τόνι Νέγκρι και Μάικλ Χαρντ*¹⁶.

Ο Ρίφκιν ισχυριζόταν πως η τεχνολογική εξέλιξη μας οδηγεί αναπόφευκτα σε ένα μέλλον όπου η εργασία δεν θα διεξάγεται από τους εργάτες αλλά από μηχανές με αυτόματο τρόπο. Συνεπώς, χρέος του κράτους ή-

ταν να δημιουργήσει τομείς απασχόλησης για τους εργάτες που εντός ολίγου θα βρίσκονταν δίχως κοινωνικό ρόλο και χρησιμότητα. Το βιβλίο κατέληγε υποστηρίζοντας πως οι ακρειαστοί εργάτες της μετά την εργασία εποχής, θα πρέπει να διοχετευθούν στο ευρύ φάσμα της εθελοντικής εργασίας, ότι οι διάφορες ΜΚΟ και οργανισμοί εθελοντικής απλήρωτης εργασίας θα αναλάμβαναν να διοχετεύσουν την πλεονάζουσα εργατική δύναμη σε χρήσιμες δραστηριότητες. Οι Νέγκρι και Χαρντ από την άλλη, παραθέτουν ένα πολύ πιο περίτεχνο και δυσνόητο επιχείρημα σύμφωνα με το οποίο, ο νόμος της αξίας, ένα δηλαδή από τα θεμέλια των αντιλήψεων του Μαρξ για την εκμετάλλευση της εργασίας στον καπιταλισμό, είναι "χρεωκοπημένος", "δεν λειτουργεί πλέον" κλπ. Συνεπώς, και για να μην παραθέσουμε ολόκληρο το επιχείρημα (που άλλωστε δεν το καταλαβαίνουμε και πολύ καλά), το βλέμμα όσων επιθυμούν την κοινωνική αλλαγή θα πρέπει να στραφεί από τον κλασικό εργάτη στον "εργάτη γνώσης" (ερευνητή, προγραμματιστή, μηχανικό, δικηγόρο, επιμελητή ταινιών κλπ).

Πέρα από τις διαφορές τους, οι δύο περιπτώσεις είχαν και σημαντικές ομοιότητες. Η σημαντικότερη ήταν ότι εκείνο που προέβλεπαν οι Ρίφκιν, Νέγκρι και Χαρντ, ο καθένας από τον δικό του δρόμο, ήταν το τέλος της ανθρώπινης εργασίας ως δημιουργού του πλούτου αυτού του κόσμου. Και φυσικά, μαζί με την δυνατότητα της εργασίας να δημιουργεί τον πλούτο, τελειώνει και η όποια πολιτική ισχύς της εργατικής τάξης. Ούτε λίγο ούτε πολύ, οι Ρίφκιν, Νέγκρι και Χαρντ προέβλεπαν το τέλος του εργάτη ως υποκείμενο· υποκείμενο της κοινωνικής αλλαγής και υποκείμενο γενικώς. Στο μεταβιομηχανικό τους κόσμο, ο εργάτης ήταν ένα εξάρτημα πολυτελείας δίχως κοινωνική χρησιμότητα και αξία.

Θα μπορούσε κανείς σήμερα να γελάσει πικρά διαβάζοντας τέτοιες απόψεις με το βλέμμα στα χωράφια της ελληνικής επαρχίας, στις βρώμικες δουλειές του τριτογενούς ή τα κινέζικα εργοστάσια. Τότε όμως, τέτοιες απόψεις ήταν σοβαρές και χρειάζονταν απάντηση. Στο μικρό του κείμενο *Το Τέλος της Εργασίας ή η Αναγέννηση της Σκλαβιάς*,¹⁷ ο Τζορτζ Καφέντζης προσπάθησε να διατυπώσει μια τέτοια απάντηση. Ο Καφέντζης λοιπόν, αφού καταδικάζει τη σχεδόν θρησκευτική πίστη του Νέγκρι και του Ρίφκιν πως κάποιου είδους "Τέλος της εργασίας" είναι προ των πυλών, ισχυρίζεται ότι ο Μαρξ έχει προβλέψει ότι σε περιόδους κρίσης, όποτε δηλαδή "το καπιταλιστικό σύστημα στο σύνολό του πρέπει να αντιμετωπίσει μια δραστική επιτάχυνση της πτώσης του ποσοστού κέρδους", το ίδιο σύ-

στημα είναι σε θέση να επιστρατεύσει "ενσωματωμένες διαδικασίες που αντιδρούν σε αυτή την τάση κι έτσι στο τεχνολογικό τέλος του συστήματος"¹⁸. Όσο για τη φύση και τη λειτουργία αυτών των "διαδικασιών", ο Καφέντζης συνεχίζει αναρωτώμενος μήπως δεν είναι και τόσο πρόπον να περιμένει κανείς την εμφάνιση κάποιου είδους "τεταρτογενούς τομέα" του εθελοντισμού, τη στιγμή που θα μπορούσαμε να υποθέσουμε πως αυτές οι "εσωτερικές διαδικασίες" του καπιταλιστικού συστήματος για την αντιστροφή της πτωτικής τάσης του ποσοστού κέρδους ήδη δρουν:

Αξίζει να σημειωθεί ότι η χιμαιρική στρατηγική του Ρίφκιν δεν είναι εντελώς λανθασμένη. Έτσι κι αλλιώς, αναζητεί έναν καινούριο τομέα για την επέκταση των καπιταλιστικών σχέσεων. Λανθασμένα επέλεξε τον "μη κερδοσκοπικό" εθελοντικό τομέα, γιατί αν αυτός είναι πράγματι "μη κερδοσκοπικός" και εθελοντικός, δεν μπορεί να αποτελέσει μια σοβαρή βάση για έναν καινούριο τομέα απασχόλησης σε μια καπιταλιστική κοινωνία. Όμως η αρχική διαίσθηση του Ρίφκιν είναι σωστή. Γιατί η πληθωρικότητα της εργασίας όντως εκτείνεται πέρα από τη διάσταση της επίσημης μισθωτής εργασίας. Και όντως αυτή η άμισθη εργασία παράγει υπεραξία σε τεράστια ποσότητα. Αν γίνει πιο άμεσα και αποτελεσματικά εκμεταλλεύσιμη, αυτή η εργασία μπορεί να γίνει η αρχή μιας νέας εποχής απασχόλησης, που δημιουργεί υπεραξία μέσω της διόγκωσης της καταναγκαστικής εργασίας, της επέκτασης των άμεσων καπιταλιστικών σχέσεων στην περιοχή της αναπαραγωγής της εργασίας, και τέλος, της ισχυροποίησης των μικρών και μεγάλων εγκληματικών επιχειρήσεων.

Σε συζητήσεις με συντρόφους καταλάβαμε πως θα πρέπει να εξηγήσουμε αυτό το απόσπασμα και αυτό θα προσπαθήσουμε να κάνουμε παρακάτω. Ας υποθέσουμε λοιπόν, λέει ο Καφέντζης, πως όντως τα αφεντικά του τέλους του εικοστού αιώνα χρησιμοποιούν όλο και λιγότερη ανθρωπινή εργασία. Ας υποθέσουμε πως προσεγγίζουν το όνειρο της "αυτόματης παραγωγικής διαδικασίας" όπου τα πάντα γίνονται από τις μηχανές. Αντίθετα όμως με τις εξαγγελίες του Νέγκρι, ο νόμος της αξίας εξακολουθεί να ισχύει. Δηλαδή η αξία των εμπορευμάτων προσδιορίζεται απόλυτα από την ανθρώπινη εργασία που αναλώνεται για την παραγωγή τους. Υπό αυτές τις συνθήκες, η κατάργηση του εργάτη, που για τους ίδιους τους

εργάτες μεταφράζεται σε ανεργία και αθλιότητα, για τα αφεντικά αποτελεί ακόμη μεγαλύτερο πρόβλημα. Πολύ απλά, τα εμπορεύματα που παράγονται δίχως ανάλωση ανθρώπινης εργασίας είναι εμπορεύματα δίχως αξία. Έτσι, η κατάργηση του εργάτη καταργεί ταυτόχρονα και τα κέρδη, τον λόγο ύπαρξης των αφεντικών και του καπιταλισμού.

Όντως λοιπόν, ο καπιταλισμός ως παγκόσμια κοινωνική συνθήκη έχει πρόβλημα. Και όντως, αυτή η παγκόσμια συνθήκη πρέπει να βρει τους τρόπους να αναλώνει ανθρώπινη εργασία για να παράγει πλούτο. Και πρέπει αυτή η ανάλωση να γίνεται με όρους "έντασης εργασίας", όσο το δυνατόν δίχως μηχανές, ώστε η παραγόμενη υπεραξία να είναι όσο το δυνατόν μεγαλύτερη. Με αυτή την έννοια "η αρχική διαίσθηση του Ρίφκιν" αποδεικνύεται σωστή. Πράγματι ο υπερτεχνολογικός καπιταλισμός καταργεί τους εργάτες του και μαζί καταργεί τον λόγο ύπαρξής του. Και πράγματι ο υπερτεχνολογικός καπιταλισμός χρειάζεται έναν καινούριο τομέα για την επέκταση των καπιταλιστικών σχέσεων. Έναν τομέα έντασης εργασίας, έναν τομέα εντατικής παραγωγής υπεραξίας. Είναι αυτή η υπεραξία που μετά την παραγωγή της θα διανεμηθεί στους τομείς της παραγωγικής διαδικασίας που είναι "έντασης κεφαλαίου", ή αλλιώς θα μετατραπεί στα κέρδη που το αιθέριο βασίλειο του κατά Νέγκρι "γνωσιακού εργάτη" αδυνατεί να παράξει από μόνο του.

Αλλά ο εθελοντικός τομέας που προτείνει ο Ρίφκιν δεν κάνει γι' αυτή τη δουλειά, γιατί πολύ απλά η εργασία που την κάνει κανείς "άμα θέλει" και τα αποτελέσματα της οποίας δεν πουλιούνται δεν μπορεί να παράγει την ένεση υπεραξίας που χρειάζεται το σύστημα για να επιβιώσει. Ευτυχώς όμως για το σύστημα υπάρχουν άλλοι κοινωνικοί τομείς ανάλωσης της ανθρώπινης εργασίας που παράγουν υπεραξία με ένταση εργασίας, δίχως πολλούς περιορισμούς. Είναι οι κάθε είδους τομείς της άμισθης εργασίας. Το νοικοκυριό· το πληρωμένο σεξ· το εμπόριο ναρκωτικών· με λίγα λόγια, οι μεγάλες περιοχές του απαγορευμένου, του παράνομου, του μη αναγνωρισμένου ως εργασία. Εδώ μπορούν τα αφεντικά να βρουν τη νέα πηγή πλούτου που χρειάζονται. Και αν ο Μαρξ είχε δίκιο, αν όντως το καπιταλιστικό σύστημα όποτε έρχεται αντιμέτωπο με την κρίση του, είναι σε θέση να επιστρατεύσει "ενσωματωμένες διαδικασίες" που λειτουργία τους είναι να δράσουν αντίρροπα σε αυτή την κρίση, ο καπιταλισμός ήδη αντιλαμβάνεται αυτή την πηγή πλούτου, ήδη μετατρέπεται για να την εκμεταλλευτεί. Ήδη μια "νέα εποχή απασχόλησης" ξεκινάει.

Σύμφωνα με τον Καφέντζη δηλαδή, η *παρανομοποίηση*, η *σκλαβιά*, η *απαγόρευση*, η *παράδοση των μεταναστών* (δηλαδή ενός μέρους της εργατικής τάξης) στο *παράνομο κεφάλαιο* και τους *μπάτσους* δεν είναι “*αποτέλεσμα του ρατσισμού*”, δεν είναι *κακία* ή *μια καλή ιδέα*, αλλά *δομική λειτουργία του κεφαλαίου σε περίοδο κρίσης*. Αν έτσι έχουν τα πράγματα, η διαδικασία για την οποία μιλάμε, δεν είναι *παροδική* αλλά *μόνιμη*. Είναι το *μοτίβο* πάνω στο οποίο *εξελισσεται* η *καπιταλιστική κρίση* και η *μετανάστευση* σήμερα.

Κατά τη γνώμη μας αυτή η άποψη δεν είναι καθόλου για πέταμα. Είναι άλλωστε ο δρόμος μέσω του οποίου ο Καφέντζης κατάφερε να ερμηνεύσει το παρόν του και να προβλέψει το μέλλον πολύ πιο ρεαλιστικά από οποιονδήποτε σύγχρονό του, σε μια εποχή που κάθε λέξη που διατυπώνεται σχετικά έδειχνε προς την αντίθετη κατεύθυνση. Θα θέλαμε παρόλ' αυτά να διατυπώσουμε ορισμένες επιφυλάξεις.

Νομίζουμε λοιπόν πως ο *καπιταλισμός* δεν είναι ένα σύστημα που έχει την *πολυτέλεια* να αγνοεί την ιστορία, να κινείται αποκλειστικά στη βάση *αντικειμενικών εσωτερικών νόμων*: ακόμη περισσότερο νομίζουμε πως ο *καπιταλισμός* δεν έχει την *πολυτέλεια* να αγνοεί την ιστορία οργάνωσης του *προλεταριάτου*. Αν λοιπόν θέλει κανείς να σκεφτεί πάνω στα αίτια της *παρανομοποίησης* της *εργασίας* σήμερα, ούτε μπορεί ούτε πρέπει να αγνοήσει την ιστορία της *μετανάστευσης* και την ιστορία των *αγώνων* των *μεταναστών εργατών* στις χώρες της *καπιταλιστικής Δύσης*.

Αυτό το θέμα είναι τόσο *πλούσιο* και *εκτενές* που πολύ δύσκολα θα μπορούσε να συμπεριληφθεί εδώ. Είμαστε πάντως σε θέση να γνωρίζουμε πως η ιστορία της “*νόμιμης*” *μετανάστευσης* καθ' όλη τη διάρκεια του *εικοστού αιώνα* και μέχρι το 1980 ήταν ιστορία οργάνωσης και αγώνων. Όλα τα *καπιταλιστικά κράτη* ξεκίνησαν να δέχονται *μετανάστες εργάτες* *αποβλέποντας* στη *δημιουργία* μιας *πειθήνιας δεξαμενής εργασίας* δίχως *πολιτική ισχύ* και *δικαιώματα*. Και όλα τους κάποια στιγμή *κατέληξαν* με τους *μετανάστες* να *δημιουργούν κοινότητες*, να *ριζώνουν* στην *τοπική κοινωνία*, όχι “*αφομοιωμένοι*”, αλλά *αλλάζοντάς την* εκ βάθρων.

Κάθε τέτοιο *ρίζωμα* μέχρι το 1980 *συνοδεύτηκε* από *δημιουργία* -τη *δημιουργία* ενός *μαχητικού, βίαιου, πολυεθνικού προλεταριάτου* που έδωσε τις *δικές του μάχες* και *αν ηττήθηκε*, *ηττήθηκε* με το *χαρακτηριστικό διαλεκτικό τρόπο* που *χαρακτηρίζει* τις *προλεταριακές ήττες*: *Δημιουργώντας* κάτι *ολότελα νέο* και *απρόβλεπτο*. Τα *συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα* μας *δείχνουν* τους *μετανάστες εργάτες* πολύ *λιγότερο* αδύ-

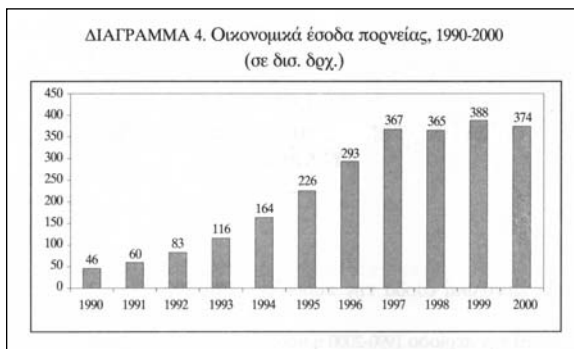

ναμους απ' όσο τους θέλουν ο ανθρωπισμός και η ελεημοσύνη των ντόπιων. Την ίδια στιγμή που το κράτος επιζητούσε την απόλυτη καταστολή τους, την ίδια στιγμή που η κοινωνία έβλεπε ένα μάτσο κακομοίρηδες, εκείνοι μπορούσαν να επιδεικνύουν και τελικά να κάνουν πράξη αυτό που τ' αφεντικά φοβούνται περισσότερο: την ενότητα του προλεταριάτου. Με λίγα λόγια, οι ίδιοι απόκληροι που κατά τα φαινόμενα αποτελούσαν το πιο αδύναμο κομμάτι των καπιταλιστικών κοινωνιών, ιστορικά αποδείχθηκαν ικανοί να επιφέρουν τις μεγαλύτερες κοινωνικές αλλαγές. Με αυτή την έννοια, *οι μετανάστες και η μετανάστευση κατά τη διάρκεια του εικοστού αιώνα επέδειξαν πολιτική ισχύ μιας κλίμακας που ελάχιστα άλλα κοινωνικά κομμάτια μπορούν να περηφανευτούν ότι διαθέτουν.*

Η στρατηγική της παρανομοποίησης της εργασίας, η μορφή "περιστρεφόμενη πόρτα" που αυτή τη στιγμή χαρακτηρίζει κάθε ανεπτυγμένο κράτος, η διαρκής και επιβεβλημένη προσωρινότητα των μεταναστών, είναι μια προφανής απάντηση σε αυτό το ρίζωμα και τις συνέπειές του. Είναι η κατευθείαν απάντηση των αφεντικών στην πολιτική δύναμη της μετανάστευσης. Και είναι λογικό. Γιατί ποτέ το προλεταριάτο δεν είχε την πολυτέλεια να ακολουθεί πεπατημένες. Σε κάθε ιστορική στιγμή είναι αναγκασμένο να καταστρώσει νέες στρατηγικές, να εφεύρει νέα όπλα· και προτού τα δοκιμάσει ξανά, να περάσει μια μακρά περίοδο ήττας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η παρανομοποιημένη εργασία στον δοκιμαστικό σωλήνα: Η καταναγκαστική πορνεία

*Τα έσοδα της πορνείας
στην Ελλάδα ανά έτος,
1990-2000.*

Εννιαπλασιασμός...

Πρόλογος

Το πρώτο κεφάλαιο αυτής της μπροσούρας είχε να κάνει μια άχαρη δουλειά. Έπρεπε να εκθέσει σύντομα μια γνώμη για την κρατική στρατηγική περί μετανάστευσης και να σκιαγραφήσει τις επιπτώσεις αυτής της γνώμης. Γι' αυτό τα όσα είπαμε παραπάνω ίσως να φαίνονται κάπως στεγνά, κάπως σαν να τους λείπει το υλικό αντίκρουσμα. Θα πρέπει εδώ να επιστήσουμε την προσοχή: Όσα και αν λέμε όταν θεωρητικολογούμε, οι υλικές εκφράσεις του ζητήματος για το οποίο μιλάμε δεν είναι κάποιοι "ενσωματωμένοι μηχανισμοί του κεφαλαίου". Είναι κοινωνικές διαδικασίες τεράστιες σε μέγεθος, που αφορούν πραγματικούς ανθρώπους και προκαλούν συγκλονιστικές αλλαγές στην ελληνική κοινωνία εδώ και είκοσι σχεδόν χρόνια. Για να μπορέσουμε να κάνουμε κατανοητά την κλίμακα και το βάθος των διαδικασιών για τις οποίες μιλάμε, θα ασχοληθούμε στα παρακά-

τω με ένα παράδειγμα που είναι κατά τη γνώμη μας η κατ' εξοχήν στιγμή της παρανομοποιημένης εργασίας στην Ελλάδα μετά το 1990. Παρακάτω θα εξετάσουμε την καταναγκαστική πορνεία ως τον πρώτο τομέα στον οποίο τα όσα υποστηρίζουμε περί παρανομοποίησης βρήκαν καθολική εφαρμογή.

I. Τα άγουρα χρόνια (πριν το 1980)

Για τους αναγνώστες του Ηλία Πετρόπουλου η εικόνα που θα παραθέσουμε είναι μάλλον γνωστή. Πλούσια στην περιγραφή της, η λαογραφία του Πετρόπουλου πρόσφερε μια γενική εικόνα της κοινωνικής ζωής για την περίοδο που ξεκινάει με το μετεμφυλιακό κράτος και φτάνει ως περίπου και τις αρχές του '80. Στο γενικό κάδρο της κοινωνικής ζωής ο πληρωμένος έρωτας φιγουράρει ως μια ειδική, αλλά όχι διαχωρισμένη συνιστώσα της. Ο χώρος της πορνείας -αν εξαιρέσουμε την ειδική σχέση του με τα "ήθη"- δε διαφέρει σε πολλά απ' τη συνολική εργασιακή συνθήκη.

Φυσικά, τα σαράντα με πενήντα χρόνια στα οποία αναφερόμαστε, στριμωγμένα καθώς παρουσιάζονται σε λίγες γραμμές, δύσκολα (σχεδόν ακατόρθωτα...) μπορεί να περιγραφούν επαρκώς. Δεν το αρνούμαστε, αλλά και ο σκοπός μας είναι κάπως πιο ειδικός: να εξάγουμε από την εποχή της "αγνότητας", εκείνες τις περιστάσεις που συγκροτούσαν τη φυσιογνωμία της ερωτικής αγοράς. Έχουμε και λέμε λοιπόν: Είναι η περίοδος κατά την οποία οι γυναίκες εργαζόμενες λογίζονται και είναι κομμάτι του κόσμου της νόμιμης εργασίας. Η πόρνη ζει στη γειτονιά, έχει κοινωνική ζωή, όχι σπάνια και οικογενειακή ζωή, έχει εισόδημα. Αντίστοιχα έχει θέση στην κοινωνία και τυγχάνει κοινωνικής αναγνώρισης. Ασφαλώς τα υποτιμητικά σχόλια δε λείπουν, ασφαλώς το επάγγελμά της δεν είναι περίοπτο, ασφαλώς δεν αποτελεί πρότυπο. Της αναγνωρίζεται όμως -δημόσια απ' τον ανδρικό πληθυσμό και λιγότερο δημόσια απ' τον γυναικείο- ένας ξεχωριστός διπλός ρόλος / λειτουργήμα: η μύηση των νεαρότερων μελών του αντρικού φύλου στο μυστηριώδη κόσμο του σεξ και η προσφορά απόλαυσης ή εκτόνωσης των ενήλικων αντρών.

Η αγορά της πορνείας βέβαια εμφανίζεται σχετικά περιορισμένη. Αναπτύσσεται αποκλειστικά στα μεγάλα αστικά κέντρα, στο βαθμό που οι κωμοπόλεις, τα χωριά και η περιφέρεια στο σύνολό της δεν παρουσιάζουν κανένα έδαφος ανάπτυξης. Η "συντηρητική" ηθική κουμαντάρει σφιχτά τα

ήθη και τα πάθη στο σύνολο της επαρχίας. Το σεξ αποτελεί ακόμα ταμπού - πόσο μάλλον η κατ' επάγγελμα άσκησης του. Η ίδια ηθική δεσπόζει βέβαια και στη μεγαλούπολη, μόνο που η λαβίδα της αφήνει ανεπηρέαστες σημαντικές στον αριθμό μειοψηφίες. Πελάτες της πορνείας είναι κατά κόρον φαντάροι και ναύτες, έφηβοι "πρωτάρηδες" καθώς και ενήλικες (κατά πλειοψηφία άγαμοι). Κέντρο της πορνείας είναι ο οίκος ανοχής. Τα σπίτια αυτά έχουν άδεια, ωράριο λειτουργίας και κανονισμούς. Η πόρνη για κάθε συνουσία που πραγματοποιεί εισπράττει το τίμημα, ποσοστό από το οποίο καταλήγει στην τσατσά. Είναι το μερτικό της στη διαδικασία της παραγωγής. Η πόρνη είναι σε θέση να επιβάλλει τους όρους εργασίας της. Οι δύστροποι πελάτες, οι μεθυσμένοι κι όσοι επιμένουν σε υπηρεσίες που η πόρνη δε δέχεται να ικανοποιήσει πετιούνται έξω απ' τον οίκο ανοχής. Για αυτό φροντίζει ο νταβατζής / μπράβος, που έχει ως ρόλο του να επεμβαίνει, όταν η τσατσά κρίνει ότι οι κανόνες παραβιάζονται.

Από τα τέλη του 1940 έως και τα μέσα του 1980 η πορνεία εμφανίζει τα εξής χαρακτηριστικά¹⁹:

α. Αναπτύσσεται στα αστικά κέντρα.

β. Έχει κέντρο της τον οίκο ανοχής.

"Υπάρχουν πολλών ειδών οίκοι ανοχής [...] τύπος μπορντέλο -καμαρούλα (μία πόρνη), τύπος μπορντέλο-σπιτάκι (μία πόρνη), τύπος μπορντέλο-οικία (λίγες πόρνες), τύπος μπορντέλο-ξενοδοχείο (πολλές πόρνες), τύπος μπορντέλο- στρατώνας (πολλές πόρνες), συνδυασμός μπουρδελογειτονιά (ομάδα οίκων ανοχής), συνδυασμός μπουρδελοπολιτεία (αυτόνομος οικισμός πορνών)"

γ. Είναι συγκεντρωμένη σε απόμερα σημεία.

"Συνήθως η πελατεία των οίκων ανοχής συκνάζει σε απόκεντρα σημεία. [...] Οι οίκοι ανοχής βρίσκονται κοντά σε λιμάνια, στρατώνες, σταθμούς, αγορές κλπ"

δ. Είναι νόμιμη.

Το νομοθετικό διάταγμα που κανόνιζε τα της πορνείας προέρχεται από το 1923 και όριζε πως "άσεμνοι γυναίκες είναι οι καθ' έξιν και επί περιουσιακώ ανταλλάγματι εκδιδόμενοι προς πλείονας άνδρας, είτε μονίμως ενδιδαιτώμενοι εν οίκους ανοχής και έχουσαι τούτο ως αποκλειστικόν ή κύριον επάγγελμα, οπότε χαρακτηρίζονται ως κοιναί, είτε μη ενδιδαιτώμενοι

εν οίκους ανοχής και έχουσαι τούτο ως επικουρικών επάγγελμα, ασκούμενον είτε εν ιδία κατοικία ή κατοικία τρίτου είτε και εντός οίκου ανοχής, οπότε χαρακτηρίζονται ελευθέρια"

ε. Είναι χαμηλής έντασης.

"Το μπορντέλο οικία είχε το ωράριό του. Και τις μέρες του. Και τις εποχές του. Το μπορντέλο οικία δούλευε περισσότερο τη νύχτα και σαββατοκύριακα.[...] Το καλοκαιράκι η δουλειά έπεφτε."

στ. Η πόρνη έχει τον έλεγχο της εργασίας της

"Δεν δέχονται όλες οι πόρνες να υποστούν μια παρά φύσιν ασέλγειαν. Μάλιστα, μερικές γίνονται έξω φρενών και ανοίγοντας την πόρτα διώχνουν σκαιώς τον απαιτητικόν πελάτη. [...] Είναι δικαίωμα της πόρνης να μη δεχτεί τη βίζιτα ενός πελάτη με αφύσικον φαλλό, ή ενός γερό φαφούτη που βρωμάνε τα χνώτα του."

ζ. Η πόρνη είναι ο πρωταγωνιστής της πορνείας.

"Η πόρνη αποτελεί τον άξονα της πορνείας. Ο κόσμος των εκμεταλλευτών της πορνείας είναι παράλληλο φαινόμενο. Το φαινόμενο της εκμεταλλεύσεως των πορνών είναι ζωγραφισμένο με μελανά χρώματα: ο κτηνώδης εκμεταλλευτής ρουφάει το αίμα της καμηνούλας της πουτάνας! Αυτή η εικόνα είναι ψεύτικη. Οι λεγόμενοι εκμεταλλευτές εργάζονται. Η πόρνη δε θα κατάφερνε και πολλά πράματα δίχως τη μεσολάβησή των. Οι λεγόμενοι εκμεταλλευτές διαθέτουν κεφάλαια, γνωριμίες, μέσα, δικηγόρους, γιατρούς, αυτοκίνητα - και εν πάση περιπτώσει προστατεύουν τελεσφόρως τις πόρνες."

η. Η πόρνη ασκεί την πορνεία για βιοπορισμό

"Μια πουτάνα δεν είναι λιγότερο ή περισσότερο πουτάνα, απ' όσο ένας μαιευτήρας είναι περισσότερο ή λιγότερο μαιευτήρας. Η συνουσία αποτελεί την -κοινώς αποδεκτή πλατφόρμα της ερωτικής πράξης-. Για την πόρνη η συνουσία δεν είναι ερωτικός στόχος, παρά μέσον επιβιώσεως -επάγγελμα."

θ. Οι πελάτες της αποτελούν μικρό και ειδικό κομμάτι του σεξουαλικά ενεργού πληθυσμού.

"Οίκοθεν νοείται ότι στη Μπάρα Ξέδιαν όλοι οι χωριάτες του μακεδονικού κάμπου, ο υπόκοσμος του Βαρδαριού, οι φτωχομπεκιάρηδες και η φανταρία."

2. Το πείραμα (1980 - 2000)

i. Η πρώτη φάση (1980-1990)

Ήταν κάπου στα μέσα της δεκαετίας του '80, όταν οι πρώτες προσπάθειες για τον "εκσυγχρονισμό" της πορνείας κατέγραφαν αξιοπρόσεκτη άνοδο. Δυο παράγοντες συνηγορούσαν δελεαστικά υπέρ του ανοίγματος της αγοράς. Αφενός ο χώρος της πορνείας είχε μείνει στάσιμος ήδη για πολλές δεκαετίες και αφετέρου η Ελλάδα βρισκόταν σε μια πρωτόγνωρη τροχιά κοινωνικής "φιλευλευθεροποίησης". Οι αρχικές απόπειρες στρατολόγησης αλλοδαπών γυναικών βρήκαν έδαφος μέσα στην ήδη διαμορφωμένη -με νόμιμους όρους- αγορά εργασίας. Πρώτο στόχο αποτέλεσαν οι Πολωνές και οι Φιλιππινέζες εργάτριες που βρίσκονταν στην χώρα, στη βάση διακρατικών συμφωνιών μεταξύ της χώρας καταγωγής τους και του ελληνικού κράτους. Έχει μεγάλη σημασία ότι η ένταξή τους στην αγορά της πορνείας λάμβανε χώρα, μόνο κατόπιν προσωπικής τους συγκατάθεσης. Μια συγκατάθεση που κινητοποιούνταν από την επιθυμία ενός καλύτερου οικονομικού στάτους και από την αποστροφή για τη βαριά εργασία που ήδη εκτελούσαν. Ο δεύτερος στόχος είχε στο κέντρο του γυναίκες από τον Άγιο Δομίνικο και την Ταϊλάνδη που προωθήθηκαν στην ελληνική αγορά "ως μελαμψές, λάγνες, εξωτικές γυναίκες από την Καραϊβική"²⁰. Παράλληλα με την αναζήτηση γυναικών στο εξωτερικό, αρχίζουν να σχηματίζονται τα πρώτα οργανωμένα δίκτυα σωματεμπορίας, που αναπτύσσουν διεθνείς διασυνδέσεις.

Από άποψη αποτελέσματος οι προσπάθειες ανοίγματος της αγοράς που καταβάλλουν τα κυκλώματα είναι περιορισμένες και πολύ γρήγορα αποτυγχάνουν. Οι λίγες εκατοντάδες ξένες γυναίκες που θήτευαν κάθε χρόνο στην ελληνική πορνεία, απείχαν πολύ απ' το να θεωρούνται υπολογίσιμος αριθμός. Ήταν όμως οι λόγοι της αποτυχίας που παρουσίαζαν ειδικό ενδιαφέρον:

Το πρώτο πρόβλημα είχε να κάνει με την ποιότητα της πορνολόγησης αλλοδαπών γυναικών [...] Την περίοδο 1980-1981 (αλλά και γενικότερα σε όλη τη δεκαετία του 1980) ο αριθμός των εργαζομένων αλλοδαπών γυναικών στην Ελλάδα ήταν ασφυκτικά περιορισμένος, ώστε να επιτρέπει πορνολόγηση υψηλής ποιότητας [...]

Το δεύτερο πρόβλημα [...] αφορούσε στα σχετικά ελεύθερα ωράρια και τις συνθήκες εργασίας των Πολωνίδων και των Φιλιππινέζων εκδιδομένων γυναικών. Διέθεταν κάποια αξιολογη διαπραγματευτική ικανότητα [...]

Το τρίτο πρόβλημα εστιαζόταν στις αμοιβές [...]. Οι διεθνικοί σωματέμποροι εκτιμούσαν ότι οι αμοιβές αυτές ήταν υπερβολικά υψηλές. Μπορεί μεν να επέτρεπαν κέρδη [...] αλλά αποτελούσαν εμπόδιο για την πραγματοποίηση πολύ μεγαλύτερων κερδών".²¹

Αλλά ουδέν κακόν αμιγές καλού! Γιατί μπορεί μεν βραχυπρόθεσμα τα κυκλώματα σωματεμπορίας να κατέγραφαν οικονομικές "ζημίες", η προίκα όμως που θα κληρονομούσαν, σε βάθος χρόνου θα αποδεικνυόταν απείρως πολυτιμότερη. Στα τέλη της δεκαετίας του '80 τα κυκλώματα διέθεταν εμπειρία, είχαν δημιουργήσει διεθνείς επαφές και το κυριότερο είχαν αποκτήσει μια πολύ ξεχωριστή γνώση της ελληνικής αγοράς.

ii. Η δεύτερη φάση (1990 - 2000)

Η δεκαετία του '90 χαρακτηρίστηκε απ' την αλματώδη αύξηση της καταναγκαστικής πορνείας. Σε σχέση με την προηγούμενη της φάση, η αγορά εμφανίζει τις εξής δύο διαφορές / πλεονεκτήματα. Στην αρχή της δεκαετίας ολόκληρο το ανατολικό μπλοκ χρεωκόπησε, τροφοδοτώντας τη νικήτρια καπιταλιστική δύση με εργατικό δυναμικό για κάθε χρήση. Αυτό το αντικειμενικό δεδομένο διασταυρώθηκε με μια εξίσου μεγάλη αλλαγή: την επέλαση της καταναλωτικής ηθικής σε κάθε επίπεδο της κοινωνικής ζωής. Ήταν μια σπάνια σύμπτωση, οι συνέπειες της οποίας επέδρασαν ραγδαία στην ανάπτυξη της αγοράς. Και μεταξύ άλλων τροποποίησαν την εικόνα και την πρακτική της για τις ερωτικές σχέσεις, διαμόρφωσαν και μπετόναραν μια καινούρια ηθική γύρω απ' το κοινωνικά επιτρεπτό και τέλος ενέπλεξαν ένα πολύ μεγάλο ποσοστό της με τον κόσμο του παράνομου κεφαλαίου. Η βάση αυτής της καταναλωτικής ηθικής επέτρεψε μian "εύστοχη" μετονομασία. Οι "υπηρεσίες ερωτικής διασκέδασης" είναι πια το φρέσκο όνομα του καταναγκασμού, της μεσολάβησης των κυκλωμάτων, της ψυχρότητας του αντιτίμου. Υπηρεσίες· σα να λέμε: κάνε ό,τι θες αρκεί να πληρώνεις.

Αν έχει κάποια σημασία, χρειάζεται να θυμίσουμε ότι η επανακωδικοποίηση του-ό,τι-θέλει-ο-πελάτης υπερκέρασε τις (παρωχημένες) πολιτι-

κές ταυτότητες και επέβαλε τους όρους της. Από την άποψη αυτή, η αριστερών καταβολών οπτική που ακολουθεί δεν πάσχει από κρίση ταυτότητας, αλλά από κρίση ειλικρίνειας.

Δεν τα πιστεύανε οι χαμουτζήδες αυτά που είδαμε με τα ματάκια μας και γράφαμε τότε. Για πρώτη φορά Έλληνες ορθόδοξοι, οθωμανοί και πομάκοι μαζί, χόρευαν μεθυσμένοι, αγκαλιασμένοι μες στο πυκνό δάσος της ορεινής Ροδόπης, στο ξέφωτο, όπου σε χρόνο dt είχαν κτιστεί τεράστια μαγαζά. Χόρευαν ξυπόλητοι πάνω... στα γυαλιά κι αναστέναζαν οι σομιέδες στα δωματιάκια τα καβαντζωτά.

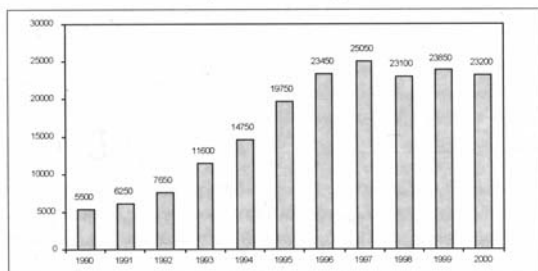
Ο Θωμάς φωτογράφιζε κρυφά. Δεν θα μας δημοσίευαν το κείμενο αν δεν υπήρχαν φωτο-ντοκουμέντα για όλα αυτά. Μιλάμε για απερίγραπτο διονυσιακό όργιο, για πάρτι με ούζα, στους καναπέδες, στα πατώματα, παντού. Είχαν κατηφορίσει τα κορίτσια απ' τα μπαλέτα Μπολσόι, οι νεράιδες της Ανατολής, και γλεντούσαν μαζί τους ηλικιωμένους αγρότες και πομάκοι, οι οποίοι, λίγο καιρό πριν, ήταν φυλακισμένοι πίσω απ' τις μπάρες.²²

Σ' αυτό το μοτίβο ξεκίνησε η δεκαετία του 90. Με τις νεράιδες της ανατολής να απελευθερώνουν τον φυλακισμένο εαυτό των ηλικιωμένων αγροτών και απερίγραπτα διονυσιακά όργια να διοργανώνονται παντού. Ήταν σαφές και στον πιο αδαή ότι ο εμπορευματικός κύκλος της πορνείας, εκτός του ότι είχε μεγαλώσει παρουσίαζε πλέον σοβαρές ποιοτικές αλλαγές. Είναι μάλιστα ενδεικτικό ότι σύμφωνα με μετριοπαθή στοιχεία, μέσα στη δεκαετία 1990-2000 διακινήθηκαν και εργάστηκαν στην ελληνική αγορά της καταναγκαστικής πορνείας περίπου 80.000 γυναίκες! Γύρω από την εντατική εκμετάλλευση τους κινήθηκε ένας τζίρος της τάξης των 7,3 δισεκατομμυρίων ευρώ. Πέρα πάντως απ' την εκτίναξη των αριθμών, η πιο σημαντική αλλαγή ήταν ότι η είσοδος και η διαμονή στη χώρα των γυναικών που εντάχθηκαν στην καταναγκαστική πορνεία ήταν εξ αρχής παράνομη. Οι σχετικοί νόμοι που καθόριζαν το καθεστώς εισόδου στη χώρα είχαν από καιρό σκληρύνει, καθιστώντας αυτομάτως παράνομες όλες τις γυναίκες που πέρναγαν τα σύνορα δίχως να έχουν άδεια απ' το ελληνικό κράτος. Και με δεδομένο ότι άδειες νόμιμης παραμονής στο έδαφός του το ελληνικό κράτος χορηγούσε με το σταγονόμετρο, δημιουργήθηκε εν γνώσει των αρμόδιων μηχανισμών μια τεράστια δεξαμενή τεχνητά παράνομων εργατριών.

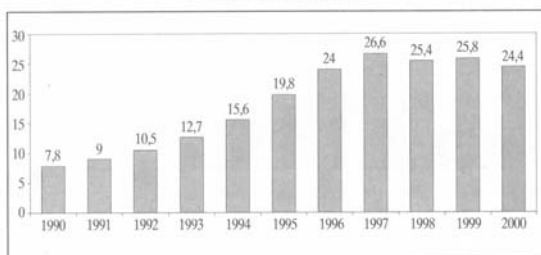
Αλλά τί να σήμαινε αυτό; Τί να σήμαινε δηλαδή ότι χιλιάδες γυναίκες που στη συντριπτική τους πλειοψηφία εντάσσονταν στην αγορά της πορνείας ύστερα από εξαπάτηση ή απαγωγή βρίσκονταν υπό καθεστώς παρανομίας; Πρώτα και κύρια, το ίδιο το γεγονός της παρανομίας τους ήταν αρκετό ώστε να τις "εξαφανίσει" από τον επίσημο, "νόμιμο" κόσμο, όπου καθένας έχει όνομα, επώνυμο και τόπο κατοικίας και να τις μεταφέρει σ' ένα παράλ-

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4. Εκδιδόμενα άτομα κατά την περίοδο 1990-2000 (σε επίπεδο έτους)

Το εργατικό δυναμικό της πορνείας, 1990 - 2000. Πενταπλασιασμός...

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1. Μεγέθη πορνιζών μισθώσεων σε ετήσια βάση, 1990-2000 (σε εκατομμ.)

Επισκέψεις σε πόρνες, 1990 - 2000. Τετραπλασιασμός...

ληλο, ανεπίσημο σύμπαν. Δεν είναι δύσκολο να αντιληφθούμε αυτή τη συνθήκη: υπάρχουν, εργάζεσαι, βγάζεις λεφτά (ή καλύτερα βγαίνουν λεφτά από σένα) αλλά η ύπαρξη σου δεν πιστοποιείται με κανένα τρόπο, η εργασία σου δεν είναι ορατή και τα λεφτά που βγαίνουν από σένα δεν καταγράφονται σε κανένα επίσημο, νομικό κιτάπι. Φυσικά, στην περίπτωση των καταναγκαστικά εκδιδόμενων, η ανυπαρξία ήταν επιβεβλημένη και από τη μεριά του αφεντικού. Η πρώτη κίνηση στην "εκπαίδευσή" τους ήταν η αφαίρεση των διαβατηρίων και ακολουθούσε η βίαιη μεταγωγή τους σε έναν τόπο που στις περισσότερες περιπτώσεις δεν γνωρίζουν ποιος είναι. Σ' ένα

τέτοιο τεχνητά παρανομοποιημένο καθεστώς, οι απειλές και οι εκβιασμοί των κυκλωμάτων είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα ευδοκιμήσουν.

Αλλά δεν πρέπει να έχουμε την παραμικρή αμφιβολία: το καθεστώς για το οποίο κάνουμε λόγο και το οποίο εξασφαλίζει την τυπική ύπαρξη της πόρνης ταυτόχρονα με την ουσιαστική της ανυπαρξία είναι μια προσεκτικά εφαρμοσμένη κρατική πολιτική. Το παράδειγμα του 1997 είναι ενδεικτικό: ενώ στην Αθήνα η καταναγκαστική πορνεία γνωρίζει μέρες δόξας, οι μπάτσοι αποφασίζουν να επιτεθούν και διαλύσουν την πορνεία του πεζοδρομίου. Εκτελούν δηλαδή μια εκ πρώτης όψης κατασταλτική επιχείρηση με διακηρυγμένο στόχο την απαγόρευση του πεζοδρομίου. Αλλά την ίδια στιγμή που το πεζοδρόμιο τίθεται "υπό απαγόρευση", μια παράλληλη διαδικασία δημιουργικής αξιοποίησης αυτής ακριβώς της απαγόρευσης μπαίνει σε κίνηση. Για την περίοδο που ακολούθησε, η καταναγκαστική πορνεία του οίκου ανοχής (πορνεία πολύ πιο εντατική, με υψηλότερα μισθώματα, με ελάχιστους νεκρούς χρόνους) απορρόφησε τις καταναγκαστικά εκδιδόμενες του πεζοδρομίου. Ενώ ως τότε βρισκόταν σε κρίση κερδοφορίας, το "αλβανικό" (με την έννοια της εθνικότητας των πορνών) κύκλωμα καταναγκαστικής πορνείας που ως τότε έλεγχε το πεζοδρόμιο, ανακάλυψε τους οίκους ανοχής, εντατικοποίησε τους ρυθμούς του και εξελίχθηκε σε βιομηχανία πρώτης γραμμής για τα κυκλώματα του οργανωμένου εγκλήματος. Και σαν μην έφτανε η πριμοδότηση ενός τμήματος της μαφίας από την απαγορευτική κρατική παρέμβαση, το χτύπημα του πεζοδρομίου περιόρισε δραστικά την μερικώς απασχολούμενη φιγούρα της πόρνης και την ανάγκασε να ενταχθεί στον οίκο ανοχής, που όμως πια λειτουργούσε με όρους καταναγκαστικής σεξουαλικής φάμπρικας²³. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η κρατική παρέμβαση στο πεζοδρόμιο οδήγησε σε αύξηση των κερδών των εταιρειών καταναγκαστικής πορνείας. Κάποιοι θα μιλούσαν για "λάθος" και "κρατική ανεπάρκεια". Εμείς από τη μεριά μας βλέπουμε σε αυτό το επεισόδιο την πρώτη καταγεγραμμένη οργανωμένη παρέμβαση του κράτους στον κόσμο του παράνομου κεφαλαίου.

Αλλά τα παραδείγματα της τεχνητής παρανομοποίησης δεν εξαντλούνται εδώ· στο τέλος της δεκαετίας κι ενώ η οργανωμένη και με τη βία διακίνηση γυναικών για σεξουαλική εκμετάλλευση έχει πλέον εξελιχθεί στην τρίτη πιο κερδοφόρο εμπορική ενασχόληση, το ελληνικό κράτος ψηφίζει το νόμο 2734/1999. Ο νόμος είχε διπλή χρησιμότητα για τη μαύρη οικονομία της καταναγκαστικής πορνείας. Αφενός δεν αντιστοιχούσε καθό-

λου στις ποιοτικές συνθήκες, στη βάση των οποίων εξελισσόταν η καταναγκαστική πορνεία, μιας και δε λάμβανε υπόψη του την καθολική διασύνδεσή της με το οργανωμένο έγκλημα (έκανε δηλαδή γαργάρα το trafficking)· αφετέρου έθετε για τη νόμιμη άσκηση του επαγγέλματος της πόρνης τόσες και τέτοιες προϋποθέσεις, ώστε τελικά το μόνο του "επίτευγμα" εξαντλούνταν στη γενική παρανομοποίηση όλων των γυναικών που εργάζονταν ως πόρνες. Περιλάμβανε για παράδειγμα ως προϋπόθεση άσκησης νόμιμης πορνείας από αλλοδαπές γυναίκες "τη νόμιμη παραμονή στη χώρα". Ενώ από την άλλη απειλούσε με ποινικές κυρώσεις "την εγκατάσταση σε κτίρια που απέχουν σε ακτίνα λιγότερο από 200 μέτρα από ναούς, σχολεία, νηπιαγωγεία, φροντιστήρια, παιδικούς σταθμούς, νοσηλευτικά ιδρύματα, κέντρα νεότητας, αθλητικά κέντρα, οικοτροφεία, βιβλιοθήκες και ευαγή ιδρύματα, καθώς και από πλατείες και παιδικές χαρές".²⁴

Εκτός αν κάποιος ισχυριστεί ότι υπάρχουν κρατικοί μηχανισμοί που δεν αντιλαμβάνονται τα αποτελέσματα των επιλογών τους, τότε το κείμενο του νόμου είναι αποκαλυπτικό. Διαμόρφωσε ένα πλαίσιο άσκησης της πορνείας, με τρόπο ώστε η νομιμότητα να είναι μια στιγμή της παρανομίας. Για την ακρίβεια ήταν η ίδια η επέμβαση της κρατικής εξουσίας που "έφτιαξε" τις παράνομες εργάτριες. Οι βαθιές αιτίες μάλιστα που οδήγησαν στη γιγάντωση της καταναγκαστικής πορνείας θα πρέπει να αναζητηθούν σ' αυτές τις κρατικές πολιτικές. Σε έρευνα για το θέμα διαβάζουμε

Οι εξελίξεις έλαβαν χώρα μέσα στα όρια που θέτει μια παράνομη αγορά, και ακριβώς γιατί ήταν μια παράνομη αγορά. Μάλιστα, η πορνεία βρέθηκε σε τροχιά φιλελευθεροποίησης, ακριβώς γιατί ήταν παράνομη. Ακόμη περισσότερο, η φιλελευθεροποίηση της σχέσης εκδιδόμενης - πελάτη έγινε δυνατή, ακριβώς γιατί η εκδιδόμενη βρέθηκε σε καθεστώς δουλείας σε σχέση με τον σωματέμπορο. Η δουλεία στο σκέλος της σχέσης εκδιδόμενης σωματέμπορου δεν επέδρασε ανασταλτικά, αλλά προωθητικά στο άλλο σκέλος: Απελευθέρωσε τη σχέση εκδιδόμενης - πελάτη από συμβάσεις και άγραφους νόμους που προστάτευαν κυρίως την εκδιδόμενη, και της πρόσφεραν μια ελάχιστη ασφάλεια και δυνατότητα προγραμματισμού ενός εφικτού και επιθυμητού μέλλοντος. Η πορνεία των δικτύων διεθνικής σωματεμπορίας αποτέλεσε την πιο ελεύθερη πορνεία που έχει γνωρίσει η Ελλάδα.²⁵

Οι συνέπειες ήταν κανιβαλικές. Ολόκληρη η ζωή της πόρνης, με δεδομένο ότι ήταν διαρκώς υπόλογη απέναντι στο νόμο, μετατοπίστηκε στον κόσμο της παρανομίας. Από την άποψη αυτή οι κρατικές επεμβάσεις προς αυστηροποίηση του νομοθετικού πλαισίου ήταν εξαιρετικά "πετυχημένες". Όχι μόνο δεν εξέλειψαν την πορνεία, αλλά παραχώρησαν ακόμη μεγαλύτερη εξουσία στα κυκλώματα του οργανωμένου εγκλήματος. Με τη σειρά τους οι ειδικές συνθήκες κάτω από τις οποίες διεξαγόταν η πορνεία, λάμβαναν όλο και περισσότερο χαρακτήρα σκλαβιάς.

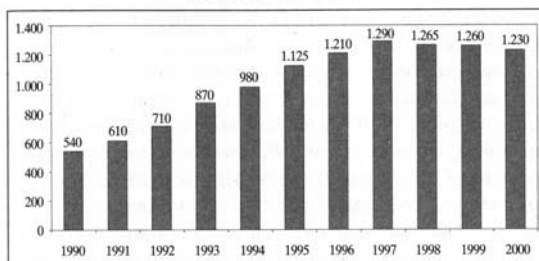
3. Η καταναγκαστική πορνεία σήμερα

Είπαμε πιο πάνω ότι η καταναγκαστική πορνεία, έτσι όπως διαμορφώθηκε μέσα σε όλη τη δεκαετία του 90 είχε ως κινητήρα της τις επιθυμίες του έλληνα πελάτη. "Έλληνας πελάτης" είναι η κωδική ονομασία για εκείνο το υποκείμενο που ανδρώθηκε σε μια εποχή που κεντρική της ιδεολογία είχε αναγορεύσει το "όλα επιτρέπονται": ας μη νομίσει κανείς ότι μιλάμε για κάποιο περιορισμένο φαινόμενο. Ένας στους τρεις σεξουαλικά ενεργούς έλληνες έκανε λιγότερο ή περισσότερο συστηματική χρήση των ερωτικών "υπηρεσιών" της καταναγκαστικής πορνείας, *διαμορφώνοντας με την ισχύ του όγκου του τα νέα χαρακτηριστικά που προσλάμβανε η πορνεία.*

Βασικό γνώρισμα που διατρέχει τη ραχοκοκαλιά της καταναγκαστικής πορνείας στη μετά το '90 εποχή και που ταυτόχρονα συνιστά τη θεμελιώδη διαφορά σε σχέση με την πορνεία της προηγούμενης εποχής είναι ο πλήρης και ολοκληρωτικός έλεγχος της διαδικασίας από τα κυκλώματα του οργανωμένου εγκλήματος. Αυτό με τη σειρά του συνεπάγεται την ακόλουθη παραδοχή: ότι η εργάτρια πόρνη δεν έχει λόγο πάνω στην εργασία της. Είναι αναγκασμένη να υπακούει στο σωματέμπορό της, ο οποίος με τη σειρά του "υπακούει" στα κελεύσματα της ελεύθερης αγοράς. Μπορούμε να ξαναθυμηθούμε τη διατύπωση του Λάζου: όσο περισσότερο "απελευθερώνόταν" η σχέση πόρνης - πελάτη, τόσο περισσότερο η σχέση πόρνης - σωματέμπορου μετατρεπόταν σε σχέση δουλείας. Αυτή η ποιοτική μεταλλαγή είχε τρομαχτικές συνέπειες για τις ανάγκες στις οποίες καλούνταν πλέον να αντεπεξέλθει η αγορά της πορνείας.

- Η αγορά πρέπει να είναι διαχυμένη σε όλη την ελληνική επικράτεια. Όταν μάλιστα κατάφερε να ξεπεράσει τη μονοκρατορία του μεγάλου αστικού κέντρου, η πορνεία "ολοκληρώθηκε" ως καπιταλιστικό προϊόν. Η εξάπλωσή της σε κάθε κωμόπολη και σε κάθε χωριό σήμαινε ότι αύξανε η πελατεία της και άρα ο κύκλος εργασιών της μεγάλωνε αναλόγως.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 10. Πληθυσμός πελατών πορνείας (σε χιλ.) κατά την περίοδο 1990-2000

Οι πελάτες της πορνείας, 1990 - 2000. Απλός υπερδιπλασιασμός. Μετά άρχισαν να τελειώνουν οι άνδρες.

- Η αγορά πρέπει να πληροί τα κριτήρια της ζήτησης *just in time* και σε όποιο σημείο ήθελε ο πελάτης. Μια ποικιλία χώρων / κατανάλωσης της πορνείας δημιουργήθηκαν για να ικανοποιήσουν αυτή την ανάγκη. Μπαρ, ξενοδοχεία, καφέ, χώροι μασαζ, οίκοι ανοχής, τηλεφωνικά ραντεβού στρατεύθηκαν στον ίδιο σκοπό: την εξυπηρέτηση πολλών και διαφορετικών τύπων πελάτη

- Η αγορά τελεί υπό την ολοκληρωτική κηδεμονία των κυκλωμάτων σωματεμπορίας. Η φοβερή αυτή κηδεμονία ήταν βέβαια προϊόν ψυχικής, συναισθηματικής και σωματικής βίας. Είναι γνωστό σε όσους έχουν ασχοληθεί έστω και λίγο με το ζήτημα, πως η κακομεταχείριση των γυναικών μπορούσε να φτάσει μέχρι και τη θανάτωση τους. Αλλά κάποια κλικ πριν τη φυσική βία βρίσκουμε τα εξής στοιχεία: στη συντριπτική τους πλειοψηφία οι εργάτριες της βιομηχανίας του σεξ είναι αλλοδαπές: αλλοδαπές οι οποίες ούτε διαθέτουν, ούτε είναι σε θέση να βγάλουν κάποιου είδους νομιμοποιητικό έγγραφο. Είναι παράνομες με τη βούλα - γεγονός που λειτουργεί συνδυημένα με τα κυκλώματα του οργανωμένου εγκλήματος. Δεδομένου ότι τα τελευταία είναι σε θέση να εγγυηθούν την "ασφαλή" τους παραμονή στη χώρα και τη μη επέμβαση των μπάτσων ή του νόμου αποκτούν μια εκ των πραγμάτων άτυπη εξουσία στις ζωές χιλιάδων

τέτοιων εργατριών. Κατά την πάγια μάλιστα τακτική τους, τα κυκλώματα σωματεμπορίας κατακρατούν τα διαβατήρια των γυναικών ως μια επιπρόσθετη δικλείδα: μ' αυτόν τον τρόπο χιλιάδες γυναίκες που στον πραγματικό κόσμο στελεκώνουν και κινητοποιούν την τεράστια βιομηχανία του σεξ, γίνονται εντελώς αόρατες για τον τυπικό κόσμο του νόμου και των βιβλίων των δημόσιων υπηρεσιών. Πλέον τα κυκλώματα αποκτούν πάνω τους οριστικά εξουσία ζωής και θανάτου. Με τα λόγια της ειδικής εισαγγελέως κατά της εμπορίας ανθρώπων:

Ο βιασμός είναι όντως μέσα στις τεχνικές και στις μεθόδους που χρησιμοποιούν [ενν: τα κυκλώματα] για να εξουθενώσουν τα άτομα αυτά [ενν: τις καταναγκαστικά εκδιδόμενες] ως προσωπικότητες. Καταλήγει ένα άτομο το οποίο παύει να έχει εκτίμηση στον ίδιο του τον εαυτό. Είναι ένα άτομο ανασφαλές, φοβισμένο και στο τέλος πανικοβλημένο. Είναι έρμαιο. Αυτό θέλουν αυτοί, θέλουν ανθρώπους χωρίς προσωπικότητα. Γι' αυτό θεωρώ ότι η εφαρμογή των διατάξεων του Ποινικού Κώδικα δεν είναι εύκολη.²⁶

- Η αγορά πρέπει να αποφέρει *σοβαρά κέρδη στα κυκλώματα*. Κατά συνέπεια τα μισθώματα *χρειάζεται να είναι χαμηλά και προσεγγίσιμα από κάθε υποψήφιο πελάτη*. Ταυτόχρονα η πόρνη *πιέζεται να αυξήσει την παραγωγικότητά της, να πραγματοποιήσει δηλαδή όλο και περισσότερες σεξουαλικές επαφές*. Μ' αυτόν τον τρόπο η πόρνη "αχρηστεύεται" γρήγορα, αλλά το γεγονός αυτό καθόλου δεν επηρεάζει τα μεγέθη της αγοράς. Η επανατροφοδότησή της είναι εξασφαλισμένη. Για την ιστορία, ενώ ο μέσος χρόνος παραμονής μιας πόρνης στην αγορά της δεκαετίας του 80 κυμαινόταν γύρω στα 25 χρόνια, το 2000 ο μέσος χρόνος έχει πέσει στους 25 μήνες!

- Η αγορά της *πορνείας βρίσκεται πέρα από το πεδίο ισχύος του νόμου* (γραπτού και άγραφου). Όπου απαιτείται η προστατευτική ή τιμωρητική επέμβαση κάποιας γενικής ρυθμιστικής δύναμης, είναι σίγουρο ότι αυτή δε θα έχει σχέση με την εργατική νομοθεσία, αλλά με τη βία των μπράβων. Μ' αυτή την έννοια η αποχώρηση της πόρνης από την εργασία ή άρνηση σε οποιοδήποτε στάδιο της, επισύρει τις τιμωρίες που εφαρμόζει το οργανωμένο έγκλημα για να λύσει τις διαφορές του.

4. Οι συνέπειες

Έχουμε ήδη κάνει κάποιες νύξεις, αλλά έχει σημασία να διατυπωθεί και ρητά. Η ποσοτική εκτίναξη της καταναγκαστικής πορνείας ήταν τέτοιας κλίμακας, ώστε συμπαρέσυρε και τα ποιοτικά της χαρακτηριστικά. Αυτή η άνευ προηγουμένου αλλαγή δε θα μπορούσε παρά να επηρεάσει βαθιά την ελληνική κοινωνία, τους θεσμούς της, τα όρια νομιμότητας και παρανομίας. Είναι μάλιστα σ' αυτή η γκρίζα ζώνη, όπου η παρανομία εισχωρεί όλο και βαθύτερα στη "νομιμότητα" - επηρεάζοντας την, στην οποία εμπλέχτηκαν και από την οποία αποκόμισαν άμεσα ή έμμεσα υλικό όφελος εκατοντάδες χιλιάδες έλληνες. Μιλώντας για συνέπειες, μπορούμε εδώ να εξειδικεύσουμε την άποψη που παρουσιάστηκε στο πρώτο μέρος και να πούμε ότι:

i. Η καταναγκαστική πορνεία αντλεί πλούτο από τους "νόμιμους" τομείς της παραγωγής και τρέφει το εγκληματικό κεφάλαιο.

Είναι ενδεικτικό ότι η καταναγκαστική πορνεία έλαβε τη σημερινή μορφή της χρηματοδοτούμενη από το 1/3 του σεξουαλικά ενεργού, ελληνικού αντρικού πληθυσμού. Τα στοιχεία που συνηγορούν στη "χρήση των σεξουαλικών υπηρεσιών" της καταναγκαστικής πορνείας από 1.200.000 έλληνες δεν είναι δικά μας²⁷. προέρχονται από την καταγραφή της σεξουαλικής ζωής των ελλήνων για τη δεκαετία που μας πέρασε, επιβεβαιώνονται δε από τη στοιχειώδη κοινωνική εμπειρία. Η τεράστια αυτή εμπλοκή τόσων ελλήνων ως πελατών της καταναγκαστικής πορνείας, εκτός της γνώσης που παρέχει για το μέσο επίπεδο κανιβαλισμού, υποδεικνύει και κάτι άλλο: ότι όλοι οι πόροι που σπαταλούνταν για πληρωμή "της ερωτικής απόλαυσης" διοχετεύονταν στο τελικό τους στάδιο στα ταμεία των εγκληματικών κυκλωμάτων. Μια τέτοια σταθερά πλούσια ροή "νόμιμου" χρήματος προς το οργανωμένο έγκλημα, στην ουσία αυτό που κάνει είναι να θρέφει και να ισχυροποιεί τους διακινητές. Παράλληλα χρησιμοποιείται ως κεφάλαιο προς επανεπένδυση. Με την έννοια αυτή, τα χρήματα εκατοντάδων χιλιάδων ελλήνων πελατών αποτελούν το καύσιμο για νέες αγορές, για νέες επενδύσεις, για ακόμη περισσότερες σκλαβωμένες γυναίκες και ακόμη μεγαλύτερα δίκτυα.

Εντωμεταξύ, δε θα πρέπει να διαφύγει της προσοχής μας ότι στο βαθμό που ο έλληνας πελάτης έπαυσε να αποτελεί μια περιθωριακή φιγούρα και μεταμορφώθηκε σε μια κοινωνικά αποδεκτή πλειοψηφία, προσέδωσε μian ιδιαίτερα λειτουργική νομιμοποίηση στους κύκλους που πλουτίζουν από την εκμετάλλευση της καταναγκαστικής πορνείας. Είναι αυτή η γενική αποδοχή που προικοδότησε το οργανωμένο έγκλημα με μια πολύ ισχυρή αίσθηση ατιμωρησίας. Με δεδομένο ότι το "προϊόν" πουλάει και οι πελάτες είναι πολλοί και ευχαριστημένοι, η αίσθηση για την οποία κάνουμε λόγο σταδιακά εδραιώνεται ως καθεστώς· και αρχίζει όλο και πιο πολύ να παραπέμπει σε μια άτυπη συμφωνία μεταξύ του οργανωμένου εγκλήματος από τη μια και των μηχανισμών καταστολής και της ελληνικής κοινωνίας από την άλλη.

ii. Η καταναγκαστική πορνεία δημιουργεί μαφίες στο εσωτερικό της κοινωνίας.

Δεν είναι λοιπόν καθόλου παράδοξο που καθώς ο παραγωγικός κύκλος της καταναγκαστικής πορνείας μεγαλώνει, εντάσσει στα άμεσα κέρδη του ένα όλο και πιο ευρύ φάσμα ανθρώπινου δυναμικού. Φυσικά εδώ δεν υπονοούμε μια κάποιου τύπου ποσοτική διεύρυνση των μπράβων και των λοιπών πρωταγωνιστών του καταναγκασμού. Όχι· αυτό που συμβαίνει είναι ότι τα κυκλώματα καταναγκαστικής πορνείας συνεργάζονται σε επιχειρηματική βάση με επαγγελματικές ομάδες που κατ' αρχήν καμία σχέση δεν έχουν με τη μαύρη οικονομία. Εννοείται ότι η καθ' ύλην αρμοδιότητα των δικτικών μηχανισμών τους κατατάσσει στην πιο υψηλή θέση στη λίστα συνεργασίας με τους διακινητές, γεγονός που καθιστά την περίπτωση τόσο ξεχωριστή, ώστε να της αναλογεί ειδική αναφορά. Σημαντικοί λοιπόν οι μπάτσοι, αλλά όχι και μόνοι τους. Γιατί από τα έσοδα της καταναγκαστικής πορνείας εξαρτούν το εισόδημά τους κι ένα κάρο άλλοι εμπλεκόμενοι: γιατροί που μεσολαβούν για την έκδοση πιστοποιητικών, δικηγόροι που μεριμνούν για άδειες, μαγαζάτορες που γεμίζουν την ιδιοκτησία τους με διάφορων ειδών "φίλους της τέχνης", κυβερνητικές και μη κυβερνητικές οργανώσεις που έχουν ως βιοποριστική τους ενασχόληση την καταπολέμηση της καταναγκαστικής πορνείας.

Τις παραπάνω κατηγορίες άλλωστε, θα πρέπει να εμπλουτίσουμε με εκείνη την ανεπίσημη, αλλά παρόλα αυτά ιδιαίτερα εκτεταμένη επιχείρηση ξεπλύματος του "παράνομου" χρήματος που προέρχεται από τη βιομηχα-

νία της καταναγκαστικής πορνείας. Μαγαζιά και μαγαζάκια, επιχειρήσεις και επιχειρησούλες στήθηκαν και δουλεύουν λιγότερο ή περισσότερο ει-κονικά, προκειμένου να υπηρετήσουν το στόχο του ξεπλύματος. Είναι ί-σως η πιο χαρακτηριστική περίπτωση εμπλοκής κατά τα άλλα νόμιμων συμφερόντων με τις τύχες του οργανωμένου εγκλήματος. Γιατί, από τα κέρδη του τελευταίου τροφοδοτείται το παράλληλο σύμπαν (νόμιμης ερ-γασίας) που έχει στηθεί γύρω από την (παράνομη) καταναγκαστική πορ-νεία. Το παράδειγμα της αλυσίδας φούρνων "Το Χωριάτικο" είναι αρκετά πλούσιο. Αντιγράφουμε από τον ημερήσιο τύπο.

Μέλη διεθνούς ομάδας οργανωμένου εγκλήματος, εξαρθρώθηκε ύστε-ρα από διετή έρευνα. Την οργανωμένη εγκληματική δραστηριότητα κά-λυπτε μια offshore εταιρεία κυπριακών συμφερόντων, ενώ τα κέρδη του κυκλώματος ξεπλένονταν με αλυσίδα αρτοποιείων και επιχειρήσεις real estate στην Αττική.²⁸

Η περίπτωση είναι κάπως πιο περίπλοκη απ' όσο φαίνεται εξ αρχής. Δεν είναι τόσο το ίδιο το γεγονός του ξεπλύματος που εντυπωσιάζει, αλλά η βιτρίνα που καλύπτει το ξέπλυμα. Δώδεκα φούρνοι σε κεντρικά σημεία της Αττικής είναι σε θέση να απασχολούν εκατοντάδες νόμιμους εργαζό-μενους, να έχουν δική τους νόμιμη οικονομική ζωή, να είναι ενταγμένοι πέραν πάσης αμφιβολίας στη νόμιμη οικονομία. Κι όμως (άσχετα αν οι ερ-γαζόμενοι σ' αυτούς το καταλάβαιναν ή όχι) αποτελούσαν τμήμα ενός με-γαλύτερου επιχειρηματικού σχεδίου που ήταν μέχρι τα μπούνια βουτηγ-μένο στο μαύρο κεφάλαιο. Είναι μάλιστα αποκαλυπτικό ότι ο ιδιοκτήτης της αλυσίδας και αρχηγός του κυκλώματος διατηρούσε χρόνια επαγγελ-ματική σχέση με μία απ' τις πολλές μη κυβερνητικές οργανώσεις που ι-δρύθηκαν ακριβώς... για να προστατεύσουν και να περιθάλψουν τα θύματα της καταναγκαστικής πορνείας. Η σχέση αυτή είχε πολλά ε-πίπεδα συνεργασίας: απ' τη μία περιλάμβανε την άμεση χρηματοδότηση του Δικτύου Γυναικών Ευρώπης από τον επιχειρηματία / νταβατζή ή την έμμεση στήριξη του μέσω της ανάληψης του catering για τις εκδηλώσεις που πραγματοποιούσε η Μ.Κ.Ο· ενώ απ' την άλλη λάμβανε προσφορά σε "είδος". Γυναίκες που εισάγονταν ως θύματα trafficking στον ξενώνα του Δικτύου Γυναικών Ευρώπης λίγες μέρες μετά έπιαναν δουλειά στα μαγα-ζιά του...²⁹ Είναι αυτή η πολύπλευρη διασύνδεση του νόμιμου με

το παράνομο κεφάλαιο, αυτή η αλληλοεξάρτηση συμφερόντων που δημιουργούν ζώνες μαφίας μέσα σε κατά τα άλλα νόμιμους τομείς της ελληνικής κοινωνίας.

iii. Η καταναγκαστική πορνεία συνδέει το παράνομο κεφάλαιο με το κράτος.

Εξηγήσαμε και παραπάνω ότι το τεράστιο κέρδος που προκύπτει από την εκμετάλλευση της καταναγκαστικής πορνείας δημιουργεί αντίστοιχα μεγάλα συμφέροντα. Τόσο μάλιστα μεγάλα, ώστε είναι λογικό να υποθέσουμε ότι κάθε διαθέσιμος "παίκτης" κινητοποιείται στην προσπάθειά του να βάλει χέρι στα κέρδη που προκύπτουν. Είναι απ' αυτή την προσπάθεια που δημιουργούνται διαφορές μεταξύ "παικτών" με αντιτιθέμενα συμφέροντα και είναι μόνο στη βάση του ποιος-θα-πάρει-πόσο που θα πρέπει να αντιλαμβανόμαστε τις κατασταλτικές κινήσεις του κράτους ενάντια στην καταναγκαστική πορνεία.

Προτείνουμε μάλιστα, ότι οι διάφοροι καθ' ύλην και κατά τόπο κρατικοί κατασταλτικοί μηχανισμοί όχι μόνο ευνοούν και υποθάλπουν την καταναγκαστική πορνεία ως δεξαμενή από την οποία αντλούν αθέμιτο κέρδος, αλλά -πράγμα που συνηγορεί υπέρ μιας τεράστιας αλλαγής- στην ουσία έχουν οι ίδιοι αναλάβει στρατηγικές θέσεις μέσα στην ιεραρχία του οργανωμένου εγκλήματος. Μπορεί να βρει κανείς "αποδείξεις" για τέτοιους ισχυρισμούς μέσα από την εσκεμμένη συσκοτίση της φιλολογίας περί "διαφθοράς"; Εξαρτάται. Κάντε ωστόσο τον κόπο να ρίξετε μια ματιά στους παρακάτω πίνακες:

Πίνακας I

Περιπτώσεις παιδικής εργασίας στην Ελλάδα

Έτος	Αριθμός εργοδοτών που καταδικάστηκαν για χρήση παράνομης παιδικής εργασίας	Αριθμός εργοδοτών που πλήρωσαν πρόστιμο	Εκ των οποίων εργοδοτών ή-ταν οικοδομές	Εκ των οποίων εργοδοτών ή-ταν αγρότες
2004	2	33	Έλλειψη στοιχείων	0
2005	5	29	29	0
2006	2	17	17	0
2007	9	18	18	0

Πηγή: Ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Εργασίας στο Human Rights Watch, *Left to survive: Systematic Failure to Protect Unaccompanied Migrant Children in Greece*, σελ. 85,

Πίνακας 2

Αριθμός θυμάτων Trafficking στην Ελλάδα

Έτος	Γυναίκες	Άνδρες	Παιδιά	Σύνολο
2003	Έλλειψη στοιχείων	Έλλειψη στοιχείων	Έλλειψη στοιχείων	93
2004	160	7	14	181
2005	104	29	4	137
2006	76	6	1	83
2007	64	31	5	100
2008	Έλλειψη στοιχείων	Έλλειψη στοιχείων	Έλλειψη στοιχείων	78

Πηγή: Ο προϊστάμενος του τμήματος Anti - Trafficking της ΕΛ.ΑΣ στην Καθημερινή 8/2/2009

Αυτοί οι πίνακες έχουν συνταχθεί από τις πιο έγκυρες πηγές. Και όπως φαίνεται ξεκάθαρα, τόσο οι συλλήψεις για παιδική εργασία, όσο και τα θύματα της καταναγκαστικής πορνείας στην Ελλάδα μειώνονται από το 2004, και μειώνονται ακόμη περισσότερο από το 2006 και μετά. Εν τω μεταξύ, το 2006 δεν ήταν τυχαία χρονιά. Ήταν η χρονιά κατά την οποία οι "παράνομες" αφίξεις νέων μεταναστών εκτινάχθηκαν κατά 267%. Επίσης ήταν η χρονιά κατά την οποία η ελληνική αστυνομία αποφάσισε να συστήσει 16 νέες "ομάδες antitrafficking" στην επαρχία, εκτός από τις ήδη υπάρχουσες "διευθύνσεις Antitrafficking" Αθήνας και Θεσσαλονίκης. Προσέξτε λοιπόν την αλυσίδα που ξετυλίγεται μπροστά σε όποιον έχει την όρεξη να την δει:

- Οι παράνομοι μετανάστες -τα δυνάμει θύματα του Trafficking- τριπλασιάζονται.
- Οι μπάτσοι που ασχολούνται με το Trafficking πολλαπλασιάζονται με άγνωστο συντελεστή.
- Η καταναγκαστική πορνεία (της οποίας τα θύματα είναι της τάξεως των δεκάδων χιλιάδων) όλο και θηριεύει, όπως δείχνει η εμπειρία.
- Και μέσα σε όλα αυτά, οι (ούτε δύο εκατοντάδες) θυμάτων του trafficking που πέφτουν στην αντίληψη των μπάτσων, μειώνονται στο μισό!

Ας έρθει τώρα κάνας "υπεύθυνος" να μας αναλύσει τι σημαίνει το ότι στην Ελλάδα όσο αυξάνουν οι μπάτσοι που ασχολούνται με την καταναγκαστική πορνεία, τόσο μειώνονται τα διαπιστωμένα θύματα. Όπως το κάνει αυτό, ας μας εξηγήσει πως γίνεται ταυτόχρονα να μειώνονται και οι διαπιστωμένες περιπτώσεις παιδικής εργασίας! Κυρίως όμως, ας μας εξηγήσει τον λόγο των θυμάτων που εντοπίζουν οι μπάτσοι προς τα νούμερα του Λάζου: 0,004!

Κατά τη γνώμη μας, όλα αυτά τα αριθμητικά παράδοξα εξηγούνται: οφείλονται στο γεγονός ότι η συντριπτική πλειοψηφία των συλλήψεων που καταγράφονται, δεν είναι απότοκο του λυσσασμένου αγώνα της ΕΛ.ΑΣ ενάντια στο trafficking. Ατιθέτως νομίζουμε πως τα “μεμονωμένα περιστατικά” που στην κωδική γλώσσα των media ονομάζονται “εξάρθρωση οργανωμένων κυκλωμάτων” ή “επίορκοι αστυνομικοί που εκμεταλλεύονταν τη θέση τους για να...”, *θα πρέπει να γίνονται αντιληπτά ως εσωτερικοί διαγκωνισμοί για τη διανομή του όλο και πολλαπλασιαζόμενου μαύρου χρήματος*. Γι αυτό και ο αριθμός τους είναι τόσο μηδαμινός σε σχέση με το φαινόμενο στο οποίο αναφέρονται.

Όταν λοιπόν “ανώτερος αξιωματικός της Ασφάλειας Αττικής με επιτελική θέση στο μέγαρο της Λεωφόρου Αλεξάνδρας”³⁰ παρελαύνει στα αστυνομικά ρεπορτάζ ως το πρόσωπο που πουλάει προστασία σε καμπιρέ στην περιοχή του Χίλτον και που λόγω της θέσης του είναι σε θέση να “αποπέμψει κακήν κακώς ομάδα της Διεύθυνσης Αλλοδαπών που μπήκε για έλεγχο” δε βρισκόμαστε μπροστά σε μια δυσλειτουργία των κρατικών μηχανισμών ελέγχου και καταστολής. Αντιθέτως, έχουμε να κάνουμε με ένα “φυσιολογικό” σύμπτωμα του κράτους-που-έχει-γίνει-το-έγκλημα. Όστε, το επίδικο των μηχανισμών που καταδίδει ο ένας τον άλλο δεν είναι η πάταξη της ανομίας, αλλά η κατά το δυνατόν επικερδέστερη διαχείρισή της. Η δε πληροφόρηση του κοινού “ότι έκτοτε βρίσκεται σε εξέλιξη ένας απηγήσις διωγμός σε καταστάματα στριπ σόου και κυκλώματα πορνείας σε όλη την Αττική με δεκάδες συλλήψεις και κλείσιμο τέτοιων επιχειρήσεων” αποκρυπτογραφούμενη εννοεί, ότι το μαγαζί θα ανοίξει με καινούρια διεύθυνση και ότι το αφεντικό δεν αστειεύεται.

Και βέβαια το πράγμα δε σταματά εδώ. Θα απέβαινε μάλιστα ιδιαίτερα διδακτική μια προσπάθεια αντιστροφής των δεδομένων. Στη βάση αυτής της αντιστροφής υποστηρίζουμε ότι εκεί που εμφανίζονται νέα πεδία άντλησης “παράνομου” πλούτου, το κράτος καταβάλλει προσπάθειες οικειοποίησης και όχι εκμηδενισμού τους. Κατά συνέπεια τα φαινόμενα εμπλοκής των κατασταλακτικών μηχανισμών με το οργανωμένο έγκλημα δε θα πρέπει να ερμηνεύονται ως μια κάποια αντίφαση, αλλά ως ένας εξ’ αρχής επιδιωκόμενος στόχος. Όστε όσο πιο “παράλογη” ακούγεται η σχεδόν μόνιμη συμμετοχή αστυνομικών με θέση “κλειδί” στα πάσης φύσεως παράνομα κυκλώματα³¹, τόσο πιο “ρεαλιστική” θα πρέπει να μοιάζει η ερμηνεία περί μονιμοποίησης της σχέσης κράτους και εγκλήματος!

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η Ελλάδα σύνορο: Η περιστρεφόμενη πόρτα και η δημιουργία της παρανομοποιημένης εργασίας

*Ο Υπουργός
Εσωτερικών
επισκέπτεται κέντρο
κράτησης, 2009.*

Για την "περιστρεφόμενη πόρτα" μιλήσαμε στο πρώτο κεφάλαιο. Στην ουσία αναφερόμαστε στο σύνολο των κατασταλακτικών πρακτικών που ασκούνται ενάντια στους παρανομοποιημένους εργάτες από τους μηχανισμούς του ελληνικού κράτους. Αλλά όχι μόνο. Η "περιστρεφόμενη πόρτα" είναι ο κοινωνικός τρόπος ένταξης των "παράνομων" εργατών στην ελληνική κοινωνία και αγορά εργασίας και σαν τέτοιος δεν θα μπορούσε να είναι αποκλειστικά κρατικής έμπνευσης και εφαρμογής. Εδώ συμμετέχουν σπιτονοικοκύρηδες, γείτονες, αφεντικά, μεμονωμένοι μπάτσοι και τα συμφέροντά τους, η γλώσσα και οι σημασίες της, με λίγα λόγια το σύνολο των κοινωνικών σχέσεων. Στα παρακάτω θα προσπαθήσουμε να δούμε τους τρόπους με τους οποίους ο παρανομοποιημένος εργάτης εξαναγκάζεται σε μια αένη κίνηση μέσα στην ελληνική επικράτεια και με τους οποίους ολόκληρη η επικράτεια μετατρέπεται σε σύνορο.

Ι. Οι συνοριακές τακτικές - Αιγαίο

Η ημερομηνία ήταν 3 Αυγούστου του 2007 και ο Απόστολος Μικρομάστορας, διοικητής της ακτοφυλακής Λέσβου, έδινε συνέντευξη σε μέλη της γερμανικής Μη Κυβερνητικής Οργάνωσης Pro Asyl. Εκεί μαθαίνουμε τη γνώμη του για τους παράνομους μετανάστες που αποτελούσαν το αντικείμενο της τότε εργασίας του:

[Οι παράνομοι μετανάστες] μπορεί να χτυπήσουν ανά πάσα στιγμή, ξεκινώντας έναν πόλεμο εδώ. Μιλάμε για μια κατάσταση επικίνδυνη, πολύ επικίνδυνη. Είναι όλοι τους άντρες μεταξύ 15 και 35 ετών. Είναι όλοι τους πολύ καλά εκπαιδευμένοι, ειδικά στο κολύμπι! Η Ευρώπη πρέπει να κατανοήσει ότι βρίσκεται αντιμέτωπη με μια πολύ πραγματική απειλή. Προσωπικά πιστεύω πως βρισκόμαστε αντιμέτωποι με μια ισλαμική εισβολή σε ευρωπαϊκό έδαφος. Είναι όλοι τους εκπαιδευμένοι μαχητές...

[Για να δείτε πόσο καλά εκπαιδευμένοι είναι, ο αξιωματικός Γ.] κάποτε κυνηγούσε ένα ταχύπλοο και κάποιος από τους επιβαίνοντες έπεσε στο νερό. Για να ξεφύγει έκανε μακροβουτί... και τους ξέφυγε! Δεν μπόρεσαν να τον βρουν όσο κι αν έψαξαν!³²

Οι λιμενόματσοι της Λέσβου, όποτε μιλούσαν για τον Μικρομάστορα χρησιμοποιούσαν το συνηματικό "ο τρελός". Κάποια αλήθεια θα πρέπει να βρίσκεται σε αυτόν τον χαρακτηρισμό γιατί ο Μικρομάστορας συνέχισε την κουβέντα με τη ΜΚΟ αναγνωρίζοντας για λογαριασμό του ελληνικού κράτους ότι κάθε βράδυ οι βάρκες με τους λαθρομετανάστες "επαναπροωθούνται" συστηματικά στην Τουρκία, κρυφά από τις Τουρκικές αρχές. Παρά τη νέα εγκυρότητα που έδινε στην παροιμία "από μικρό κι από τρελό μαθαίνεις την αλήθεια", ο Μικρομάστορας μετατέθηκε, αμέσως μετά τη συνέντευξη, σε μια λιγότερο οργανική θέση του ελληνικού δημοσίου.

Με ή χωρίς Μικρομάστορα, οι πιο συνηθισμένες πρακτικές που χρησιμοποιούνται σε διάφορους συνδυασμούς όποτε οι λιμενόματσοι εντοπίσουν βάρκα με μετανάστες είναι οι εξής:

α. Το ταχύπλοο του λιμενικού ξεκινά να κάνει κύκλους γύρω από τη βάρκα. Είναι εξοπλισμένο με μηχανή πολλών ίππων που έχει αγοραστεί από

τα κονδύλια της Ε.Ε για τη φύλαξη των συνόρων, οπότε δεν του είναι πρόβλημα να δημιουργήσει κύματα που θα γυρίσουν τη βάρκα πίσω προς τις ακτές της Τουρκίας. Αν τυχόν η βάρκα με τους μετανάστες έχει δική της μηχανή, οι λιμενόματσοι πετάνε σχοινιά στην προπέλα.

Ο Απόστολος Μικρομάστορας (δεξιά) παραλαμβάνει εργαλεία για την πάταξη της λαθρομετανάστευσης.

β. Οι λιμενόματσοι κάνουν μικρές τρύπες στη βάρκα, τόσο ώστε να χρειάζεται κάποιες ώρες για να βουλιάξει. Έπειτα παίρνουν τα κουπιά και ρυμουλκούν τη βάρκα μαζί με τους επιβαίνοντες πίσω στις ακτές της Τουρκίας. Το δύσκολο εδώ είναι να μην τους πάρουν χαμπάρι οι Τούρκοι ομόλογοί τους, οπότε αυτές οι δουλειές γίνονται αναγκαστικά βράδυ. Μόλις βρεθούν σε απόσταση λίγων χιλιομέτρων από τις Τουρκικές ακτές, οι μετανάστες αφήνονται να γυρίσουν με τα δικά τους μέσα, δηλαδή να κάνουν κουπί με τα χέρια.

γ. Σε περίπτωση που οι λιμενόματσοι βαριούνται να μπλέξουν με την παραβίαση των τουρκικών χωρικών υδάτων, έχουν και άλλες λύσεις: Βουλιάζουν τη βάρκα και παρατάνε τους μετανάστες σε ξερονήσια δίχως φαΐ και νερό. Η προοπτική εδώ είναι να τους μαζέψει κάποιος περαστικός βαρκάρης ή εμπορικό πλοίο. Σε κάθε περίπτωση, οι λιμενόματσοι δεν ξεχνούν να βουτήξουν ό,τι χρήματα και κινητά τηλέφωνα βρίσκουν στις τσέπες των μεταναστών.

δ. Όποτε είναι στο τσακίρ κέφι, οι λιμενόματσοι παίζουν το "βρείτε το δουλέμπορο". Οι επιβάτες της βάρκας υποβάλλονται σε βασανιστήρια που περιλαμβάνουν εικονικές εκτελέσεις, πνιγμό σε κουβά με νερό, ροπαλιές στο κεφάλι, σπασμένα κόκαλα και γενικά ολόκληρο το ρεπερτόριο

του Γκουαντάναμο, μόνο που εδώ δεν υπάρχει γιατρός να επιβλέπει μήπως κάποιος είναι έτοιμος να πεθάνει από το ξύλο.³³

Κατά τη διάρκεια του εντοπισμού του από το λιμενικό, η αξία της ζωής του συλληφθέντα σε βάρκα κάπου στο Αιγαίο είναι πολύ μικρότερη από την αξία της ζωής σκύλου που πέφτει από το καράβι στο δρομολόγιο Αθήνα - Σαντορίνη. Και είναι ενδεκτικό ότι παρά τις δολοφονίες που συμβαίνουν κάθε μήνα³⁴, δεν μπορέσαμε να εντοπίσουμε ούτε έναν κρατικό υπάλληλο που να έχει πληρώσει οποιοδήποτε κόστος για τις πράξεις του. Ακόμη και όταν τα περιστατικά δεν αφήνουν καμία αμφιβολία, η συγκαλυψη είναι άμεση και καθολική. Να για παράδειγμα πως αναφέρεται στον Ελληνικό τύπο ο θάνατος ενός βρέφους κατά τη διάρκεια επιχείρησης "επαναπροώθησης":

*Τίτλος: Βρέφος πνίγηκε στα ανοιχτά της Σύμης
Καθημερινή 14/1/2009*

Ένα κοριτσάκι μόλις 40 ημερών έχασε τη ζωή του χθες το πρωί όταν η φουσκωτή βάρκα στην οποία βρισκόταν μαζί με 18 ακόμη λαθρομετανάστες βυθίστηκε στη θαλάσσια περιοχή ανοιχτά της Σύμης. Η βάρκα με τους λαθρομετανάστες εντοπίστηκε στις 12.30 χθες το μεσημέρι ανοιχτά της Σύμης από το πλήρωμα πλωτού του Λιμενικού. Οι επιβαίνοντες λαθρομετανάστες με την εμφάνιση του ελληνικού σκάφους συγκεντρώθηκαν στη μια πλευρά της βάρκας, με αποτέλεσμα αυτή να βυθιστεί. Αμέσως στο σημείο έσπευσε και δεύτερο πλωτό του Λιμενικού

*Νεκροί.
Κάπου στο Αιγαίο.*

προκειμένου να εντοπισθούν οι λαθρομετανάστες και να περισυλλεγούν σώοι οι 18 ενήλικοι. Το βρέφος όμως δεν άντεξε στο κρύο...

Η Ελευθεροτυπία της ίδιας ημέρας δεν αναφέρει τίποτα για την "μαζική μετακίνηση" των επιβατών της βάρκας. Η βάρκα βυθίστηκε "λόγω θαλασσοταραχής", πάει και τελείωσε και είμαστε και ευαίσθητοι πολλά μη μας ρωτάτε. Δυο εβδομάδες αργότερα όμως, η βραβευμένη για την ανθρωπιστική προσφορά της Μαρία Δεληθανάση της Καθημερινής, σε άσχετο ρεπορτάζ αναφέρει τα εξής:

Τίτλος: Ανησυχητική άνοδος των αφίξεων

Καθημερινή 4/2/2009

... Ο εισαγγελέας Πλημμελειοδικών Ρόδου απήγγειλε πριν από δύο εβδομάδες σε ζευγάρι Αφγανών κατηγορία για "έκθεση, με αποτέλεσμα τον θάνατο" του 40 ημερών βρέφους τους... Το ζευγάρι με το νεογέννητο παιδί βρίσκονταν μέσα σε βάρκα που προσπαθούσε να προσεγγίσει ελληνικό έδαφος. Η βάρκα εντοπίστηκε από σκάφος του Λιμενικού που ή αποπειράθηκε να την προσεγγίσει, ή προέβη σε "ασφαλή αποτροπή" (πρόκληση κυματισμών, ώστε η βάρκα να απωθηθεί στα τουρκικά χωρικά ύδατα)...

Μη σταθείτε στην άσκηση ποινικής δίωξης! Αυτό που ενδιαφέρει είναι η "ασφαλής αποτροπή" και η ανασφαλής της κατάληξη, που ωστόσο παραμένουν ως απλά ενδεχόμενα δίχως υπεύθυνους και δίχως καταγγελίες, στριμώνχονται κάτω από έναν άσχετο τίτλο, ακόμη και στα γραπτά των βραβευμένων για ανθρωπιστική προσφορά δημοσιογράφων. Προφανώς η ύποπτη συμπεριφορά τους έχει πάντα τους λόγους της. Όπως και να 'χει πάντως, για το μωρό, τους γονείς και τον εισαγγελέα Ρόδου δεν ξαναμάθαμε τίποτα.

Ας γενικολογήσουμε τώρα: Αυτό που διεξάγεται καθημερινά στο Αιγαίο είναι ένας πόλεμος χαμηλής έντασης, με δεκάδες νεκρούς κάθε μήνα, με χιλιάδες δαρμένους και εξευτελισμένους. Αυτοί οι νεκροί, ανεξαρτήτως των συγκεκριμένων συνθηκών που καθορίζουν το θάνατό τους, είναι θύματα των εξουσιών και των μικροεξουσιών, των μπατσικών διαδικασιών και των απαγορεύσεων που κυβερνούν τα ελληνικά σύνορα. Και είναι σημαντικό όσο και δύσκολο να γνωρίζουμε αυτές τις δολοφονίες, να μην τις

αφήνουμε να γίνουν στατιστικές, να θυμόμαστε ότι καθένας από τους νεκρούς είχε το όνομά του, την ιστορία του, τη συνείδησή του, τις επιδιώξεις του, τις αγάπες και τα μίση του. Είναι σημαντικό να θυμόμαστε ότι κάθε νεκρός είναι δικός μας νεκρός, ότι κάθε δολοφονία στο Αιγαίο είναι δολοφονία των αφεντικών. Είναι σημαντικό να μην είμαστε αμνήμονες. Αλλά είναι επίσης σημαντικό να μην είμαστε βιαστικοί. Για να προαναγγείλουμε το συμπέρασμα των όσων θα πούμε για τα σύνορα, αυτό που πρέπει να κρατήσουμε από όσα έχουμε πει μέχρι στιγμής, είναι ότι το πέρασμα των συνόρων είναι μια διαδικασία επίπονη, με σοβαρή πιθανότητα θανάτου. Αλλά για να καταλάβουμε πόσο μεγάλη είναι αυτή η θανάσιμη πιθανότητα, αλλά κυρίως *ποια είναι η πολιτική λειτουργία αυτής της θανάσιμης πιθανότητας*, θα πρέπει να συνεχίσουμε περιγράφοντας και άλλες στιγμές της συνοριακής διαδικασίας.

2. Οι συνοριακές τακτικές - Έβρος

Τα χερσαία σύνορα του Έβρου θεωρούνται πολύ πιο δύσκολα στο πέρασμα απ' ό,τι εκείνα του Αιγαίου. "Φταίει αυτό το ποτάμι· κοίτα το, στις φωτογραφίες φαίνεται ήρεμο... Αλλά δεν είναι. Αν πλησιάσεις θα το δεις να στριφογυρνάει σαν διάολος και τη νύχτα είναι ακόμη χειρότερα. Και αν καταφέρεις να το περάσεις θα πρέπει να περπατήσεις 100 χιλιόμετρα προς τα δυτικά... Είναι στάνταρ όλα αυτά..."³⁵. Η δυσκολία στο πέρασμα (ή μήπως η ευκολία στη σύλληψη και την επαναπροώθηση;) σημαίνει πως οι μετανάστες που προσπαθούν να περάσουν είναι πολύ λιγότεροι απ' ό,τι στο Αιγαίο. Οι επίσημα συλληφθέντες στην περιοχή είναι λίγο πάνω από 50.000 για την περίοδο 2004 - 2008. Αλλά και εδώ οι τακτικές που χρησιμοποιούνται είναι αξιοσημείωτα όμοιες.

Στον Έβρο, η εγνωσμένη πιθανότητα θανάτου προσφέρεται από τα ναρκοπέδια. Αυτά τα πεδία θανάτου που όλο ξεριζώνονται και όλο εκεί μένουν, μετρούν 108 νεκρούς και 187 τραυματίες από το 1995 έως το 2008. "Τραυματίες" βέβαια, στη γλώσσα του ναρκοπέδιου σημαίνει πάντοτε "σοβαρός ακρωτηριασμός". Από εκεί κι έπειτα αναλαμβάνει η φρουρά των συνόρων. Φυσικά εδώ δεν υπάρχουν λιμενόματσοι. Το έργο της "επαναπροώθησης" έχει ανατεθεί στον στρατό και τους μπάτσους. Και τα σύνορα κάθε βράδυ αποκτούν ζωή, γεμίζουν περίπολους του ελληνικού στρατού εξοπλισμένες με θερμικές κάμερες και διόπτρες νυχτε-

ρινής όρασης που ψάχνουν σημάδια κίνησης³⁶. Όποτε εντοπίζουν κάποιους, η στάνταρ διαδικασία έχει ως εξής:

α. Οι μπάτσοι ή οι στρατιώτες συλλαμβάνουν και δέρνουν επί τόπου όποιον προλάβουν.

β. Οι δαρμένοι οδηγούνται σε κάποιο κέντρο κράτησης ή αστυνομικό τμήμα όπου κρατούνται για έναν αριθμό ημερών που ποικίλλει ανάλογα με τις διαθέσεις των μπάτσων. Το πιο γνωστό κέντρο κράτησης της περιοχής είναι το κέντρο κράτησης του Φυλάκιου Έβρου.

γ. Μόλις συμπληρωθεί ικανός αριθμός κρατουμένων, οι μπάτσοι τους βάζουν σε λεωφορεία και, αφού νυχτώσει, τους μεταφέρουν πίσω στο ποτάμι. Εκεί περιμένουν βάρκες, οι μετανάστες επιβιβάζονται με τη βία και γυρνούν στην Τουρκία σαν να μην υπήρξαν ποτέ.

Φυσικά για άλλη μια φορά η όλη διαδικασία πρέπει να ολοκληρωθεί κάτω από τη μύτη του τουρκικού στρατού που παραμονεύει από την απέναντι μεριά των συνόρων:

Το κρατητήριο ήταν μικρό και βρώμικο και ήμασταν είκοσι άτομα στοιβαγμένα μέσα. Μας συμπεριφέρονταν σαν να μην ήμασταν άνθρωποι. Αν ζητούσες κάτι και επέμενες πολύ έτρωγες πάρα πολύ ξύλο. Φυσικά δεν είδαμε ούτε μεταφραστή ούτε δικηγόρο.

Τελικά, στις 6 το απόγευμα της 23ης ή 24ης Απριλίου του 2008 μας έβαλαν σε ένα φορτηγό και μας γύρισαν στο ποτάμι την ώρα που νύχτωνε. Μας έβγαλαν από το φορτηγό και μας είπαν να κάνουμε ησυχία. Κοιτούσαν από την άλλη μεριά του ποταμού μήπως υπήρχαν στρατιώτες.

Λαγωνικά φυλάνε τον Έβρο.

Αφού είδαν πως δεν υπήρχε κανείς, άρχισαν να μας βάζουν δέκα δέκα σε μια μικρή βάρκα και να μας περνούν απέναντι. Στο πίσω μέρος της βάρκας καθόταν ο οδηγός και στο μπροστινό της μέρος ένας φρουρός με όπλο. Ο οδηγός φορούσε πολιτικά ρούχα και μιλούσε τουρκικά. Έτσι, χωρισμένους σε δεκάδες, μας πέρασαν όλους απέναντι...³⁷

Αυτή η κράτηση στον Έβρο και η νυχτερινή "επαναπροώθηση" αποτελεί κομμάτι της εμπειρίας οποιουδήποτε έχει προσπαθήσει να περάσει τα ελληνικά σύνορα. Μάλιστα, ακόμη και αν το αρχικό σημείο περάσματος του μετανάστη είναι από το Αιγαίο, είναι πολύ πιθανό να καταλήξει κρατούμενος στον Έβρο, αφού πρώτα έχει περάσει από την Πάτρα, αφού πρώτα έχει δουλέψει "στα φρούτα" σε πέντε ή έξι περιοχές της ελληνικής επαρχίας, αφού έχει περάσει κάποιους μήνες πουλώντας και αγοράζοντας στα γκέτο της Αθήνας. Στον Έβρο συγκλίνουν οι πιέσεις του ελληνικού κράτους όποτε "η αντιμεταναστευτική νομοθεσία σκληραίνει". Αλλά εκεί τα πράγματα ίσως να μην είναι όπως φαίνεται το κοινό των εφημερίδων. Για παράδειγμα, η τελευταία καλοκαιρινή μπατσική εξόρμηση στα "γκέτο της Αθήνας" είχε σαν αποτέλεσμα χιλιάδες κρατούμενους στα κέντρα υποδοχής της χώρας. Η αντιμετώπισή τους είχε ως εξής:

"Εμφραγμα" στα κρατητήρια έχουν προκαλέσει οι μαζικές επιχειρήσεις για τον εντοπισμό και τη σύλληψη λαθρομεταναστών. Στο Κέντρο Κράτησης στο Φυλάκιο Έβρου, η επί τριμήνου κράτηση (που με τη νέα τροπολογία έχει επιμηκυνθεί έως 18 μήνες) έχει τελικά περιορισθεί σε 10 ημέρες εξαιτίας του συνεχούς αριθμού εισερχομένων...³⁸

Αυτό που εξελίσσεται εδώ δεν είναι αποκλεισμός και απέλαση, αλλά μια κυκλική κίνηση διαδοχικών συλλήψεων και επανεντάξεων στην ελληνική αγορά... ας την πούμε εργασίας. Αν είναι να καταλάβουμε κάτι για τα ανατολικά σύνορα, αυτό είναι πως εδώ δεν έχουμε να κάνουμε με μια διαδικασία "επιστημονικής αποστείρωσης" της ελληνικής επικράτειας από τα ξένα στοιχεία. Η διαρκής βίαιη πίεση προς τα ανατολικά, μαζί με τους θανάτους που τη συνοδεύουν, δεν είναι μια διαδικασία που ολοκληρώνεται όπως φαίνεται το κοινό των εφημερίδων, με την απέλαση των ανεπιθύμητων στη χώρα τους, όπου αναγνωρίζουν το λάθος τους και από όπου δεν ξαναγυρνούν ποτέ. Δεν πρέπει εξάλλου να την αντιλαμ-

βανόμαστε σαν στιγμιαίο γεγονός, αλλά σαν μια πολυετή διαδικασία, μια κρατική στρατηγική που αφορά εκατοντάδες χιλιάδες ανθρώπους. Δεν είναι μια στρατηγική αμείλικτου αποκλεισμού και εξορίας έξω από τα σύνορα της χώρας, αλλά μια στρατηγική διαρκούς μετακίνησης υπό πίεση, διαρκούς εκμετάλλευσης υπό καθεστώς ανυπαρξίας. Η εφαρμογή αυτής της στρατηγικής δεν μπορεί να εντοπιστεί σε ένα μόνο σημείο της ελληνικής επικράτειας και φυσικά δεν μπορεί να εντοπιστεί αποκλειστικά στα σύνορα του ελληνικού κράτους. Αντιθέτως εφαρμόζεται καθολικά, σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της χώρας. Παρακάτω θα δούμε συνοπτικά τη νομοθεσία που εξασφαλίζει αυτή την κίνηση.

3. Οι συνοριακές τακτικές: Το "άσυλο".

i. Η κλίμακα της νομιμότητας

Το νομικό πλαίσιο που κυβερνά τη ζωή του παρανομοποιημένου εργάτη έχει στην καρδιά του μια βασική παραδοχή. Ότι δηλαδή οι μετανάστες εργάτες χωρίζονται σε "οικονομικούς μετανάστες" και "πρόσφυγες". Σύμφωνα με τη συνθήκη της Γενεύης ο "πρόσφυγας" ορίζεται σαν το άτομο εκείνο "που βρίσκεται σε κίνδυνο δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, υπηκοότητας, συμμετοχής σε κοινωνική ομάδα ή πολιτικών πεποιθήσεων". Ο "οικονομικός μετανάστης" από την άλλη, είναι προφανώς η βολική ταμπέλα κάτω από την οποία μπαίνουν όλες οι υπόλοιπες περιπτώσεις ανθρώπων που για οποιονδήποτε λόγο "εισέρχονται παράνομα στη χώρα".

Φυσικά ο διαχωρισμός είναι πλαστός. Αν κάποιος δεν έχει στον ήλιο μοίρα, αν οι δυνατότητες επιβίωσής του είναι μηδαμινές στη χώρα από όπου προέρχεται, αν η φυσική του επιβίωση τίθεται σε κίνδυνο από υλικές ελλείψεις, τότε και πάλι δεν μπορεί να χαρακτηριστεί "πρόσφυγας" και παραμένει "οικονομικός μετανάστης". Δηλαδή περίπου κάποιος που κινείται στον πλανήτη για την πλάκα του, ή με τον ιδιοτελή και κατάπτυστο στόχο "να αυξήσει το προσωπικό του εισόδημα".

Αλλά η αυθαιρεσία των νομικών ορισμών δεν θα μας απασχολήσει άλλο. Το ζητούμενο για τις νομοθεσίες περί μετανάστευσης δεν είναι φυσικά να ικανοποιήσουν κάποιο περί δικαίου αίσθημα, αλλά να *επιβάλλουν -αδιάφορο με ποια επιχειρήματα- την μισοανυπαρξία της μεγά-*

λης μάζας των παρανομοποιημένων εργατών. Αυτό βέβαια δεν είναι από τα πιο δύσκολα κατορθώματα -η νομοθεσία περί μεταναστών είναι ένα πεδίο όπου εδώ και καιρό τα αφεντικά παίζουν μόνα τους. Εδώ θα εξετάσουμε την νομική πλευρά των τρόπων με τους οποίους επιβάλλεται η ανυπαρξία του παρανομοποιημένου εργάτη.

Με την είσοδό του στη χώρα λοιπόν, ο μετανάστης εργάτης διέρχεται από μια σειρά νομικών καθεστώτων η οποία με λίγα λόγια έχει ως εξής:

Νομικό επίπεδο 1. Η απόλυτη παρανομία. Με την είσοδό του στη χώρα, ο παρανομοποιημένος εργάτης δεν έχει καταγραφεί πουθενά, επισήμως δεν βρίσκεται στην ελληνική επικράτεια και επομένως είναι απόλυτα ανύπαρκτος. Η απόλυτη ανυπαρξία είναι η νομική κατάσταση που κυβερνά την ύπαρξη των μεταναστών στα σύνορα και είναι η νομική κατάσταση που επιτρέπει την άμεση νυχτερινή "επαναπροώθηση", τις κάθε είδους σωματικές τιμωρίες και σε ορισμένες περιπτώσεις την φυσική τους εξόντωση, όπως είδαμε παραπάνω.

Νομικό επίπεδο 2. Η κράτηση. Η παράνομη είσοδος στη χώρα συνήθως καταλήγει σε κάποιο από τα κέντρα κράτησης που στολίζουν τα ελληνικά νησιά. Εδώ ο μετανάστης εργάτης καταγράφεται σε κάποιο μισοεπίσημο κρατικό κιτάπι και αποτελεί πλέον περιουσιακό στοιχείο του ελληνικού κράτους. Φυσικά δεν έχει κανένα δικαίωμα πέρα από τα όσα του αναγνωρίζουν οι φρουροί του (ούτε καν δηλαδή το δικαίωμα της διατροφής) πράγμα εμφανές από το ίδιο το γεγονός της αυθαίρετης φυλάκισής του. Σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες εξελίξεις που έχουμε υπ' όψη, η κράτησή του εδώ μπορεί να επεκταθεί έως και τους 18 μήνες.

Νομικό επίπεδο 3. Από το κέντρο κράτησης προς την Πέτρου Ράλλη. Η απελευθέρωση από το κέντρο κράτησης δεν έχει συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα. Κανείς δεν έχει καταλάβει πότε έρχεται η ώρα να αφεθεί ελεύθερος ο μετανάστης εργάτης, πιθανότατα γιατί ο χρόνος κράτησης εξαρτάται από τις τοπικές ανάγκες για εργασία, από την πληρότητα του κέντρου, από τον αριθμό νεοεισερχόμενων και πάει λέγοντας. Γεγονός πάντως είναι πως όποιος μετανάστης εργάτης αφεθεί ελεύθερος παίρνει μαζί του ένα χαρτί που τον πληροφορεί πως πρέπει να εγκαταλείψει τη χώρα μέσα σε τριάντα ημέρες. Αυτό το χαρτί μπορεί να φαίνεται σαν διαταγή έξωσης άμεσα εκτελεστέα. Από τη μεριά του παρανομοποιημένου εργάτη όμως, είναι ο πρώτος του μήνας νομιμότητας. Το ελληνικό κράτος

του έχει επιτρέψει να υπάρξει για έναν μήνα. Μπορεί να χρησιμοποιήσει αυτόν τον μήνα και το εισιτήριο πλοίου που σε κάποιες φορές παρέχεται από την διοίκηση του κέντρου και να μεταβεί στην Αθήνα. Όπου σύντομα μαθαίνει για εκείνο το μέρος που λέγεται Petrouali.

Νομικό επίπεδο 4. Η κόκκινη κάρτα. Ο μοναδικός τρόπος αυτή τη στιγμή για να ξεφύγει ο "παράνομος" μετανάστης εργάτης από την κατάσταση της απόλυτης παρανομίας είναι να καταθέσει αίτηση χορήγησης πολιτικού ασύλου, να ζητήσει δηλαδή να αναγνωριστεί ως πρόσφυγας. Στην πράξη ο μοναδικός τόπος όπου μπορεί να υποβληθεί αυτή η αίτηση είναι η αστυνομική διεύθυνση αλλοδαπών της Πέτρου Ράλλη. Μόλις αυτή η αίτηση κατατεθεί, οι μπάτσοι της Πέτρου Ράλλη προμηθεύουν τον μετανάστη εργάτη με μια ροζ κάρτα η οποία αποτελεί απόδειξη ότι η αίτηση ασύλου που κατέθεσε ο μετανάστης "εξετάζεται" από το ελληνικό κράτος. Έως ότου η αίτησή του "εξεταστεί", ο μετανάστης εργάτης έχει δικαίωμα να παραμείνει εντός της επικράτειας, να βγάλει άδεια εργασίας και να κολλήσει ένσημα του ΙΚΑ. Για όσο κρατάει η "εξέταση" του αιτήματος ασύλου (και για ανεξήγητους λόγους αυτή η "εξέταση" μπορεί να κρατήσει και πάνω από πέντε χρόνια) ο μετανάστης εργάτης πρέπει να επιστρέφει στην Πέτρου Ράλλη κάθε έξι μήνες για να ανανεώσει την αίτησή του και μαζί το δικαίωμα παραμονής και εργασίας του στη χώρα.

Νομικό επίπεδο 5. Η "νομιμοποίηση". Οι μετανάστες εργάτες που εισέρχονται στη χώρα μετά το 2001 δεν έχουν κανένα τρόπο να ξεπεράσουν το επίπεδο 4, εκτός αν γίνει δεκτή η αίτησή τους για άσυλο. Στην πράξη όμως, οι αιτήσεις ασύλου που τόσο εμβριθώς "εξετάζονται" απορρίπτονται στο σύνολό τους και οι μετανάστες εργάτες είναι εξαρχής προορισμένοι να ξανακατρακυλήσουν στο νομικό επίπεδο 1 μετά από κάποια χρόνια. Είναι βέβαια γεγονός πως κάποιοι παλιότεροι μετανάστες (κυρίως Αλβανοί) έχουν "νομιμοποιηθεί" με παλιότερα διατάγματα του ελληνικού κράτους. Αυτή η "νομιμοποίηση" σήμαινε χονδρικά πως η ανανέωση της άδειας παραμονής γίνεται σε πιο αραιά χρονικά διαστήματα και πρακτικά ότι για όσο καιρό εργάζονται, αυτοί οι μετανάστες παραμένουν νόμιμοι. Αν όμως για κάποιο λόγο δεν μπορούν να εμφανίσουν ένσημα που να αποδεικνύουν πως εργάζονται, υποπίπτουν ξανά στο καθεστώς της παρανομίας. Αυτή είναι η κατάσταση που κυβερνά σήμερα τη ζωή των παιδιών των μεταναστών που έχουν γεννηθεί εδώ.

Υπεράνω νομικών επιπέδων: Ο κανονισμός "Δουβλίνο II". Ο κανονισμός "Δουβλίνο II" είναι ο κανονισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αφορά τις διαδικασίες παροχής ασύλου. Η αυστηρή του διατύπωση είναι απλή. Σύμφωνα με τον κανονισμό "υπεύθυνη για την εξέταση του αιτήματος ασύλου οποιουδήποτε μετανάστη εργάτη είναι η χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω των συνόρων της οποίας ο μετανάστης εισήλθε για πρώτη φορά στην Ευρωπαϊκή Ένωση". Η λήψη των σχετικών αποφάσεων το 2003, συνοδεύτηκε από την ίδρυση μιας βάσης δεδομένων δακτυλικών αποτυπωμάτων που λέγεται Eurodac. Σε αυτή τη βάση δεδομένων αποθηκεύονται τα δακτυλικά αποτυπώματα όλων των μεταναστών που προσπαθούν να εισέλθουν "παράνομα" στην Ε.Ε. και συλλαμβάνονται για οποιονδήποτε λόγο. Από εκεί κι έπειτα, όταν κάποιος μετανάστης εργάτης συλλαμβάνεται "χωρίς χαρτιά" σε οποιοδήποτε κράτος μέλος της Ε.Ε, η βάση δεδομένων Eurodac χρησιμοποιείται για να επαληθευθεί το κράτος πρώτης εισόδου. Μόλις γίνει αυτό, ο μετανάστης εργάτης μπορεί να επιστραφεί στο κράτος της πρώτης εισόδου του με το ζόρι και δίχως περαιτέρω διαδικασίες, βάσει του κανονισμού Δουβλίνο II και να προσπαθήσει ξανά να ενταχθεί στο επίπεδο 4.

Έτσι, η νομοθεσία περί μετανάστευσης εγκαθιστά μια νέα οντολογία των ανθρώπων που βρίσκονται στο εσωτερικό του κράτους. Με τον τεχνητό τρόπο της κρατικής νομοθεσίας δημιουργείται μια κλίμακα μεταξύ του απόλυτα νόμιμου και του απόλυτα παράνομου και κάθε της σκαλί ορίζεται από συγκεκριμένες σχέσεις του παρανομοποιημένου εργάτη με την κοινωνία, την εργοδοσία και την κρατική εξουσία. Από την είσοδο στη χώρα και έπειτα, η ζωή του παρανομοποιημένου εργάτη είναι μια ατέλειωτη μάχη ανόδου σε αυτή την κλίμακα, ένας αγώνας ανταπόκρισης σε νομικές προϋποθέσεις και γραφειοκρατικά προαπαιτούμενα. Φυσικά είναι μια άνοδος που συνοδεύεται από απότομες πτώσεις όποτε τα νομικά προαπαιτούμενα δεν πληρούνται, όποτε "κάθεται στραβή", όποτε "δεν υπάρχει δουλειά" και πάει λέγοντας.

Ειδικά η πρακτική εφαρμογή αυτής της νομικής κατασκευής είναι διαφορετιστική. Η ροζ κάρτα του αιτούντος άσυλο, όσο προσωρινή είναι, τόσο μαζικά απονέμεται. Κάθε μετανάστης εργάτης αποκτά και μία σε κάποια στιγμή της πορείας του μέσα στη χώρα. Δεν είναι τυχαίο που οι μετανάστες μεταξύ τους την αποκαλούν "κόκκινη κάρτα", ανακαλώντας το

μοθεσία. Το σύνολο είναι τόσο μελετημένο που μπορούμε να μιλήσουμε για *νομικά οργανωμένη παραγωγή της παρανομίας των μεταναστών εργατών*. Φυσικά η νομική παραγωγή της παρανομίας έχει και τις υλικές της εκφράσεις στην καθημερινότητα. Γι' αυτό και στα παρακάτω θα ασχοληθούμε με ένα από τα κεντρικά σημεία της διαδικασίας.

ii. Ο ομφαλός της γης: Πέτρου Ράλλη

Με το 98% των αιτήσεων ασύλου κατατίθενται στη Διεύθυνση Αλλοδαπών της Πέτρου Ράλλη, δεν είναι υπερβολή να πούμε ότι μιλάμε για ένα check-point πανευρωπαϊκού επιπέδου. Η διαδικασία είναι απλή: Κάθε Σάββατο βράδυ, μερικά μέτρα από κει που οι ντόπιοι προσκύνανε την αιοδό της πίστας, διαδραματίζεται ένα διαφορετικό προσκύνημα. Οι μετανάστες σχηματίζουν ουρές εκατοντάδων έξω απ' τη Διεύθυνση Αλλοδαπών περιμένοντας το επόμενο πρωί που θα έχουν μια ισχυρή πιθανότητα να βρεθούν με ένα χαρτί στα χέρια τους. Το πολυπόθητο χαρτί, που λίγοι θα δουν από κοντά, έχει χρώμα κόκκινο αλλά πάνω του δε γράφει "χορήγηση ασύλου", μια και τα χαρτάκια με αυτόν τον τίτλο είναι πιο δυσσεύρετα κι από τετράφυλλο τριφύλλι (η Καθημερινή γράφει ότι το 2007 από 20.000 αιτήσεις άσυλο έλαβαν οι 8)³⁹. Το κόκκινο χαρτάκι, αυτό δηλαδή που θα πάρουν όσοι καταφέρουν να μπουν στη Διεύθυνση Αλλοδαπών, θα τους δώσει μια υποτυπώδη νομιμότητα διάρκειας 6 μηνών, μέχρις ότου δηλαδή να εξεταστεί (και να απορριφθεί) η αίτησή τους για άσυλο. Κι αυτό όμως δεν είναι εύκολο κατόρθωμα. Με 300 αιτήσεις την κάθε φορά από μια ουρά 2.000 ανθρώπων⁴⁰ και τους μπάτσους να έχουν εξουσία δυνάστη καταλαβαίνει κανείς πως η ατμόσφαιρα είναι εκρηκτική. Οι μαρτυρίες μιλάνε από μόνες τους:

Ουρά για άδεια παραμονής. Τόπος Ελλάδα, χρονολογία άγνωστη.

Πήρα την κόκκινη κάρτα στο τμήμα της Πέτρου Ράλλη. Χρειάστηκε να πάω πολλές φορές για να την πάρω. Τρεις φορές πήγα εκεί μες στη νύχτα. Πήγαμε εκεί κατά τις 8:00 με 9:00 βράδυ Σαββάτου για να μπορούμε στην ουρά. Νομίζω πως ήταν η 6η ή η 7η φορά που κατάφερα να μπω μέσα. Τα κατάφερα γιατί ήμουν μικρός και χωνόμουν...⁴¹

Όταν πήγα στο τμήμα (της Πέτρου Ράλλη) ήταν εκεί ήδη 700 άτομα. Έφτασα στις 4:00 και περίμενα στην ουρά. Κάτι παραπάνω από τετρακόσιοι μπήκαν μέσα...Μας έβαλαν να καθαρίσουμε το δρόμο για να μπούμε. Έκανε τόσο κρύο που πολλοί είχαν φέρει χαρτόνια και κουβέρτες και ανάψαμε φωτιές και περιμένοντας τα καθαρίσαμε όλα. Ήμασταν 15 άτομα. Ύστερα μας έδωσαν ένα χαρτάκι που είχε το ραντεβού.⁴²

Αυτή η ατμόσφαιρα είναι που οδήγησε στο θάνατο 3 μεταναστών μέσα σε διάστημα 4 μηνών, απ' τον Οκτώβρη του 2008 μέχρι το Γενάρη του 2009. Γιατί το "χαντάκι", όπως ονομάστηκε η αιτία θανάτου τους, δε δίστασε να επιβάλλει τη μεγαλύτερη τιμωρία για να ξαναθυμώσει σε όλους ποια είναι η θέση τους.

Η διαδικασία στην Πέτρου Ράλλη με τους ξυλοδαρμούς και τους εξευτελισμούς στην ουρά για το χαρτάκι θα επαναληφθεί πολλές φορές στη λαθραία ζωή ενός μετανάστη εργάτη. Το διάστημα των 6 μηνών θα περάσει και ο μετανάστης θα ξαναβρεθεί στην Πέτρου Ράλλη να ανανεώσει το δικαίωμα παραμονής του στη χώρα. Κάποιες φορές θα το καταφέρει και κάποιες όχι, ξεπέφτοντας στην παρανομία και αναγκαζόμενος να παίζει κρυφτό με τις αρχές. Αυτός άλλωστε είναι ο σκοπός της διαδικασίας στη Πέτρου Ράλλη. Να δημιουργήσει μια νομική κατάσταση η οποία για οποιονδήποτε άλλο άνθρωπο θα ήταν αδιανόητη. Μια κατάσταση μισο-νομιμότητας, μισο-παρανομίας με συχνές εναλλαγές που εξαναγκάζει τους μετανάστες να περιφέρονται μέσα στην ελληνική επικράτεια και ταυτόχρονα σφίγγει τη σκλαβιά τους στα κυκλώματα του παράνομου κεφαλαίου. Γιατί έχει κι απ' αυτά η Διεύθυνση Αλλοδαπών.

Για την εγκληματική εταιρεία με κωδική ονομασία "Χωριάτικο" που έφερνε καταναγκαστικά εκδιδόμενες στη χώρα και τις "νομιμοποιούσε" μέσω της Πέτρου Ράλλη μιλήσαμε παραπάνω στο κεφάλαιο 2. Για τα κο-

νέ αυτής της εταιρείας με τους μπάτσους της Πέτρου Ράλλη τα είπαμε. Είναι ενδιαφέρον ως οξύμωρο ότι η εν λόγω εταιρεία ενώ έφερνε μετανάστριες στην Ελλάδα με παράνομο τρόπο, τις έβαζε να δουλεύουν παράνομα με την ευλογία του νόμου. Αλλά δεν είναι η μοναδική περίπτωση. Τα περισσότερα από τα "κύκλωμα" καταναγκαστικής πορνείας που "εξαρθρώθηκαν" το 2008 - 2009 είχαν κάποιου είδους πάτημα στο εσωτερικό της Πέτρου Ράλλη.

Βέβαια, το "σκληρό έγκλημα" δεν είναι ο μόνος μέτοχος της Πέτρου Ράλλη. Τα κονέ αρχίζουν ήδη από την ουρά: με 600 ευρώ η νομική διαδικασία, ενσαρκωμένη στο πρόσωπο αξιωματικού της αστυνομίας, έδινε τη δυνατότητα στους μετανάστες να παρακάμψουν ένα τμήμα της (συγκεκριμένα την ουρά) και να μπουν απ' την πίσω πόρτα για να καταθέσουν αίτηση ασύλου⁴³. Προσοχή: να καταθέσουν αίτηση, όχι να πάρουν άσυλο! Η απαίτηση για 600 ευρώ είναι ένα κομμάτι του μηχανισμού που αναπτύσσεται πλάι στον επίσημο κρατικό επιζητώντας να μετατρέψει το κομμάτι εξουσίας που του αναλογεί σε υλικό όφελος. Ένα άλλο κομμάτι είναι η παροχή στις γυναίκες του "Χωριάτικου" χαρτιών για να τις βάλει το κύκλωμα στα μπουρδέλα του, ένα άλλο οι δικηγόροι έξω απ' τη Διεύθυνση Αλλοδαπών που ζητάνε 2.000 ευρώ για τη συμπλήρωση μιας αίτησης ασύλου. Και η (φαινομενικά) λογική ερώτηση "σε ποιο σημείο τελειώνει ο νόμος και σε ποιο αρχίζει το κύκλωμα" μοιάζει εκτός πραγματικότητας. Γιατί εκεί που αρχίζει το ένα αρχίζει και το άλλο...

*Πέτρου Ράλλη,
ημερώματα
Κυριακής.*

4. Οι συνοριακές τακτικές - Νέα Μανωλάδα: Όταν η μαφία είναι το αφεντικό.

Παραπάνω ασχοληθήκαμε με τους τρόπους κρατικής παραγωγής της παρανομίας των μεταναστών. Αλλά η ζωή του μετανάστη δεν μπορεί να είναι μόνο μια μετακίνηση από κέντρο κράτησης σε αστυνομικό τμήμα. Ο μετανάστης εργάτης πρέπει και να δουλέψει. Αυτός είναι άλλωστε ο λόγος που βρίσκεται στη χώρα. Παρακάτω θα δούμε ένα παράδειγμα τέτοιας εργασίας και μαζί θα επαληθεύσουμε μία από τις θέσεις του πρώτου κεφαλαίου. Ότι δηλαδή η χρήση της παρανομοποιημένης εργασίας δημιουργεί μαφίες εκεί που πριν δεν υπήρχαν.

i. Πυργιώτες στο Βερολίνο

Το άκουσμα της Νέας Μανωλάδας είναι από μόνο του αρκετό να προκαλέσει την παράθεση ιστοριών τρόμου, απ' αυτές που φιλοξενούνται κατά δεκάδες στις σελίδες των αθηναϊκών εφημερίδων. Συνήθως πρόκειται για περιστατικά βίας με θύτες τους τσιφλικάδες της περιοχής και θύματα τους χιλιάδες πακιστανούς, μπαγκλαντεσιανούς και βούλγαρους εργάτες γης, στους οποίους οι φραουλοπαραγωγοί της περιοχής οφείλουν την παρουσία τους. Με κάποιο ταυτόσημο τρόπο οι φρικτές αυτές ιστορίες υπονοούν ότι οι φραουλοπαραγωγοί της περιοχής είναι ο χαμένος κρίκος μεταξύ ανθρώπων και πιθήκων· πως είναι βάρβαροι, απολίτιστοι, σχεδόν ζώα. Πολύ περισσότερο το ηθικό δίδαγμα, που σχεδόν πάντα προκύπτει αβίαστα από την εξιστόρηση τους, έρχεται να περιγελάσει την ελληνική επαρχία και τους θεσμούς βίας που κληροδοτεί στις νεότερες γενιές. Η αγραμματοσύνη των "χωριατών" είναι η κλασική επωδός και συνάμα το ερμηνευτικό εργαλείο για τα πάθη του πολυεθνικού εργάτη γης που για χρόνια δουλεύει στο νομό.

Υπάρχει όμως και μια άλλη ιστορία για τη Νέα Μανωλάδα και τους κατοίκους της, που μένει στη σκιά της μηντιακής ενασχόλησης με την περιοχή. Η ιστορία αυτή θα μπορούσε να θεωρηθεί κάτι σα σκάνδαλο για την ελληνική ύπαιθρο. Και μάλιστα με διπλό τρόπο: πρώτον γιατί έχει σα βασικό της συστατικό το "ανοιχτό μυαλό", το "οξύ" επιχειρηματικό πνεύμα και την έγνοια της ανάπτυξης και δεύτερον γιατί δεν έχει καθόλου αίμα και ξύλο. Ήταν σχεδόν πέντε χρόνια πίσω όταν οι ντόπιοι φραουλο-

παραγωγοί μπήκαν στο αεροπλάνο και επισκέφτηκαν τη μεγαλύτερη έκθεση φρούτων και λαχανικών που γίνεται κάθε χρόνο παγκοσμίως. Και παρά τη φήμη που τους συνοδεύει, οι ηλείοι παραγωγοί δεν ταξίδεψαν μέχρι το Βερολίνο για να χαλάσουν τα λεφτά τους στα μπουρδέλα. Στη Fruit Logistica οι καλλιεργητές του κόκκινου χρυσού άκουσαν για συνεργατικούς τρόπους παραγωγής, είδαν καινούριους τρόπους καλλιέργειας, γέμισαν τη γκλάβα τους με αναπτυξιακές ιδέες για τον τόπο και την τσέπη τους. Ευτυχισμένοι απ' όσα διδάχθηκαν στο εξωτερικό ξαναμπήκαν στο αεροπλάνο, αποφασισμένοι να τα εφαρμόσουν στην πατρίδα τους. Το νερό είχε μπει στ' αυλάκι.

Από τότε και στο εξής το μέλλον του τόπου έμελλε να αλλάξει. Όπως χαρακτηριστικά δήλωνε κάποιο καιρό μετά ένας καλλιεργητής της περιοχής: "Αν συνεχιστεί η καλή πορεία του προϊόντος και τα επόμενα δυο χρόνια, οι καλλιεργούμενες εκτάσεις στην περιοχή θα φτάσουν τα 10.000 στρέμματα"! Και παρόλο που -σύμφωνα με το γνωστό κλισέ- οι αριθμοί δεν λένε πάντα την αλήθεια, η περίπτωση της μανωλάδας συνδέεται με ένα αξιοπρόσεχτο 90%. Τόσο λένε οι στατιστικές ότι είναι το ποσοστό της στην εθνική παραγωγή φράουλας. Ο θρίαμβος των -κατά τα άλλα απολίτιστων- μανωλαδαίων δε σταμάτησε εκεί: τα πιο έγκυρα και εξειδικευμένα ευρωπαϊκά έντυπα εξαίρουν πλέον "την αλλαγή νοοτροπίας, το πνεύμα συνεργασίας και εξωστρέφειας των παραγωγών".⁴⁴

*Δουλειά στην
Μανωλάδα.
Αν δεν το έχεις
κάνει, δεν ξέρεις
πως είναι.*

ii. Πακιστανοί στον Πύργο

Δεν ξέρουμε βέβαια τι άλλαξαν οι ηλείοι παραγωγοί στις καλλιέργειές τους, ώστε να αποτελούν διεθνές αντικείμενο ζήλιας, ξέρουμε όμως ότι διέθεταν ένα σπάνιο πλεονέκτημα: στα μέρη τους "φύτρωνε" αφειδώς μια κερδοφόρα πρώτη ύλη... Ήδη από τη δεκαετία του 90 ο δήμος της βουπρασίας (αλλά και οι γύρω δήμοι) αποτελούσε σταθερό σημείο συγκέντρωσης ξένων εργατών, αρχικά Αλβανών και Βούλγαρων και στη συνέχεια αφρικανών και ασιατών. Κι όπως θα έκανε κάθε διορατικός επιχειρηματίας στη θέση τους, έτσι και οι παραγωγοί του τόπου καθόλου δεν άφησαν μια τέτοια ευκαιρία να πάει χαμένη. Με τα χωριά τους να βουλιάζουν από την αφρικανική και ασιατική ευλογία, οι ντόπιοι παραγωγοί είδαν τα χωράφια τους να γεννοβολάνε, τις περιουσίες τους να πολλαπλασιάζονται και την αφεντιά τους να καταστρώνει σχέδια για το μέλλον.

Εννοείται βέβαια πως το ελπιδοφόρο γεγονός της ανάπτυξης της Μανωλάδας, πρώτοι και καλύτεροι το ένωσαν στο πετσί τους οι εργάτες της. Τα ντόπια αφεντικά διοικούσαν με το μαστίγιο, καθόριζαν τα μεροκάματα με το σταγονόμετρο και ασκούσαν τρομοκρατία με τη σέσουλα. Απ' τις πιο χαρακτηριστικές τους πρακτικές ήταν το κόλπο με το οποίο ό,τι έδιναν με το δεξί το ξαναμάζευαν με το αριστερό. Οι εργάτες γης λοιπόν σύμφωνα με κάποιο αξιοθαύμαστο σκεπτικό έπρεπε να πληρώνουν για τη διαμονή τους στα θερμοκήπια, που κατά επίσης αξιοθαύμαστο τρόπο ανήκαν στους παραγωγούς. Αν δε, στο ποσό του ενοικίου αυτού προσέθετε κανείς και τα υπόλοιπα αναγκαία έξοδα που κι αυτά κατέληγαν στις τσέπες των ντόπιων, τότε δεν έμνε παρά να συγχαρεί κανείς το επιχειρηματικό δαιμόνιο των τελευταίων. Και μολονότι οι φραουλοπαραγωγοί ήταν και παραμένουν αξιοκατάκριτοι για χίλια δυο, κανείς δε μπορεί να τους κατηγορήσει για ελλειπείς γνώσεις πολιτικής οικονομίας. Σε ένα από τα άφθονα ρεπορτάζ που κυκλοφόρησαν μετά την απεργία των εργατών γης το 2008, κάνει την εμφάνισή του ο νόμος της αξίας προσαρμοσμένος στις τοπικές ιδιαιτερότητες της Μανωλάδας.

Θέλαμε να μιλήσουμε με κάποιους μετανάστες. Η συμβουλή ενός συναδέλφου ήταν να μην πάμε μόνοι μας στα χωράφια έπειτα απ' όσα έχουν συμβεί. Το κλίμα δεν θα ήταν... φιλικό. Τελικά, μας δέχτηκε στο χωράφι του ένας παραγωγός, ο οποίος μας έφερε δύο από τους εργάτες του να μας μιλήσουν. Και οι δύο δήλωσαν ικανοποιημένοι από την

αύξηση που πήραν... "Τα 25 ευρώ είναι καλά, τα 30 είναι πολλά", μας είπαν. "Εμείς εδώ είμαστε ευχαριστημένοι, το αφεντικό δουλεύει σαν κι εμάς". Το αφεντικό ήταν δίπλα. Μας είπε ότι με το τριαντάευρο "δεν βγαίνει", καθώς η καλλιέργεια της φράουλας είναι από τις πιο ακριβές και δύσκολες. Κοστίζει από 5.000 ευρώ το στρέμμα και για το μάζεμα χρειάζονται τουλάχιστον 100 μεροκάματα το στρέμμα.⁴⁵

Έτσι κυλούσαν τα πράγματα στη μανωλάδα. Οι εργάτες γης μέτραγαν ήδη υπερδεκαετή παρουσία στο χωριό, οι συνθήκες ζωής τους εξαρτόνταν αποκλειστικά από τη μεγαλοψυχία των αφεντικών τους, οι πρώτες άγριες απεργίες είχαν ήδη στηθεί και είχαν κατασταλεί με καραμπίνες από το 1999, η πάλη γύρω απ' το μεροκάματο και τις συνθήκες διαβίωσης αποτελούσαν σταθερό σημείο τριβής, ενώ συχνά πυκνά η δημοσιότητα άγγιζε το κατά τα άλλα άγνωστο χωριό της Ηλείας.

Για το καλοκαίρι δε του 2008 οι υπολογισμοί των ειδικών έκαναν λόγο για 3.000 εργάτες μόνο στο χωριό της Μανωλάδας. Η όλο και πιο εντατική καλλιέργεια φράουλας και κατά συνέπεια η ανάγκη μαζικής συγκομιδής, είχαν καθιερώσει τα "φραουλοχώραφα" ως χώρο συσσώρευσης εργατών που δουλεύουν στην αγροτική παραγωγή. Και για να ακριβολογούμε, εδώ και αρκετά χρόνια, το συντριπτικό ποσοστό αυτής της παραγωγής αφορά σχεδόν αποκλειστικά αυτούς που πιο πάνω ονομάσαμε "παρανομοποιημένους εργάτες".

iii. Χτίζοντας τη μαφία

Το είπαμε και παραπάνω. Τους φραουλοπαραγωγούς μπορεί να τους βασάνιζαν οι τιμές της φράουλας, ο κακός καιρός, η ποιότητα των λιπασμάτων, χίλιες δυο έγνοιες τελοσπάντων... αλλά εκείνο για το οποίο δε χρειάστηκε ποτέ να ανησυχήσουν ήταν η ακριβής στο χρόνο, ικανή στον αριθμό και πρόθυμη για σκληρή δουλειά παρουσία ξένων εργατών. Λες και το αόρατο χέρι της αγοράς μπορούσε με μαγικές κινήσεις να προβλέψει τη ζήτηση και να παράσχει την προσφορά... Με σχετική αμηχανία ο ανώνυμος επιχειρηματίας του αγροτικού τομέα του δήμου Βουπρασίας Ν. Ηλείας παραδέχεται λιτά:

Υπάρχει μια διαδικασία που φέρνει συνεχώς νέο κόσμο... Έχω ανυληφθεί ότι υπάρχουν κάποιοι που κάνουν διακίνηση ανθρώπων και όλη αυτή τη διαδικασία...⁴⁶

Δίχως να το καταλαβαίνει απαραίτητα, ο βουμπράσιος επιχειρηματίας επιχειρεί μια πρώτη θεωρητική ερμηνεία για το τι συμβαίνει γύρω του. Και παρά την απλοϊκότητα των συμπερασμάτων που εξάγει για τον τόπο του, η στιγμή είναι σημαντική: η ανάπτυξη της Μανωλάδας μέσω "μιας διαδικασίας που φέρνει συνεχώς νέο κόσμο" διασταυρώνεται με αντίστοιχες παγκόσμιες ανακατατάξεις. Τον πόλεμο στο Ιράκ, στο Αφγανιστάν, στο Πακιστάν. Και ταυτόχρονα με την ανάδειξη και τη γιγάντωση εκείνων των κυκλωμάτων που εκμεταλλεύτηκαν την ανάγκη εκατομμυρίων μεταναστών να καταφύγουν προς τη Δύση, "που έχει δουλειά και ασφάλεια".

Ειδικά όσον αφορά αυτά τα κυκλώματα δε θα πρέπει να τα φανταστούμε ως έναν στιγμιαίο και χρήσιμο μεσάζοντα που-κάνει-τη-δουλειά-και-εξαφανίζεται. Πολύ περισσότερο από απλοί γνώστες των χερσαίων και θαλάσσιων περασμάτων, οι δουλέμποροι αναβάθμισαν και επέκτειναν την κυριαρχία τους πάνω στους μετανάστες, με τρόπο τέτοιο ώστε να αποκτήσουν έναν σταθερό και διαρκή έλεγχο των ζώων τους. Και επιπλέον έχτισαν μόνιμους και κερδοφόρους δεσμούς με τον κόσμο της "νομιμότητας". Όπου απαιτούνταν η μαζική προσφορά παράνομων (δηλαδή φτηνών) εργατικών χεριών, εκεί ακριβώς εμφανιζόταν τα κυκλώματα δουλεμπορίου ως αποκλειστικοί μεσάζοντες που αναλάμβαναν τη διευθέτηση αυτής της σύνθετης διαδικασίας. Με άλλα λόγια, οι μαφιόζοι της μετανάστευσης και οι υπάλληλοί τους πρόσθεσαν στις αρμοδιότητές τους και έναν ακόμη ρόλο: την προμήθεια και τη "συνεχή ανανέωση" του εργατικού δυναμικού οπουδήποτε αυτό χρειαζόταν. Με τις κατάλληλες άκρες μέσα και έξω από τα σύνορα, ήταν σε θέση να λαδώνουν τους μπάτσους, το λιμενικό και όλες τις τοπικές αρχές προκειμένου να φέρνουν ανενόχλητοι το "προϊόν" τους. Να για παράδειγμα πως περιγράφει αυτή τη διασύνδεση ο Τζεμάλ, εργάτης γης στη Μανωλάδα:

Το χωριό μου στο Μπαγκλαντές λέγεται Κουμινλά. Με το πόδι πέρασα στο Πακιστάν. Μετά, πόδι πόδι, πήγα στο Ιράν. Μετά πάλι πόδι, στην Τουρκία. Σε κάθε χώρα πλήρωνα τον κομάντο 800 δολάρια. Κάθε χώρα, άλλο κομάντο. Αυτός ξέρει τα περάσματα και μας ταΐζει. Το πιο ακριβό πέρασμα είναι από Τουρκία σε Ελλάδα. Αυτό 2000 δολάρια.⁴⁷

Και βέβαια αφού τη διακίνηση ανθρώπων ανέλαβε κατ' αποκλειστικότητα το οργανωμένο έγκλημα, ήταν το ίδιο που θα έπρεπε να φέρει σε πέρας

το παρεπόμενο καθήκον αυτού του ιδιότυπου εμπορίου· να εγγυηθεί δηλαδή ότι το προϊόν που μετέφερε από τα βάθη της ασίας θα εκπλήρωνε δίκως γκρίνια την αποστολή του. Για αυτό πληρωνόταν αδρά από τη ντόπια κοινωνία / εργοδότη. Στην απειλή άλλωστε αυτή στήριζαν την εκμετάλλευσή τους χιλιάδες εργατών οι φραουλοπαραγωγοί.

Η μεσολάβηση των κυκλωμάτων και των μπράβων τους δεν αποτελούσε κάποιο καινούριο δεδομένο για τους ξένους εργάτες της μανωλάδας. Αντίθετα ήταν οι μαφιόζοι και τα κατορθώματά τους που είχαν εγγραφεί στη συλλογική μνήμη των εργατών ήδη για χρόνια και είχαν πλάσει το μύθο της μανωλάδας. Πότε με σκόρπιους πυροβολισμούς, πότε με εμπρησμούς των παραπηγμάτων τους και πότε με άγριους παραδειγματικούς ξυλοδαρμούς οι μπράβοι με την ενεργή συμπαράσταση των ντόπιων παραγωγών έδειχναν ποιος κάνει κουμάντο στην περιοχή. Και την ίδια στιγμή όσο πιο πολύ οι μπράβοι εμπλέκονταν ως μεσολαβητές για την επίλυση κάθε είδους διαφοράς που ανέκυπτε μεταξύ των εργατών και των εργοδοτών, τόσο περισσότερο η τοπική κοινωνία εξελισσόταν σε μια συλλογική εργοδοτική μαφία. Με τόσες χιλιάδες "παράνομους" εργάτες στη δούλεψή της, με υπόγειες σχέσεις με κάθε ελεγκτικό μηχανισμό, μα κυρίως με την οργανική διαπλοκή της με τα κυκλώματα δουλεμπορίας, οι παραγωγοί της μανωλάδας απομακρύνονταν όλο και πιο πολύ από τον κόσμο της τυπικής εργοδοτικής νομιμότητας και αποκτούσαν όλο και πιο βαθιά σχέση με τον κόσμο της μαφίας. Η σχέση αυτή δε θα μπορούσε να γίνει περισσότερο ξεκάθαρη, από τα γεγονότα του Απριλίου του 2008.

*Παράπηγμα
καίγεται και στο
βάθος βιλα.
Οι μηχανισμοί
εργατικής πει-
θήρχησης της
Μανωλάδας σε
δράση.*

iv. Απεργώντας στη Μανωλάδα

Ήταν λίγο μετά τα μέσα του Απρίλη, όταν έλαβε σάρκα και οστά μία απ' τις πιο σπάνιες στιγμές στην ιστορία του εργατικού κινήματος στην Ελλάδα μεταπολιτευτικά. Οι μετανάστες εργάτες αντί να μπουν στα θερμοκήπια και να αφιερώσουν τις μισές ώρες της ημέρας τους στο μάζεμα φράουλας, απέκλεισαν την εθνική οδό κηρύσσοντας παράλληλα γενική απεργία. Τα αιτήματά τους σε τίποτα δε διέφεραν από τις αντίστοιχες διεκδικήσεις που έχει να επιδείξει ο κλασικός συνδικαλισμός: αύξηση του μεροκάματου από 23 σε 30 ευρώ και καλύτερες συνθήκες διαβίωσης. Ήταν όμως το περιβάλλον εντός του οποίου αποφασίστηκε η γενική απεργία που έκανε αυτή την κίνηση πρωτοφανή.

Κάποιες μέρες πριν ένα μικτό κλιμάκιο των υπουργείων Απασχόλησης, Δημόσιας Τάξης και Υγείας, συνοδευόμενο από τις αστυνομικές αρχές, προσπάθησε να πραγματοποιήσει ελέγχους στα θερμοκήπια της Μανωλάδας. Εκεί όμως βρέθηκαν αντιμέτωποι με μια ενδιαφέρουσα εργοδοτική αντίληψη. Τη διηγείται ο επικεφαλής του σώματος επιθεώρησης εργασίας Νίκος Κατσακιώρης:

Αν και διαμείναμε το βράδυ της Τετάρτης στην Ηλεία χωρίς να το κοινοποιήσουμε, έτσι ώστε να επιθεωρήσουμε αιφνιδιαστικά τα θερμοκήπια φράουλας, χθες, νωρίς το πρωί, όταν φτάσαμε στα σημεία ελέγχου, διαπιστώσαμε ότι... μας περίμεναν οι κάμερες της NET και περίπου 40 παραγωγοί με άγριες διαθέσεις!⁴⁸

Οι φραουλοπαραγωγοί λοιπόν ενημερωμένοι από τα πριν, περίμεναν με "άγριες διαθέσεις" την ανώτατη κρατική ελεγκτική αρχή εργασίας, την οποία και απέτρεψαν απ' το να κάνει τη δουλειά της! Θα μπορούσε κανείς να απορήσει με το θράσος των ντόπιων παραγωγών να τραμπουκίσουν την επιθεώρηση εργασίας: πολύ περισσότερο, θα ανέμενε βαριές ποινές για τους παρανομούντες παραγωγούς. Αλλά φευ! Οι σχέσεις που είχαν δημιουργηθεί για πολλά χρόνια μεταξύ των ντόπιων παραγωγών, των τοπικών αρχών, της ελληνικής αστυνομίας και των μαφιόζικων κυκλωμάτων στην περιοχή εξασφάλιζαν μια ειδική ασυλία, εκεί που σε διαφορετική περίπτωση το λόγο θα είχε ο ποινικός νόμος στις πιο βαριές του εκδοχές. Και ήταν ακριβώς η συνείδηση αυτής της δύναμης που λειτουργούσε σα

μια μεγάλη ομπρέλα προστασίας απέναντι σε κάθε δυνητική τιμωρία. Η διαπλοκή αυτή ήταν τόσο ισχυρή, ώστε ακύρωνε τη δύναμη ακόμα και του γενικού τοποτηρητή του νόμου. Προσέχτε πως περιγράφει την κατάσταση για την περίοδο 1995- 1997 ο εισαγγελέας Αμαλιάδας Νικόλαος Καρπέτας:

...αργότερα κάποιοι μπήκαν στα δικαστήρια της Αμαλιάδας και έκλεψαν τα πειστήρια από υποθέσεις ναρκωτικών, φορτώνοντας ένα τριαξονικό φορτηγό και με το αυτοκίνητο της Ασφάλειας Αμαλιάδας να κρατάει τσίλιες.... [...] Όλοι αυτοί, αστυνομικοί και πολίτες στην Ηλεία, είχαν διασυνδέσεις με τον υπόκοσμο της Αθήνας και με νυχτερινά καταστήματα. Οι συναλλαγές τους ήταν ναρκωτικά και γυναίκες... Τότε, έπειτα από έρευνες, βρήκαμε και δύο διαμερίσματα γιάφκες στην περιοχή της Καλλιθέας, στα οποία διέμεναν διάφοροι κατά καιρούς, με σκοπό να αποφύγουν τις συλλήψεις...⁴⁹

Τί να σήμαινε λοιπόν η γενική απεργία κάποιων χιλιάδων παρανομοποιημένων εργατών σε ένα κοινωνικό περιβάλλον που εκτεινόταν πολύ πέρα απ' το νόμο; Τί να σήμαινε λοιπόν μια απεργία με αίτημα περισσότερα λεφτά, όταν αυτός που καλείται να τα δώσει έχει στην κατοχή του καραμπίνες και το δικαίωμα να τις χρησιμοποιεί; Και πολύ περισσότερο τί να σήμαινε μια τέτοια απόφαση όταν το απέναντι μέρος είχε εκ των προτέρων εξασφαλισμένη την ατιμωρησία του;

Απρίλης 2008. Το πολυεθνικό προλεταριάτο της Μανωλάδας απεργεί.

Κι όμως αυτή ήταν η κατάσταση κόντρα στην οποία οι μετανάστες εργάτες απήργησαν. Την κατάσταση αυτή προσπάθησαν να ανατρέψουν. Εν γνώσει των όποιων συνεπειών. Αλλά επειδή θαύματα δε γίνονται οι μετανάστες βρήκαν απέναντί τους την συλλογική, οργανωμένη αντίδραση των παραγωγών. Τους βρήκαν απέναντί τους ως τάξη. Και μάλιστα ως τάξη που είχε γίνει μαφία.

Το ξύλο και την τρομοκρατία που απλώθηκε τις μέρες εκείνες στη Μανωλάδα δεν είναι δύσκολο να το μαντέψει κανείς. Είναι όμως τα μέσα που επιστράτευσαν οι παραγωγοί που αποδεικνύουν τη βαθιά όσμωσή τους με το παράνομο κεφάλαιο και τις μαφιόζικες πρακτικές. Δίχως αυτή την όσμωση είναι αδύνατον να εξηγηθεί η προκλητική αδιαφορία για τις νομικές κυρώσεις, για τη γενική επίθεση επί δικαίων και αδίκων και για την ουσιαστική απαλλαγή τους από κάθε κατηγορία. Το μέλος του Κ.Κ.Ε. Χρήστος Γιάνναρος περιγράφει την επίσκεψή του λίγες μέρες μετά την απεργία:

Ενημερώναμε τους αλλοδαπούς εργάτες γης, όταν ξαφνικά 60-70 άτομα, στην πλειονότητά τους παραγωγοί φράουλας, μαζί με Αλβανούς συνεργάτες τους, μας επιτέθηκαν και άρχισαν να μας χτυπούν. Μας πέταξαν κάτω και μας κλοτσούσαν και μας χτυπούσαν παντού. Είναι θαύμα που σήμερα ζούμε. Αποφύγαμε τα χειρότερα, γιατί μπήκαν στη μέση οι αλλοδαποί εργάτες και μας έσωσαν. Κι όλα αυτά μπροστά στην Αστυνομία, που δεν έκανε το παραμικρό για να μας προστατεύσει.

Την ίδια περιγραφή δίνει και ο ιατροδικαστής Πύργου, Κοσμάς Αλεξίου:

Ζήσαμε σκληρές φρίκης. Σωθήκαμε χάρη στην παρέμβαση των αλλοδαπών εργατών γης. Μας χτυπούσαν δεκάδες άτομα, παραγωγοί φράουλας, και η Αστυνομία απλά κοιτούσε. Ζούμε από θαύμα...

Κι αφού οι ιδιοκτήτες της Μανωλάδας δεν κώλωσαν να δείρουν το Κ.Κ.Ε., δε δίστασαν να πλακώσουν τον ιατροδικαστή που είχε κληθεί να εξετάσει τους τραυματισμένους της απεργίας, δε δίστασαν να τραμπουκίσουν και να ξαλαφρώσουν τους δημοσιογράφους από τις φωτογραφικές και τις κάμερες που κουβαλούσαν, δε δίστασαν να χρησιμοποιήσουν την αστυνομία ως απεργοσπαστικό μηχανισμό που ανάγκασε δια της βίας τους με-

τανάστες να ξαναμπούν στα θερμοκήπια, καμία έκπληξη δε θα πρέπει να προκαλεί η αντιμετώπιση των ίδιων των απεργών ως περισευούμενο κρέας.

Ήρθαν κάποιοι έξω από την καλύβα μας στις 4 το πρωί, πυροβόλησαν στον αέρα και άρχισαν να χτυπούν με σίδερα την καλύβα, βρίζοντας και απειλώντας για να γυρίσουμε στα χωράφια. Κάποιοι έφαγαν πολύ ξύλο. Άλλοι αναγκάστηκαν να τρέξουν και να κρυφτούν σαν τα αγρίμια στους διπλανούς λόγγους.⁵⁰

ν. Στο βάθος σκοτάδι

Δε χρειάζεται να είναι κανείς ειδικός για να αντλήσει διδάγματα από την περίπτωση της Μανωλάδας, τις σχέσεις που κινούνται γύρω της και τη βιαιότητα που κρύβει στους κόλπους της. Από τη μεριά μας έχουμε πολλούς λόγους για να είμαστε απαισιόδοξοι. Η Μανωλάδα δεν είναι κάποιο ειδικό χωριό, που ακολουθεί μόνο του το δρόμο της βίας. Αντίθετα θα ήταν βάσιμο να υποθέσει κανείς πως αποτελεί ένα μάλλον τυπικό παράδειγμα εκμετάλλευσης της παρανομοποιημένης εργασίας. Έχουμε υπόψη μας, είτε από προσωπική εμπειρία, είτε από διηγήσεις και έρευνες, ότι το ίδιο φαινόμενο γιγαντώνεται ταυτόχρονα σε όλη την ελληνική επικράτεια. Την ίδια στιγμή δε, αυτή η όλο και πιο έντονη, όλο και πιο καθολική διαπλοκή των τοπικών κοινωνιών με τα κυκλώματα της μαφίας αναγκαστικά τις μεταλλάσσει και τις φέρνει πιο κοντά στις αμερικανικές κοινωνίες του 19ου αιώνα, όπου η επιβολή της όποιας τάξης γινόταν με ιδιωτικά και δολοφονικά μέσα.

Θα κλείσουμε επαναλαμβάνοντας το απόσπασμα που παραθέσαμε στην εισαγωγή. Ο νέος διοικητής της ΕΥΠ μιλάει μέσα στις καλοκαιρινές διακοπές και μας δίνει να καταλάβουμε ότι ο ολοένα και πιο θανάσιμος εναγκαλισμός μεταξύ των κόσμων της νομιμότητας και της παρανομίας έχει παρατηρηθεί και από τα ανώτατα μπάτσικα κλιμάκια. Δίχως να αμφιβάλλουμε για την ποιότητα του ενδιαφέροντός του, τα λόγια του είναι άξια προσοχής.

Σύμφωνα με τα στοιχεία, από τις έρευνες των δικωκτικών αρχών προκύπτει ότι ευρύτατα είναι τα κυκλώματα που δρουν για τη διοχέτευση των

λαθρομεταναστών στη χώρα μας και σ' αυτά μετέχουν ακόμη περισσότεροι που απομυζούν εκατομμύρια παράνομο χρήμα, διαχειριζόμενοι τη διαμονή τους -έστω και σε άθλιες συνθήκες- αλλά και τη διοχέτευσή τους στο παρεμπόριο της παράνομης εργασίας.[...]

Εχουν διαβρωθεί, κι αυτό είναι εξαιρετικά επικίνδυνο για την κοινωνική μας συνοχή", εκτιμά ο νέος επικεφαλής της ΕΥΠ, "εκατοντάδες πολίτες από τα κυκλώματα των λαθρεμπόρων. Ακόμη και πολίτες που μέχρι πρότινος δεν είχαν "μυρωδιά" από παράνομες δραστηριότητες...".⁵¹

5. Η στρατηγική της περιστρεφόμενης πόρτας: Τα σύνορα και η παραγωγή της παρανομίας

Είναι σημαντικό να γνωρίζουμε ότι οι φόνοι και οι αυθημερόν νυχτερινές κρυφές επαναπροωθήσεις στην Τουρκία δεν είναι η μοναδική, ούτε άλλωστε είναι η βασική πολιτική των Ελληνικών συνόρων. Τα νούμερα που δηλώνουν οι μπάτσοι είναι ενδεικτικά: 112.396 συλλήψεις για παράνομη είσοδο στη χώρα από το Αιγαίο το 2007 και 146.337 συλλήψεις το 2008. Αυτές οι εκατοντάδες χιλιάδες ανθρώπων πέρασαν τα σύνορα και βρέθηκαν στο εσωτερικό της χώρας, για να ξεκινήσουν μια αέναη μετακίνηση από δουλειά σε κρατητήριο, για να επανδρώσουν τα διάφορα επίπεδα της νομικής κλίμακας που έχει κατασκευάσει ειδικά γι' αυτούς το ελληνικό κράτος.

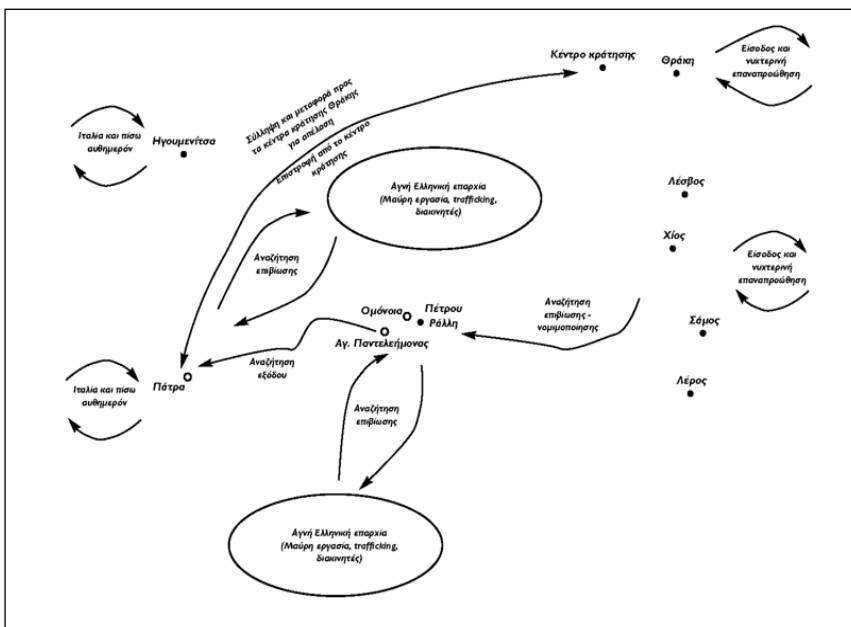
Θα λέγαμε πως εδώ η θεωρία της "Ευρώπης - φρούριο" αντιμετωπίζει μια σοβαρή αντίφαση: Από τη μια έχουμε δεκάδες έρευνες ανθρωπιστικών οργανώσεων και καθημερινά ρεπορτάζ που παρουσιάζουν τα Ελληνικά και γενικότερα τα Ευρωπαϊκά σύνορα σαν το κατεξοχήν αδιαπέραστο μεταφορτικό σιδηρούν παραπέτασμα. Από την άλλη έχουμε τα νούμερα και την πραγματικότητα της χώρας: Αν όντως το Ελληνικό κράτος επιθυμεί να κλείσει ερμητικά τα σύνορά του, είναι γεγονός πως κάνει πολύ άσχημα τη δουλειά του, είναι γεγονός ότι θα χρειάζονταν πολύ περισσότεροι νεκροί, πολύ πιο συνειδητοποιημένοι για το καθήκον τους μπάτσοι, πολύ περισσότεροι πυροβολισμοί. Αλλά κατά τη γνώμη μας τα πράγματα δεν έχουν έτσι. Αντίθετα, αν υπάρχει μια βασική τακτική για τις θαλάσσιες συναντήσεις με μετανάστες, αυτή είναι η εξής:

Οι λιμενικοί μας έβγαλαν στα ανοιχτά και μας ξανάβαλαν στο φουσκωτό μας. Προτού μπούμε του είχαν κάνει μικρές τρύπες με τα μαχαίρια

τους. Σε κάθε ομάδα έδωσαν μοναχά ένα κουπί. Τα παπούτσια μας τα πέταξαν στη θάλασσα. Με τρύπια βάρκα και με ένα μόνο κουπί, δυσκολευτήκαμε πολύ να βγούμε στη στεριά. Τελικά βγήκαμε σε ένα ξερονήσι - δεν υπήρχε ούτε νερό, ούτε τίποτα φαγώσιμο. Ανάψαμε φωτιά μήπως και μας δει κανείς. Μαζί μας είχαμε και ανήλικους. Έπειτα από δύο μέρες μας έσωσαν οι Τούρκοι. Μας κράτησαν τρεις μέρες και μετά μας άφησαν. Αυτά έγιναν κάπου τρεις μήνες πριν. Συνολικά προσπάθησα να περάσω από την Τουρκία στην Ελλάδα τέσσερις φορές. Τα κατάφερα να φτάσω με την πέμπτη προσπάθεια.⁵²

Οι τέσσερις αποτυχημένες προσπάθειες πριν από την μία πετυχημένη, δεν είναι κάποια ατυχής εξαίρεση. Αντιθέτως είναι το βασικό αποτέλεσμα της πολιτικής που ακολουθεί το Ελληνικό κράτος ενάντια στους μετανάστες που προσπαθούν να περάσουν τα ανατολικά του σύνορα.

Ακόμη πιο γενικά όμως, το διαρκές, επίπονο, εξοντωτικό πήγαινε έλα στο χώρο, το διαρκές ανέβασμα και κατέβασμα στις διάφορες κλίμακες

Η περιστρεφόμενη πόρτα. Σχηματική αναπαράσταση.

της νομιμότητας, είναι η *συνολική συνοριακή πολιτική του Ελληνικού κράτους*, μια πολιτική μελετημένη ώστε να εισάγει εκατοντάδες χιλιάδες ανθρώπους στην επικράτεια, να τους κατασκευάζει ως "παράνομους", να τους εκμεταλλεύεται με τους χειρότερους όρους και μετά να τους σπρώχνει ξανά προς τα ανατολικά σύνορα. Είναι σημαντικό να καταλάβουμε πως αυτό το σπρώξιμο δεν είναι υπόθεση μιας νύχτας με τρύπια βάρκα. Είναι μια διαδικασία που, όσο και αν παρουσιάζεται στιγμιαία, για τον κάθε μετανάστη ξεχωριστά μπορεί να κρατήσει από τέσσερα έως και επτά χρόνια. Είναι μια διαδικασία που πολύ περισσότερο εξελίσσεται στο εσωτερικό της χώρας παρά στα σύνορα. Τέλος, είναι μια διαδικασία της οποίας τα διαδοχικά βήματα, όσο κι αν φαίνονται τυχαία, στην πραγματικότητα είναι αυστηρά καθορισμένα: Αλληπάλληλες προσπάθειες εισόδου από την Τουρκία - κίνδυνος θανάτου - επιτυχημένη είσοδος - κέντρο κράτησης - αίτηση ασύλου - απονομή κόκκινης κάρτας - δουλειά με τους χειρότερους όρους - σύλληψη και ξύλο - κέντρο κράτησης - ξανά δουλειά - ξανά σύλληψη και ξύλο - απόρριψη της αίτησης ασύλου - ξανά δουλειά - σύλληψη - κέντρο κράτησης - επαναπροώθηση στην Τουρκία ή στη χώρα προέλευσης - νέα προσπάθεια εισόδου - μετάβαση σε άλλη χώρα της Ε.Ε - Δουβλίνο II και ούτω καθεξής.

Εδώ, αν μη τι άλλο, έχουμε να κάνουμε με μια στρατηγική: *Μαζική, εφικτή και ταυτόχρονα πιθανόν θανατηφόρα είσοδος που ακολουθείται από κτηνώδη εκμετάλλευση και διαρκή παρανομία· σε βάθος χρόνου η όλη ιστορία τελειώνει με απέλαση* (και βέβαια μπορεί να ξαναρχίσει). Αλλά ο στόχος της στρατηγικής δεν είναι η απέλαση· ο βασικός στόχος είναι τα όσα προηγούνται, είναι η *κατάσταση διαρκούς απελασιμότητας* στην οποία περιέρχονται οι μετανάστες εργατές. Πρόκειται για ένα τρόπο ύπαρξης εξόχως παραγωγικό.

Αυτή η στρατηγική δεν είναι ελληνική πατέντα. Είναι ακριβώς η ίδια στρατηγική που χρησιμοποιεί από τη δεκαετία του 1980 το κράτος των ΗΠΑ ενάντια στους μετανάστες από το Μεξικό και μάλιστα έχει και όνομα: Στις ΗΠΑ ονομάζεται "πολιτική της περιστρεφόμενης πόρτας"¹⁵³, για να δείξει το εφήμερο της παραμονής στη χώρα, και να επισημάνει την ανά πάσα στιγμή ανοικτή πιθανότητα της απέλασης.

Ναι λοιπόν, η στρατηγική του ελληνικού κράτους για τα σύνορα με την καθιερωμένη έννοια των συνόρων είναι μια στρατηγική συστηματικής βίαιης παρακώλυσης και "επαναπροώθησης". Ακόμη περισσότερο όμως, η

στρατηγική του ελληνικού κράτους είναι μια στρατηγική που αντιλαμβάνεται το σύνορο, όχι σαν μια γραμμή στον χάρτη, αλλά σαν το σύνολο των κατασταλτικών, εργασιακών και νομικών πρακτικών της ελληνικής επικράτειας. Μπορεί οι ντόπιοι να μην το προσέχουν, αλλά για τους παρανομοποιημένους εργάτες ολόκληρη η ελληνική επικράτεια είναι ένα σύνορο.

Ταυτόχρονα όμως, θα πρέπει να επισημάνουμε με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη έμφαση ότι η στρατηγική της περιστρεφόμενης πόρτας δεν είναι μια στρατηγική καθολικής απαγόρευσης. Θα μπορούσε κανείς να αναρωτηθεί περί του κατά πόσο το ελληνικό κράτος θα ήταν πραγματικά σε θέση να σταματήσει εντελώς τη μετανάστευση· όπως και να 'χει πάντως, το βέβαιο είναι πως δεν την σταματά, ούτε καν προσπαθεί. Ο κεντρικός του στόχος είναι η προσπάθεια περάσματος των συνόρων να είναι μια μακρόχρονη, πολυέξοδη κι επίπονη προσπάθεια κατά τη διάρκεια της οποίας ο μετανάστης μπορεί να χάσει μέχρι και τη ζωή του. Κυρίως, η προσπάθεια περάσματος των κάθε είδους συνόρων πρέπει να είναι μια κατάσταση μόνιμη.

Και όντως: Οι μετανάστες εργάτες, σε κάθε στιγμή της ζωής τους, ακόμη και όταν φτάνουν στο κέντρο της Αθήνας, ακόμη και όταν απολαμβάνουν την εξάμηνη νομιμότητα της κόκκινης κάρτας, συνεχίζουν να περνούν σύνορα. Αυτή η διαρκής συνοριακή ύπαρξη είναι που τους κρατά μόνιμα στη δικαιοδοσία του Ελληνικού νόμου, των Ελλήνων μπάτσων και

Στατιστικά στοιχεία ασύλου στην Ελλάδα (2006-2008)							
Έτος	Βαθμός διεκδίκησης	Αιτήσεις	Αναγνωρίσεις προσφυγικού καθεστώτος	Ανθρώπινα δικαιώματα ή επικουρική προστασία	Απορρίψεις	Ποσοστό αναγνώρισης προσφυγικού καθεστώτος	Εγκριμές αιτήσεων / προσφυγές για εξέταση
2006	Α'θμια	12.267	5		10.414	0,05%	
	Β'θμια	5.247	59	63		2,08%	
2007	Α'θμια	25.113	8		20.684	0,04%	7.150
	Β'θμια	17.072	132	23		2,05%	19.015
2008	Α'θμια	19.884	14		22.188*	0,05%	3.483
	Β'θμια	13.368	344	21		10,29%	30.457

Η πολιτική ασύλου του ελληνικού κράτους, 2006 - 2008.

των Ελληνικών φυλακών. Η Ελλάδα σύνορο είναι το σημείο όπου οι μετανάστες διαρκώς μετατρέπονται σε παράνομους, παρότι δεν έχουν καμιά πρόθεση παρανομίας. Και πράγματι μετατρέπονται σε παράνομους με την πολύ ουσιαστική έννοια. Ακριβώς γιατί το αρχικό πέρασμά τους είναι όσο πιο δύσκολο γίνεται, ακριβώς γιατί η παραμονή τους στη χώρα τους υπάγει στην εξουσία των μπάτσων και του κράτους με τον πιο απόλυτο τρόπο, ακριβώς γιατί οι σχέσεις τους με τον νόμο είναι προσωρινές και επισφαλείς, οι μετανάστες περνούν τη ζωή τους περνώντας σύνορα.

Κατά τη διάρκεια αυτού του μόνιμου περάσματος των συνόρων, βρίσκονται σε έναν σε έναν νέο κόσμο: Στο εξής δύο πόλοι εξουσίας θα διαφεντεύουν της ζωές τους. Ο ένας είναι ο κόσμος της "νόμιμης" εκμετάλλευσης: οι μπάτσοι, οι τοπικές κοινωνίες και τα αφεντικά τους, τα κέντρα κράτησης και οι φυλακές. Ο δεύτερος είναι ο κόσμος του παράνομου κεφαλαίου, οι παράνομοι μηχανισμοί διακίνησης που τρέφονται ακριβώς από τον παράνομο χαρακτήρα των ρών εμπορευμάτων και εργασίας, αδιαφορώντας φυσικά για το αν το παράνομο φορτίο τους είναι άνθρωποι, πρέζα ή λαθραία τσιγάρα.

Οι μετανάστες λοιπόν, περνούν τα σύνορα μόνιμα και καθώς περνούν δένονται ανάμεσα στους μπάτσους από τη μια και το παράνομο κεφάλαιο από την άλλη. Αποτελεί μία από τις βασικές θέσεις αυτής της μπροσούρας πως, αντίθετα με όσα πιστεύουν οι πολλοί, δεν είναι δύο μηχανισμοί με αντίθετα συμφέροντα, αντιθέτως είναι δύο μηχανισμοί που βρίσκονται σε διαλεκτική και αμοιβαία ωφέλιμη σχέση μεταξύ τους. Για πολλούς λόγους. Αλλά στην περίπτωση μας γιατί, όσο πιο δύσκολο είναι το πέρασμα των συνόρων, όσο μεγαλύτερα τα ρίσκα, όσο περισσότερες οι προσπάθειες, τόσο περισσότερο κοστίζει και τόσο περισσότερα χρωστάς, τόσο σε εκείνους που "σε έπιασαν", όσο και σε εκείνους που "σε πέρασαν". Επίσης γιατί η εργασία με όρους παρανομίας πειθαρχείται και αμοιβεται επίσης με όρους παρανομίας. Τέλος γιατί, για πολλούς από τους μετανάστες, η αυθαίρετη παρανομοποίηση που πολλές φορές επιφέρει την ποιότητά του θανάτου, τους αφήνει μόνο τους δρόμους της παρανομίας αν θέλουν να επιβιώσουν.

Είναι γι' αυτούς τους λόγους που η παραγωγή της παρανομίας των μεταναστών κατά το πέρασμα των συνόρων που έχει γίνει μόνιμη κατάσταση, δεν είναι θεωρητικά λόγια του αέρα, δεν είναι μια λέξη του ελληνικού κράτους και των σαδιστών μπάτσων

του. Η παραγωγή της παρανομίας είναι μια καθημερινή βίαιη και υλική διαδικασία κατά τη διάρκεια της οποίας ο μετανάστης πετιέται από τη δικαιοδοσία του "παράνομου" κεφαλαίου στη δικαιοδοσία των κρατικών μηχανισμών, από εκεί στη δικαιοδοσία του "νόμιμου" κεφαλαίου και φτουν κι απ' την αρχή. Δεν είναι μια υπόθεση, είναι η πραγματικότητα πίσω από κάθε γενικό μεταναστευτικό νόμο του κράτους, πίσω από κάθε μικρό και μεγάλο σαδισμό των μπάτσων του. Και είναι φορές που αυτή η πραγματικότητα εκφράζεται ξεκάθαρα, από τα πιο επίσημα χείλη.:

Τίτλος: Και το στράτευμα κατά λαθρομετανάστευσης

14/05/2009 Καθημερινή

Σχεδιάζεται η αυστηροποίηση του υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου με μετατροπή του αδικήματος της διακίνησης παρανόμως εισερχομένων αλλοδαπών από πλημμέλημα σε κακούργημα. Την πρόταση είχε εξετάσει τα προηγούμενα χρόνια το υπ. Εμπορικής Ναυτιλίας, αλλά δεν προχώρησε στην πρόταση υλοποίησής της, διότι κρίθηκε ότι αυτό δεν θα αποθάρρυνε τα μεταναστευτικά ρεύματα. Απλά θα αύξανε το "κόμιστρο" μεταφοράς στην Ε. Ε. (...)

Οι Κινέζοι μετανάστες εργάτες έχουν ένα όνομα για τους διακινητές. Τους λένε "φιδοκεφαλές", γιατί όπως το σώμα του φιδιού περνάει απ' ό-

Συλληφθέντες-απελαθθέντες το 2008					
ΕΥΡΩΠΗ			ΑΣΙΑ		
ΑΛΒΑΝΙΑ	25.303	18.203	ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ	21.735	28
ΓΕΩΡΓΙΑ	2.067	247	ΙΡΑΚ	10.760	221
ΡΩΣΙΑ	348	116	ΠΑΚΙΣΤΑΝ	3.664	78
ΤΟΥΡΚΙΑ	336	264	ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ	2.394	52
ΜΟΛΔΑΒΙΑ	295	110	ΛΙΒΑΝΟΣ	1.010	3
ΟΥΚΡΑΝΙΑ	249	92	ΜΠΑΓΚΛΑΝΤΕΣ	945	8
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	171	147	ΜΙΑΝΜΑΡ / ΒΙΡΜΑΝΙΑ	450	1
ΠΓΔΜ	149	133	ΙΝΔΙΑ	440	32
ΣΕΡΒΙΑ	93	69	ΙΡΑΝ	424	41
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	89	60	ΣΥΡΙΑ	366	95
Τ. ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ	32	16	ΚΙΝΑ	255	6
ΛΕΥΚΟΡΟΣΙΑ	25	7	ΑΡΜΕΝΙΑ	177	25
ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ	19	18	ΣΡΙ ΛΑΝΚΑ	160	4
ΣΕΡΒΙΑ - ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ	16	7	ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ	87	11
ΠΡΩΗΝ ΕΣΣΔ	15	2	ΙΣΡΑΗΛ	73	1
ΠΟΛΩΝΙΑ	12	9			
ΚΡΟΑΤΙΑ	9	3			
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	7	3			
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	6	5			
			ΑΦΡΙΚΗ		

Αφγανοί συλληφθέντες το 2008: 21.735. Αφγανοί απελαθθέντες: 28. Αντίθετα, οι Αλβανοί απελαύνονται άμεσα. Και ξαναγυρίζουν εξίσου άμεσα...

που περνάει το κεφάλι του, έτσι και οι μεταναστευτικές διαδρομές ακολουθούν τους δρόμους απ' όπου λέει η "φιδοκεφαλή" πως πρέπει να περάσουν. Έτσι, οι Κινέζοι μετανάστες εργάτες -αυτοί οι ειδικοί των παρομοιώσεων- έχουν βρει μια λέξη για να εκφράσουν τη σχέση απόλυτης εξουσίας που δημιουργείται μεταξύ διακινητή και μετανάστη από το γεγονός και μόνο του παράνομου περάσματος.

Όπως ξέρει κάθε μετανάστης, το πέρασμα των συνόρων δεν είναι μια δωρεάν διαδικασία. Αντίθετα, είναι μια διαδικασία που δημιουργεί χρέη. Αυτά τα χρέη, της τάξεως των έξι, των δέκα ή των είκοσι χιλιάδων ευρώ, είναι χρέη τεράστια για κάποιον που αναγκάζεται να μεταναστεύσει για οικονομικούς λόγους και ακόμη πιο τεράστια για κάποιον που δουλεύει υπό καθεστώς παρανομίας στις δυτικές μητροπόλεις. Η αποπληρωμή τους γίνεται με εκβιασμούς και απειλές, πολλές φορές με δουλειά σε εργασίες επιλογής του διακινητή. Είναι μια περιπέτεια που κρατάει τέσσερα με έξι χρόνια, μια περιπέτεια που παίρνει παράταση με κάθε καθημερινό "πρόβλημα", με κάθε απόλυση από τη δουλειά, με κάθε σύλληψη, με κάθε απέλαση και νέα είσοδο στη χώρα.

Τα "κόμιστρα" με λίγα λόγια δημιουργούν δεσμούς σκλαβιάς μεταξύ του μετανάστη και των διακινητών. Πρόκειται για μια από τις πιο ξεκάθαρρες περιπτώσεις δουλείας που μπορεί να βρει κανείς σήμερα στον Δυτικό κόσμο. Αλλά δεν είναι μόνο αυτό. Καθώς ο μετανάστης δουλεύει για χρόνια αποπληρώνοντας το χρέος του, *τα κόμιστρα γίνονται ένας ιμάντας μεταφοράς πλούτου από τους "νόμιμους" τομείς της παραγωγής στους παράνομους*. Πράγματι, μέρος του συνολικού πλούτου που παράγεται καθημερινά στις οικοδομές και στα χωράφια της χώρας, εκφράζεται με τη μορφή των πενιχρών, αλλά εκατοντάδων χιλιάδων μισθών των μαύρων εργατών που παράγουν τον πλούτο. Και αυτός ο πλούτος, μέσω του "κομίστρου" και της αποπληρωμής του, γίνεται μέρος των κύκλων του παράνομου κεφαλαίου. Χρησιμοποιείται για να οργανωθούν ακόμη περισσότερες μεταφορές ανθρώπων, όπλων, ναρκωτικών, για να δημιουργηθούν ακόμη μεγαλύτερα χρέη, για να πληρωθούν ακόμη μεγαλύτερες μίζες στους μπάτσους, για να ισχυροποιηθούν ακόμη περισσότερο οι δεσμοί μεταξύ του νόμου και της παρανομίας.

Έτσι, η παραδοχή "Κύκλων του Υπουργείου Εμπορικής ναυτιλίας" ότι η αυστηροποίηση της νομοθεσίας "θα οδηγήσει σε αύξηση του κομίστρου", είναι στην πραγματικότητα μια παραδοχή με πολύ ευρύτερη ση-

μασία απ' όσο φαίνεται με την πρώτη ματιά. Είναι η παραδοχή ότι, σε μια σαδιστική εφαρμογή του νόμου της αξίας, *κάθε αυστηροποίηση των κατασταλτικών και νομικών διαδικασιών παραγωγής της παρανομίας που για ευκολία ονομάζουμε "σύνορα"*, από τις σκούπες, μέχρι τη σκλήρυνση του γενικού νομικού πλαισίου, είναι μια πολιτική επιλογή. Και αυτή η επιλογή έχει σαν βασικό αποτέλεσμα την ακόμη μεγαλύτερη σύνδεση των μεταναστών με τους διακινητές τους. Συνεπώς την γιγάντωση της μεταφοράς πλούτου από τους νόμιμους τομείς της παραγωγής στους παράνομους. Επίσης την επέκταση των κύκλων εργασιών του παράνομου κεφαλαίου. Και τέλος, την ισχυροποίηση των δεσμών μεταξύ του παράνομου κεφαλαίου και των μπάτσων.

Εν πάση περιπτώσει, ας κρατήσουμε αυτό: Όσο πιο σκληρές είναι οι διαδικασίες εισόδου στην ελληνική επικράτεια όσο πιο δύσκολη είναι η παραμονή στο εσωτερικό της, τόσο περισσότερο παράνομοι γίνονται οι μετανάστες. Και όσο περισσότερο παράνομοι γίνονται, τόσο σκλαβώνονται στο "παράνομο" και στο "νόμιμο" κεφάλαιο. Και όσο προχωράει η σκλαβιά τους, τόσο μεγαλώνουν οι υποχρεώσεις και οι τιμωρίες, τόσο μεγαλώνει η εκμετάλλευση, τόσο το παράνομο κεφάλαιο επεκτείνεται, τόσο συνδέεται με περιοχές του "νόμιμου" καπιταλιστικού κόσμου. Το είπαμε και παραπάνω, το λέμε σε όλη αυτή την μπροσούρα: Το "νόμιμο" και το "παράνομο" συνεργάζονται! Και στόχος τους δεν είναι "οι πρόσφυγες". Στόχος είναι η ζωντανή εργασία, στόχος είναι η εργατική τάξη.

Θα κλείσουμε συζητώντας τις πολιτικές συνέπειες αυτής της επίθεσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Αντί επιλόγου, συμπεράσματα

Στα όσα προηγήθηκαν περιγράψαμε την παρανομοποίηση της εργασίας ως κρατική στρατηγική για την μετανάστευση. Καταγράψαμε ορισμένες από τις μεθόδους αυτής της στρατηγικής και προσπαθήσαμε να σκιαγραφήσουμε τις τεράστιες επιπτώσεις της. Αν κάναμε καλά την δουλειά μας θα πρέπει να είναι προφανές ότι αυτές οι επιπτώσεις διατρέχουν όλα τα πεδία του κοινωνικού, ότι σε τελική ανάλυση αφορούν τους πάντες. Ήδη λοιπόν θα έπρεπε να είναι εμφανείς οι λόγοι για τους οποίους η αντίθεση σε όσα περιγράφηκαν παραπάνω είναι μονόδρομος. Κατά την γνώμη μας ωστόσο υπάρχουν ορισμένα επιπλέον συμπεράσματα να εξαχθούν, ειδικά από τους ντόπιους εργάτες, και ελλείψει εκείνων, ειδικά από όσους αντιλαμβάνονται την αναγκαιότητα του πολέμου ενάντια στον ρατσισμό και τον φασισμό.

Κρίνουμε πως θα μπορούσε κανείς να βγάλει και μόνος του αυτά τα συμπεράσματα. Γιατί τα όσα προηγήθηκαν, για εμάς δεν ήταν τόσο περιγραφές, όσο ένας τρόπος για να παράγεις περιγραφές, ένας τρόπος αντίληψης των πραγμάτων. Ο τρόπος με τον οποίο στο εξής δεν θα ζητάμε απλά απαντήσεις, αλλά θα θέτουμε ερωτήσεις. Θα θέλαμε ωστόσο να καταγράψουμε με τη μορφή σημείων ορισμένες από τις ερωτήσεις και τις απαντήσεις που έχουμε δώσει ως τώρα. Όποιος διαβάσει τα όσα ακολουθούν, ας έχει υπ' όψη πως δεν είναι τα μόνα συμπεράσματα που μπορεί να εξαχθούν, ούτε άλλωστε και η διατύπωσή τους η καλύτερη δυνατή. Βρισκόμαστε πια στο πεδίο των πολιτικών κατευθύνσεων. Ένα πεδίο εμπόλεμο, πεδίο όπου διαρκώς όλα αλλάζουν και όλα κρίνονται.

Συμπέρασμα πρώτο: η στρατηγική των αφεντικών πρέπει να αντιμετωπίζεται ως τέτοια.

Η μετανάστευση και η κρατική της αντιμετώπιση σήμερα, είναι ίσως το πεδίο της κρατικής πολιτικής όπου δουλεύουν οι ισχυρότερες διαδικασίες συσκότισης (εδώ βέβαια υπάρχει και ο ισχυρός ανταγωνισμός της εξωτερικής πολιτικής). Αυτή η συσκότιση έχει πίσω της πάρα πολλή δουλειά και μάλιστα δουλειά που προέρχεται όχι μόνο από το κράτος αλλά από το σύνολο των κοινωνικών μηχανισμών που παράγουν την Αλήθεια για τα πράγματα. Σήμερα το κράτος μπορεί να επαγγέλεται ότι θέλει να "καταπολεμήσει" την "παράνομη μετανάστευση", ότι θέλει να "φυλάξει τα σύνορά του", ότι έχει αποφασίσει πως "το καράβι γέμισε". Μπορούν επίσης το ελληνικό κράτος και η ελληνική κοινωνία, σε μια θεαματική επίδειξη επιλεκτικής μνήμης, να θεωρούν πως κάθε αντιμεταναστευτικό πογκρόμ είναι και μια μικρή "τελική λύση": μια τελική, σκληρή αλλά αναγκαία προσπάθεια να "καθαρίσει η χώρα".

Εμείς από τη μεριά μας υποστηρίζουμε πως κανένα από τα προβλήματα που το κράτος λέει πως έχει δεν είναι πραγματικό πρόβλημα και καμία από τις λύσεις που το κράτος λέει πως επιδιώκει δεν επιδιώκεται πραγματικά. Γενικά μιλώντας, υποστηρίζουμε πως όσα από τα αποτελέσματα της απαγόρευσης της μετανάστευσης εξελίσσονται γύρω μας με φωτεινή επιγραφή που γράφει "σφάλμα", "ανεπάρκεια" ή "διαφθορά", είναι στην πραγματικότητα οι στόχοι της διαδικασίας, και ότι είναι τόσο περισσότερο στόχοι όσο φωτεινότερη είναι η επιγραφή. Επίσης ότι πολλά από όσα εμφανίζονται ως "στόχοι" ή κεντρικά επεισόδια της μεταναστευτικής πολιτικής δεν είναι παρά επί μέρους οφέλη που αντλούνται από διάφορους φορείς εξουσίας. Όταν λοιπόν ισοπεδώνεται ο καταυλισμός της Πάτρας, δεν πρέπει να βλέπουμε κάποια πρόθεση του ελληνικού κράτους "να τελειώνει με την Πάτρα και την διαφθορά του λιμενικού σώματος". Στο τακτικό επίπεδο θα πρέπει να στρέψουμε το βλέμμα στα συμφέροντα ιδιοκτησίας που συγκεντρώνονται γύρω από τον καταυλισμό και πιθανότατα στις σχέσεις τους με την λεγόμενη "διαφθορά". Στο στρατηγικό επίπεδο θα πρέπει να δούμε ένα περαιτέρω σπρώξιμο των μεταναστών προς την κατάσταση του "παράνομου". Ομοίως, θα πρέπει να αντιλαμβανόμαστε τα "κέντρα κράτησης", όχι σαν σημεία απέλαισης, αλλά σαν σημεία αφετηρίας για μια νέα περιπλάνηση του με-

τανάστη εργάτη στο εσωτερικό της ελληνικής περιστρεφόμενης πόρτας. Όταν το ελληνικό κράτος συνάπτει συμφωνίες με την FRONTEX, δεν πρέπει να βλέπουμε ένα τελικό ερμητικό σφράγισμα των συνόρων, αλλά μια επιμέρους τακτική στην μάχη με το τουρκικό κράτος για τον έλεγχο του Αιγαίου. Η εξαθλίωση των μεταναστών εργατών, η ενδυνάμωση του εγκληματικού κεφαλαίου, η σύνδεση του εγκληματικού κεφαλαίου με το κράτος που ονομάζεται "διαφθορά", η δημιουργία περιοχών της εργασίας που δουλεύουν με όρους δουλείας, με λίγα λόγια τα όσα εξελίσσονται γύρω μας: αυτοί είναι οι στόχοι του ελληνικού κράτους.

Η στρατηγική του ελληνικού κράτους απέναντι στην μετανάστευση δεν έχει κορυφώσεις, τελικά συμβάντα, σε τελική ανάλυση δεν έχει τέλος. Συνεπώς δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί με βάση το θυμικό, την γνωστή ατέρμονη ακολουθία "νυν υπέρ πάντων ο αγών" που στην ουσία είναι μια ατέλειωτη εξάρτηση από το "νυν" και μια ηθελημένη λησμονιά του τι είναι αγώνας. Αν δεν βρει απέναντί της σκέψη εξίσου στρατηγική, αντίπαλους εξίσου συγκροτημένους, η στρατηγική του ελληνικού κράτους είναι προορισμένη να νικά μέχρι τελικής πτώσης της δικής μας πτώσης.

Συμπέρασμα δεύτερο: οι ντόπιοι εργάτες δεν είναι στο απυρόβλητο.

Η στρατηγική του ελληνικού κράτους για τη μετανάστευση είναι μια ταξική στρατηγική. Ο στόχος είναι να κρατιέται ένα τμήμα της εργατικής τάξης σε κατάσταση παρανομίας. Οι ντόπιοι εργάτες νομίζουν πως αυτά τα σχέδια αφορούν αποκλειστικά "τις ζωές των άλλων" και αυτό είναι προφανές, τόσο από τις "δεξιές", όσο και από τις "αριστερές" συμπεριφορές. Οι μεν περιορίζονται στην απροκάλυπτη εχθρότητα που συνοψίζεται στο ηλίθιο σύνθημα "οι ξένοι μας παίρνουν τις δουλειές" και φυσικά θα πρέπει η εχθρότητά τους να τους επιστρέφεται με κάθε ευκαιρία. Οι δε επιμένουν χρόνια τώρα να δρουν σαν φιλόανθρωποι. Η αντίληψη που θέλει τους μετανάστες εργάτες να είναι διαρκώς "αναξιοπαθόντες" και χρήζοντες "βοήθειας" δηλώνει ταυτόχρονα και μια πεισματική άρνηση να ιδωθούν αυτοί οι εργάτες σαν πραγματικό κομμάτι της ντόπιας εργατικής τάξης.

Υπάρχουν δύο λόγοι για τους οποίους αυτή η αντίληψη είναι τόσο δημοφιλής. Ο πρώτος λόγος είναι λόγος ταξικού συμφέροντος. Αν το σκεφτεί κανείς, η αντίληψη της φιλανθρωπίας ανοίγει μια πίσω πόρ-

τα εκμετάλλευσης. Αν πρέπει για παράδειγμα "να βοηθήσουμε" κάποιους "άλλους", μπορούμε κάλλιστα να βοηθήσουμε "δίνοντας δουλειά". Σε κάθε περίπτωση, η πολύτιμη βοήθειά μας, ανιδιοτελής καθώς είναι, θα έπρεπε να έχει την ανταμοιβή της, είτε στο πολιτικό είτε στο στενά υλικό επίπεδο. Δεν είναι δική μας ιδέα, είναι αυτό που συμβαίνει: Είκοσι χρόνια τώρα, χιλιάδες αριστερά αφεντικά έχουν προσλάβει μετανάστες εργάτες για χιλιάδες λόγους, δίχως αυτό να δημιουργήσει κανένα πρόσκομμα στην αριστεροσύνη τους, στις οργανώσεις τους ή στην ηθική τους.

Ο δεύτερος λόγος είναι συναισθηματικός - ψυχολογικός. Η αντίληψη του μετανάστη εργάτη σαν κάτι άλλο από εμάς μπορεί να είναι απίστευτα καθησυχαστική. Γιατί ενώ στο πρόσωπό του εγγράφεται η πραγματικότητα της μοίρας των εργατών στον καπιταλισμό, οι φιλόανθρωποι, καταφεύγοντας στο πεδίο της ηθικής, έχουν ακόμα την πολυτέλεια να παριστάνουν πως τίποτα από αυτή την μοίρα δεν τους αφορά με υλικό τρόπο. Οι κάθε είδους παροχές του είδους κουβέρτες, παιχνίδια που τα παιδιά μας δεν θέλουν κλπ, για τους μετανάστες είναι από ελάχιστα έως μέτρια (και πάντως εξαιρετικά βραχυπρόθεσμα) χρήσιμες. Η εκμάθηση των Ελληνικών, ως εξαίρεση, μπορεί να είναι πολύτιμη και μακροπρόθεσμα χρήσιμη. Σε κάθε περίπτωση πάντως, τέτοιες παροχές αποδεικνύονται πολύ περισσότερο πολύτιμες για εκείνους που τις παρέχουν απ' ό,τι για εκείνους που τις δέχονται. Είναι συναισθηματικά πολύτιμες. Δηλώνουν την απόσταση μεταξύ των δύο καταστάσεων και την πεποίθηση ότι ποτέ η μία δεν θα προσεγγίσει την άλλη.

Αυτός είναι ο ανθρωπισμός σήμερα, πολύ λιγότερο πεποίθηση και πολύ περισσότερο κοινωνική λειτουργία. Και είπαμε παραπάνω πως έχει προσφέρει πολλά αυτή η λειτουργία ώστε σήμερα, είκοσι χρόνια μετά την είσοδο των πρώτων μεταναστών, οι ντόπιοι εργάτες να παραμένουν ξένοι με το πολυεθνικό τους κομμάτι, έχει προσφέρει πολλά ώστε τα αφεντικά να παίζουν δίχως αντίπαλο.

Το μόνο πρόβλημα για τους ντόπιους εργάτες είναι ότι η ζωή στα σύννεφα της ιδεολογίας είναι μια πολυτέλεια που δεν μπορεί να κρατήσει για πάντα. Η επίθεση κατά των μεταναστών είναι ταξική επίθεση, επίθεση κατά του συνόλου της εργατικής τάξης και σαν τέτοια έχει ήδη επιπτώσεις στο σύνολο της εργατικής τάξης. Και δεν μιλάμε εδώ για περιθωριακές συνέπειες. Η καταναγκαστική πορνεία για παράδειγμα, μέσα σε είκοσι μόνο χρόνια, επηρέασε δραματικά την αντρική σεξουαλικότητα και γενι-

κότερα τις αντρικές συμπεριφορές, δημιούργησε οργανωμένους εγκληματικούς θύλακες μέσα στο κράτος, παρήγαγε κέρδη που επενδύθηκαν σε άλλους τομείς της νόμιμης και της παράνομης οικονομίας. Θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει πως όλα αυτά τον άφησαν ανεπηρέαστο; Θα πρέπει να το σκεφτεί μέσα σε συζυγικές κρεβατοκάμαρες, στους δρόμους που γίνονται όλο και πιο βίαιοι, στα πεζοδρόμια όπου περιπολεί το νέο είδος εγκληματία μπάτσου.

Αλλά κάτι τέτοια ίσως να αφορούν μόνο τους εξαιρετικά ευαίσθητους στις αλλαγές των καιρών. Ευτυχώς μπορούμε να περάσουμε και σε πιο απτά παραδείγματα. Είναι λοιπόν ήδη γεγονός ότι η μισοπαράνομη εργασία των μεταναστών αρχίζει να αποτελεί καθεστώς για όλο και μεγαλύτερα κομμάτια των ντόπιων που όλο και περισσότερο ξεχνούν τι σημαίνει ένσημο. Ταυτόχρονα, άλλο ένα παλιό αντιρατσιστικό επιχείρημα, εκείνο που έλεγε ότι οι μετανάστες κάνουν τις δουλειές που δεν θέλουν οι Έλληνες, γίνεται όλο και πιο ανεδαφικό, καθώς όλο και περισσότεροι Έλληνες αναγκάζονται να δουλέψουν με όρους και αντικείμενο που μέχρι τώρα προορίζονταν αποκλειστικά για τους "ξένους".

Είναι επίσης γεγονός ότι οι κάθε είδους κατασταλτικοί μηχανισμοί, εξασκούμενοι για χρόνια πάνω στην πλάτη των μεταναστών, έχουν αποκτήσει τεράστια αυτοπεποίθηση. Αυτή η αυτοπεποίθηση δεν είναι μόνο ψυχολογική αλλά και νομική - κοινωνική. Την στιγμή που μιλάμε έχουν διαμορφωθεί συγκεκριμένες κοινωνικές προϋποθέσεις, που εφόσον πληρούνται, ένας μπάτσος μπορεί να φέρεται σε έναν "ύποπτο" όπως θέλει, δημόσια και ατιμώρητα. Υπάρχουν περιοχές της Αθήνας στις οποίες οι μπάτσοι μπορούν να δέρνουν δημόσια δίχως αντίλογο. Υπάρχουν επίσης περιοχές της Αθήνας στις οποίες οι ντόπιοι έχουν αναλάβει αστυνομικά καθήκοντα και έχουν το ελεύθερο να καθορίζουν τι είναι "καθαρό" και τι είναι "βρώμικο" επιβάλλοντας έπειτα τις αντιλήψεις τους.

Δεν θα επεκταθούμε. Θα επαναλάβουμε μόνο τα όσα είπαμε στην εισαγωγή: Σήμερα, είκοσι σχεδόν χρόνια από την πρώτη είσοδο των μεταναστών εργατών, μετά από τις ψευδαισθήσεις κοινωνικής ανέλιξης της δεκαετίας του '90, βρίσκουμε τις ζωές μας να κατακυλιούνται στην ξεφτίλα μαζί με τους μισθούς μας, το φόβο να βασιλεύει σε κάθε εργασιακό χώρο, βρίσκουμε τους κάθε λογής μπάτσους και τις κάθε λογής απαγορεύσεις να εξαπλώνονται σε όλο και ευρύτερα πεδία των κοινωνικών σχέσεων. Βρισκόμαστε αντιμέτωποι με έναν νέο ολοκληρωτισμό που είναι η πρα-

κτική έκφραση της καθολικής ταξικής μας ήττας. Αυτός ο νέος ολοκληρωτισμός, η εγκαθίδρυσή του και η κυριαρχία του δεν είναι καθόλου άσχετος με την αποτυχία της ντόπιας εργατικής τάξης να συνδεθεί με τους μετανάστες εργάτες. Μάλιστα, η συνέχεια της ιστορίας θα εξαρτηθεί από ακριβώς αυτό το διακύβευμα.

Όσο η επίθεση των αφεντικών προχωράει, τόσο η ταξική ανασύνθεση θα γίνεται ζητούμενο. Κανείς δεν μπορεί να προβλέψει το είδος αυτής της ανασύνθεσης ή τα βήματα που θα οδηγήσουν σε αυτή. Το σίγουρο όμως είναι πως η εργατική τάξη στην Ελλάδα για να υπάρξει ξανά, πρέπει να αναγνωρίσει τους μετανάστες εργάτες σαν κομμάτι της. Πρέπει να ανακαλύψει την ταξική αλληλεγγύη, όχι σαν φιλανθρωπία ή σαν παχιά λόγια, αλλά σαν συνείδηση μιας κοινής μοίρας. Η εργατική τάξη δεν "βοηθάει": επιτίθεται ή αμύνεται για τον εαυτό της. Η εργατική τάξη δεν "συμπονάει": πάσχει η ίδια. Η εργατική τάξη δεν είναι λόγια: είναι έμπρακτη συνείδηση.

Συμπέρασμα τρίτο: Η νομιμοποίηση ως ταξική στρατηγική.

Σε όσα προηγήθηκαν υποστηρίξαμε πως η στρατηγική του ελληνικού κράτους για την μετανάστευση είναι μια στρατηγική παρανομοποίησης των μεταναστών εργατών. Κάποιος που υποστηρίζει κάτι τέτοιο δεν θα πρέπει να έχει την παραμικρή αμφιβολία ως προς την αξία που θα είχε σήμερα η νομιμοποίηση των μεταναστών εργατών. Αυτό υποστηρίζουμε κι εμείς: *ότι το πιο βασικό ίσως αίτημα σήμερα, η πλέον αντικαπιταλιστική στρατηγική, είναι εκείνη που ζητάει και επιβάλλει τη νομιμοποίηση των μεταναστών εργατών.*

Δυστυχώς, λέγοντάς το αυτό, έχουμε ήδη παρεξηγηθεί. Η "νομιμοποίηση", στη σημερινή καθομιλουμένη, είναι περίπου συνώνυμη με τις "καλύτερες διαδικασίες παροχής ασύλου". Το ελληνικό κράτος μάλιστα, από το 1990, έχει "νομιμοποιήσει" τους μετανάστες αρκετές φορές. Ακόμη και οι πιο ταγμένοι ανθρωπιστές, όταν μιλούν για το νομικό καθεστώς των μεταναστών εργατών, απαριθμούν αιτήματα σαν κι αυτά με τα οποία ξεκινήσαμε το πρώτο κεφάλαιο:

Προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ελλάδα. Σεβασμός της αρχής της μη επαναπροώθησης. Εξέταση των καταγγελιών για βασανιστήρια και κακομεταχείριση. Να σταματήσει η συστηματική κράτηση

κατά την άφιξη. Πρόσβαση σε μια δίκαιη διαδικασία εξέτασης των αιτημάτων ασύλου. Αναγνώριση του δικαιώματος στην προστασία. Προστασία των ανηλίκων. Δημιουργία ενός κατάλληλου συστήματος υποδοχής των προσφύγων. Καμιά επαναπροώθηση αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα [ενν. από τη Γερμανία]. Η Ευρώπη χρειάζεται έναν άλλο μηχανισμό ανάληψης της ευθύνης για τους πρόσφυγες...⁵⁴

Το απλούστερο αίτημα που θα μπορούσε να σκεφτεί ακόμη και ο πιο ταγμένος ανθρωπιστής, δηλαδή η *άμεση και δίχως προϋποθέσεις χορήγηση της γαλάζιας ταυτότητας του Έλληνα πολίτη*, απουσιάζει χαρακτηριστικά. Πρόκειται για γενικό φαινόμενο· η νομιμοποίηση, όπως συζητιέται στην ελληνική κοινωνία και όπως πραγματοποιήθηκε από το ελληνικό κράτος, ούτε κατά διάνοια δεν περιλαμβάνει την χορήγηση ταυτότητας Έλληνα πολίτη. Αντίθετα περιλαμβάνει προϋποθέσεις με το καντάρι, παράβολα, προσωρινότητα, και κυρίως τη διαρκή πιθανότητα έκπτωσης από το καθεστώς νομιμότητας πίσω στην παρανομία.

Δεν είναι μια λεπτή διαφορά. Είναι η διαφορά λόγω της οποίας, όποιος μετανάστης εργάτης "νομιμοποιείται", είναι ανά πάσα στιγμή πρόσφορος για να παρανομοποιηθεί εκ νέου. Μπορεί λοιπόν πολλοί να έχουν μπερδευτεί, αλλά για εμάς δεν υπάρχει αμφιβολία: οι έως τώρα "νομιμοποιήσεις" του ελληνικού κράτους ήταν νομιμοποιήσεις σε εισαγωγικά -αυστηρά προσωρινές, υπό σκληρές προϋποθέσεις, εύκολα αντιστρέψιμες. Κατασκεύασαν ένα ακόμα νομικό status μεταξύ του Έλληνα πολίτη και του "λαθρομετανάστη" επιδιώκοντας προφανώς την εκτόνωση και την πειθάρχηση των "τυχερών" που "νομιμοποιήθηκαν".

Σήμερα, εν τω μέσω της κρίσης, οι "νομιμοποιημένοι" Αλβανοί εργάτες που έμειναν τελευταία άνεργοι, βρίσκονται με "ληγμένα χαρτιά" και μετατρέπονται άμεσα σε "παράνομους". Και με αυτό τον σκληρό τρόπο αποδεικνύεται ότι οι περίφημες "νομιμοποιήσεις" του παρελθόντος δεν ήταν παρά επιμέρους κανονιστικές τακτικές, ένας τρόπος ρύθμισης του ποσοστού νόμιμων και παράνομων εργατών επί του συνολικού. Στην ουσία δεν πρόκειται για νομιμοποιήσεις, αλλά για ένα κομμάτι της στρατηγικής της *περιστρεφόμενης πόρτας*, έναν από τους πολλούς τρόπους μέσω των οποίων ο μετανάστης εργάτης διατηρείται εκκρεμής μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας, μεταξύ παραμονής και απέλασης, με όλες τις επιπτώσεις που αναφέραμε προηγουμένως.

Για μια ακόμη φορά θα πρέπει να σημειώσουμε πως όλα τούτα είναι "λογικά". Οι τρόποι προσωρινής "νομιμοποίησης" των μεταναστών πηγάζουν απευθείας από το πραγματικό σύνταγμα των ταξικών σχέσεων της ελληνικής κοινωνίας. Για να το πούμε απλά, η *"παρανομία"* των μεταναστών είναι γνήσιο παράγωγο μιας κοινωνίας που αποδέχεται αυτήν την *"παρανομία"* ως φυσική, όχι στη βουλή της, αλλά στα σχολεία της, στους δρόμους της, στις δουλειές της. Όσο ελάχιστοι είναι εκείνοι που αποδέχονται τους μετανάστες εργάτες σαν όμοιούς τους, τόσο ελάχιστη είναι η πιθανότητα οι μετανάστες εργάτες να νομιμοποιηθούν. Ακόμη χειρότερα, επειδή η παρανομοποίηση των μεταναστών εργατών είναι σήμερα η βασική επιδίωξη του ελληνικού καπιταλισμού, η πραγματική και δίχως όρους νομιμοποίησή τους, δεν είναι αίτημα που θα κριθεί ως "λογικό" ή "παράλογο", αλλά επίθεση, η έκβαση της οποίας θα κριθεί από τους ταξικούς συσχετισμούς.

Με λίγα λόγια η νομιμοποίηση των μεταναστών είναι επίτευγμα πολύ πιο σύνθετο, πολύ πιο επιθετικό και πολύ πιο δύσκολο από όσο θέλουν να πιστεύουν τόσο οι ντόπιοι αντιρατσιστές, όσο και οι ίδιοι οι μετανάστες. Στην ουσία δεν πρόκειται για κάποια νομική αλλαγή, αλλά για ανατροπή του πραγματικού συντάγματος των ταξικών σχέσεων. Οι μετανάστες εργάτες δεν θα γίνουν Έλληνες πολίτες με κάποια ξαφνική διοικητική πράξη. Οι μετανάστες εργάτες θα γίνονται νόμιμοι όσο και μόνο όσο η νομιμότητά τους επιβάλλεται στην πράξη, στην καθημερινή κοινωνική ζωή. Με αυτή την έννοια, η κοινή οργάνωση στους χώρους εργασίας και οι φιλικές ή ερωτικές σχέσεις "ξένων" και "ντόπιων" στις γειτονιές, προσφέρουν πολύ περισσότερα στη νομιμοποίηση των μεταναστών από εκατοντάδες παραστάσεις σε υπουργικά γραφεία και ερωτήσεις στη Βουλή.

Σε τελική ανάλυση πάντως, η νομιμοποίηση των μεταναστών εργατών δεν είναι ρεφορμιστικό αίτημα. Δεν αφορά την έκδοση κάποιου είδους "χαρτιών", αλλά την αίσθηση της κοινότητας. Και αν είναι να υπάρξει τέτοιο πράγμα, δεν θα είναι μια ειρηνική διαδικασία, αλλά η επιβολή στο κράτος και τα αφεντικά μιας νέας ταξικής πραγματικότητας. Και φυσικά, όπως βλέπουμε τα πράγματα σήμερα, αυτό το επίτευγμα, αν είναι να γίνει πραγματικότητα, θα χρωστάει πολύ περισσότερα στους αγώνες των ξένων παρά στους αγώνες των ντόπιων εργατών.

Σημειώσεις

¹ Pro Asyl & Group of Lawyers for the Rights of refugees and migrants, *The truth may be bitter, but it must be told: the situation of refugees in the Aegean and the practices of the Greek coast guard*, Οκτώβριος 2007.

² Στο ίδιο, σελ. 8

³ Δώστε μου τους κουρασμένους, τους φτωχούς σας, τις σκουφτές μάζες που λαχταρούν τον αέρα της ελευθερίας, τους απόβλητους που κατακλύζουν τις ακτές σας. Στείλτε μου τους άστεγους, τους θαλασσοδαρμένους. Πλάι σε χρυσή πύλη υψώνω τον πυρσό μου".

⁴ Misha Glenny, *McMafia: Έγκλημα Χωρίς Σύνορα*, Πάπυρος, 2008, σελ. 184.

⁵ Αυτή η εισήγηση δεν θα ασχοληθεί με την παρανομοποίηση της εργασίας ως διεθνή στρατηγική που υιοθετείται σήμερα από το σύνολο των κρατών του δυτικού κόσμου. Κάτι τέτοιο θα μεγάλωνε πολύ τον όγκο και θα μας έβγαζε εκτός των στόχων μας, που είναι η περιγραφή της κατάστασης στην Ελλάδα. Αν πάντως κανείς θέλει τεκμηρίωση για το πώς αυτή η στρατηγική παρανομοποίησης πρωτοεμφανίστηκε στις ΗΠΑ ενάντια στους μετανάστες εργάτες από το Μεξικό και πώς κυριάρχησε παγκόσμια, μπορεί κατ' αρχήν να ανατρέξει στην ξένη βιβλιογραφία που χρησιμοποιήσαμε και παραθέτουμε εδώ.

⁶ Μισέλ Φουκώ, *Επιτήρηση και Τιμωρία: η Γέννηση της Φυλακής*, Ράππας, 1989.

⁷ Όπως θα δούμε παρακάτω ακόμη και "κύκλοι του υπουργείου ναυτιλίας" παραδέχονται πως η σκλήρυνση της φύλαξης των συνόρων δεν θα μειώσει τους αριθμούς των διακινούμενων, απλά θα αυξήσει τα κόμιστρα (δες κεφ. 3).

⁸ Παρατίθεται στο Misha Glenny, *McMafia*, όπως πριν, σελ. 260.

⁹ Αυτό είναι το χρονικό διάστημα που αναφέρεται σε όλες τις συνεντεύξεις Κινέζων εργατών που παραθέτει η Hsiao-Hung Pai, στο *Chinese Whispers: The True Story behind Britain's hidden army of Labour*, Penguin, 2008. Οι σχέσεις κόστους ζωής και μισθών, καθώς και το κόστος μεταφοράς που αναφέρονται εκεί για τους παρανομοποιημένους εργάτες, δεν είναι πολύ διαφορετικές από τα εδώ δεδομένα.

¹⁰ Λάζος Γρηγόρης, *Πορνεία και Διεθνική Σωματεμπορία στην Σύγχρονη Ελλάδα: Ι. Η Εκδιόμενη*, Καστανιώτης 2002.

¹¹ Η ΕΥΠ στον πόλεμο κατά του εγκλήματος, Καθημερινή, 19/07/09.

¹² Ψημμένος Ιορδάνης, *Μετανάστευση από τα Βαλκάνια - Κοινωνικός Αποκλεισμός στην Αθήνα*, β' έκδοση, Παπαζήσης 2004.

¹³ Η "ταρίφα" για συγκάλυψη, Καθημερινή 14/7/2009.

¹⁴ Διάφορες πτυχές αυτών των σχέσεων θα αναφερθούν με περισσότερες λεπτομέρειες στο 3ο κεφάλαιο.

¹⁵ Σχετικά μπορεί να δει κανείς την εισήγηση της εκδήλωσης με τίτλο "Η κρατικοποίηση του εγκλήματος" από τη "Συνέλευση Ενάντια στην Ειρήνη", 2007.

¹⁶ Rifkin Jeremy, *Το Τέλος της Εργασίας και το Μέλλον της*, πρώτη έκδοση 1995, στα ελληνικά Λιβάνης 1996. Hardt Michael & Negri Antonio, *Η Εργασία του Διονύσου*, πρώτη έκδοση 1996, στα ελληνικά Ελευθεριακή Κουλτούρα 2001.

¹⁷ Caffentzis George, *Το Τέλος της Εργασίας ή η Αναγέννηση της Σκλαβιάς; Μια Κριτική στο Ρίφκιν και το Νέγκρι*, 1998, ελληνική έκδοση Εργάτες του Αρνητικού 2005.

¹⁸ Για τους εραστές της θεωρίας, ο Καφέντζης αναφέρει πως η ύπαρξη "αντίρροπων τάσεων" στην πτωτική τάση του ποσοστού κέρδους περιγράφεται στο κεφάλαιο XIV του Κεφαλαίου.

¹⁹ Όλα τα αποσπάσματα προέρχονται από το βιβλίο του Ηλία Πετρόπουλου, *Το Μπουρδέλο*, Γράμματα 1980. Ο Πετρόπουλος έχει υπόψη του τη "ρομαντική" μορφή της πορνείας, όπως αυτή εμφανίστηκε στην εποχή του. Κατά τούτο, προσφέρει μια "ανεπίκαιρη", αλλά παρόλα αυτά χρήσιμη περιγραφή: ανεπίκαιρη γιατί είκοσι χρόνια μετά οι αλλαγές που έχουν συντελεστεί δημιούργησαν ένα εντελώς καινούριο φαινόμενο, χρήσιμη γιατί προσφέρει τη βάση για να κατανοήσουμε πως άλλαξε τι. Την ίδια οπτική για τις απόψεις του Πετρόπουλου υιοθετεί και ο Δημήτρης Κωστόπουλος, *Ο Νταβέλης στο Σικάγο*, σελ. 113, Ευώνυμος Οικολογική Βιβλιοθήκη, 2007.

²⁰ Η διατύπωση, όπως και πολλά από τα υπόλοιπα στοιχεία για τη δεκαετία του 80, υπάρχει αυτούσια στο Γρηγόρης Λάζος, Πορνεία και διεθνική σωματεμπορία στην σύγχρονη Ελλάδα: I. Η εκδιδόμενη, Καστανιώτης 2002.

²¹ Στο ίδιο.

²² “Προσεχώς Βουλγάρες”, Ελευθεροτυπία, 15/05/08 Ο Ανδρέας Ρουμελιώτης σε περιγραφή της καταναγκαστικής πορνείας. Ο χρόνος είναι αρχές της δεκαετίας του ‘90 και ο τόπος τα χωριά της Θράκης.

²³ Τα στοιχεία αυτά καθώς και την αντίστοιχη ερμηνεία τους μπορεί να δει κανείς αναλυτικά στο Λάζος Γρηγόρης, *Πορνεία και διεθνική σωματεμπορία στην σύγχρονη Ελλάδα: 2. Ο πελάτης*, Καστανιώτης 2002.

²⁴ Δες και Ελευθεροτυπία 6/12/2000.

²⁵ Λάζος Γρηγόρης, ο.π.

²⁶ Συνέντευξη της Μαρίας Μαλλούκου στον Παρατηρητή της Θράκης, 23/03/06.

²⁷ Λάζος Γρηγόρης, ο.π.

²⁸ “Off shore... μαστροποι”, Ελευθεροτυπία 04/09/08.

²⁹ “Ιερή οργάνωση στο σκαμνί για μαστροπεία”, Espresso 15/09/09.

³⁰ “Δούρειος ίππος στα ψηλά της ΕΛ.ΑΣ;”, Ελευθεροτυπία 04/09/08.

³¹ Βλέπε μεταξύ άλλων και “Κύκλωμα μαστροπείας έστησαν αστυνομικοί”, το Βήμα 09/07/09, “Λευκός άρτος, μαύρο χρήμα και θεάματα”, Καθημερινή 16/11/08, “Μαφιόζικο κύκλωμα από στελέχη ΕΥΠ - ΕΛ.ΑΣ”, Ελευθεροτυπία 20/06/08.

³² Pro Asyl & Ομάδα δικηγόρων για τα δικαιώματα των μεταναστών, *The Truth may be Bitter but it Must be Told*, όπ. πριν. Τα περί μετάθεσης του Μικρομάστορα συνάγονται από δημοσιεύματα των εφημερίδων της περιόδου.

³³ Στο ίδιο.

³⁴ Δες για παράδειγμα “Νέα τραγωδία με θύματα λαθρομετανάστες”, Καθημερινή 9/10/2008. Ενδεικτικά, τον Ιανουάριο του 2009 σε 4 μέρες οι πνιγμένοι στο Αγαθονήσι έφτασαν τους 20, όπως αναφέρεται στο “4σέλιδο αφιέρωμα σε Φαρμακονήσι Αγαθονήσι”, Ελευθεροτυπία, 17-18/4/2009.

³⁵ Συζήτηση με τον Abdhulhai, μετανάστη στην Ελλάδα εδώ και τέσσερα χρόνια και κάτοχο κόκκινης κάρτας.

³⁶ Παιδιά - εισιτήρια στα Σύνορα του Έβρου, Καθημερινή, 17/5/2009.

³⁷ Human Rights Watch, *Stuck in a Revolving Door: Iraqis and Other Asylum Seekers and Migrants at the Greece/Turkey Entrance to the European Union*, 11/2008.

³⁸ "Εμφραγμα" στα κέντρα κράτησης, Καθημερινή, 14/7/2009.

³⁹ Καθημερινή 28/10/2008 "Πλήθη μεταναστών στην ουρά για άσυλο".

⁴⁰ Καθημερινή 8/1/2009, Μαρία Δεληθανάση, "Αντιρατσιστική διαδήλωση μετά τον νέο θάνατο αλλοδαπού".

⁴¹ Human Rights Watch, *Left to survive: Systematic Failure to Protect Unaccompanied Migrant Children in Greece*.

⁴² Στο ίδιο.

⁴³ "Αστυνομικός έκανε θελήματα σε αλλοδαπούς με το... αζημίωτο", Ελευθεροτυπία 31/5/2009.

⁴⁴ Όλα τα στοιχεία για τη συμμετοχή των μανωλαδαίων στη Fruit Logistica, καθώς και για την κριτική που τους επεφύλαξαν τα ευρωπαϊκά περιοδικά περιλαμβάνονται στο ρεπορτάζ της Ντίνας Δασκαλοπούλου και του Μάκη Νοδάρου για λογαριασμό του "Ε" της κυριακάτικης Ελευθεροτυπίας, 30/03/08.

⁴⁵ Περιλαμβάνεται στην ιστοσελίδα της κοε. Το ρεπορτάζ υπογράφει η Κατερίνα Παγουλάτου και έχει τίτλο "Πρωτομαγιά 2008, στόχος η ζωντανή εργασία - Αποστολή: Της Μανωλάδας οι κολασμένοι.

⁴⁶ Το απόσπασμα προέρχεται από σχετική έρευνα του καθηγητή Κασίμη Χαράλαμπου που διεξήχθη το Μάρτη του 2007 και περιλαμβάνεται στο "Αγώνας άγονος για τους μετανάστες", Καθημερινή, 30/07/08, Μαρία Δεληθανάση.

⁴⁷ Από το ρεπορτάζ της Ντίνας Δασκαλοπούλου και του Μάκη Νοδάρου για λογαριασμό του "Ε" της κυριακάτικης Ελευθεροτυπίας, 30/03/08.

⁴⁸ Το περιστατικό δημοσίευσε ο Ελεύθερος Τύπος στις 11/04/2008 σε ρεπορτάζ των Νάσου Χατζητσάκου και Γεράσιμου Κοντού.

⁴⁹ Ελευθεροτυπία, 26/11/07, Μάκης Νοδάρου.

⁵⁰ Τα αποσπάσματα καθώς και μια αναλυτική περιγραφή της βίας που ακολούθησε την απεργία μπορεί να βρεθούν στην Ελευθεροτυπία της 21/04/08.

⁵¹ “Η ΕΥΠ στον πόλεμο κατά του οργανωμένου εγκλήματος”, Καθημερινή 19/07/2008.

⁵² Human Rights Watch, *The truth may be bitter...*, όπ. πριν, σελ. 17.

⁵³ Δεν γνωρίζουμε τη γενεαλογία του όρου. Τον βρήκαμε στο Nicholas P. De Genova, "Migrant "Illegality" and Deportability in Everyday Life", *Annual Review of Anthropology*, Vol. 31 (2002), pp. 419-447.

⁵⁴ Pro Asyl & Group of Lawyers for the Rights of refugees and migrants, *The truth may be bitter, but it must be told*, όπως πριν.

Παράρτημα

Τα όσα προηγήθηκαν δεν ήταν αποτέλεσμα “έμπνευσης”, αλλά αποτέλεσμα μιας περίπου διαρκούς διαδικασίας μεταξύ των ομάδων που υπογράφουν τη μπροσούρα. Τα όσα ακολουθούν είναι κάποια από τα “πάρεργα” της διαδικασίας.

Πιο συγκεκριμένα, οι αφίσες τυπώθηκαν και κολλήθηκαν στους δρόμους της Αθήνας από τις ομάδες που υπογράφουν, από το Φθινόπωρο του 2008 έως το Καλοκαίρι του 2009. Το “Ημερολόγιο του Ελληνικού ρατσισμού” κυκλοφορεί κάθε μήνα μέσω e-mail από τον Δεκέμβριο του 2008.

Δεν είχε μόνο στο Άουσβιτς φούρνους

(Μηδέν Άπειρο, 11/08).

Οι δεκατρείς φούρνοι της γνωστής αλυσίδας “Χωριάτικο” χρησίμευαν για ξέπλυμα χρημάτων. Και τα χρήματα προέρχονταν από επιχείρηση καταναγκαστικής πορνείας.

Τόσο μεγάλη είναι η επιχείρηση που ακόμη κι αυτό το μικρό κομμάτι της, ήθελε δεκατρείς φούρνους μόνο για το ξέπλυμα.

Αλλά δεν είναι παράξενο που οι φυλακισμένες και βιασμένες γυναίκες της καταναγκαστικής πορνείας ήρθαν με αυτό το συμβολικό τρόπο τόσο κοντά στο σπίτι του μέσου Έλληνα.

Ούτως ή άλλως, οι αιχμάλωτες βιάζονταν και συνεχίζουν να βιάζονται από χιλιάδες και χιλιάδες μέσους Έλληνες άντρες.

Γιατί τέτοιοι είναι ο φασισμός στην κοινωνία που ζούμε.

Διάχυτος, καθολικός, συνέχεια δίπλα μας, σε κάθε σπίτι και κάθε μαγαζί. Τέτοιος και τόσος που το “δεν ξέρω” έχει πάψει πια να είναι δικαιολογία.

Γιατί ξέρουμε. Όλοι ξέρουμε.

Τι πάει να πει “μας παίρνουν τις δουλειές” ρε ξεφτίλες; (Μηδέν Άπειρο, 2/09).

Όσο καλπάζει η κρίση, τόσο γκρινιάζουν διάφοροι στις δουλειές.

Όχι για το γαμημένο το αφεντικό που αφού τσέπωσε όσα τσέπωσε τόσα χρόνια, τώρα θυμήθηκε ότι "δε βγαίνει" και μας λέει "τα κέρδη δικά μου οι ζημιές δικές σας".

Όχι για τους μισθούς που τόσα χρόνια πέφτουν εξαθλιώνοντάς μας όλους μήνα με το μήνα.

Όχι για τη δειλία τους που τόσο καιρό προτιμούσε να δανείζεται από τις τράπεζες παρά να διεκδικεί ένα μισθό που να φτάνει για να ζεις.

Όχι. Γκρινιάζουν για τους "ξένους".

Για τους "ξένους που τώρα με την κρίση δεν χωράνε και πρέπει να φύγουν".

Τόσο ξεφτίλες είναι οι ρατσιστές. Φυσικά είναι αρκετά έξυπνοι για να αντιλαμβάνονται το προφανές: ότι δεν υπάρχει για εμάς τρόπος να γλυτώσουμε ο καθένας μόνος του το τομάρι του. Φοβούνται όμως μέχρι θανάτου την άμεση συνέπεια αυτού του προφανούς: Ότι ειδικά μέσα στην κρίση, ειδικά ενώ τα αφεντικά δηλώνουν πως δεν μπορούν πια να μας ξεζουμίζουν με κέρδος, ο μόνος ρεαλιστικός δρόμος είναι στην οργάνωση και τη σύγκρουση μαζί τους.

Σύγκρουση; Αστεία λέμε τώρα;

Πολύ πιο εύκολο τους φαίνεται όλων αυτών των ρατσιστών ρουφιάνων να κοιτούν γύρω τους εξεταστικά μας και βρούνε ποιος "περισσεύει" σε κάθε δουλειά και σε

όλες μαζί, ποιος είναι ο πιο εύκολος στόχος για να σταθούν δίπλα στο αφεντικό, να δείξουν με το δάχτυλο και να σκούξουν δουλικά "Αφεντικόυλι διώχτον!". "Και κράτα εμένα που είμαι ο καλύτερος ρουφιάνος σου", αυτό δεν το λένε, αλλά το εννοούν.

Βασίζονται σε εμάς τους υπόλοιπους. Που κάνουμε κι εμείς πως δεν καταλαβαίνουμε ότι οι "ξένοι" βρίσκονται πρώτοι στο στόχατρο, όχι επειδή είναι "ξένοι" αλλά επειδή είναι ο πιο εύκολος στόχος μεταξύ των εργατών. Και ότι ο επόμενος στόχος των αφεντικών και των ρουφιάνων τους, ο επόμενος που θα "περισσεύει", είναι όποιος συνεχίζει να αρνείται να γλύψει τον κώλο του αφεντικού.

Χορτάσατε ασφάλεια;
Κρατήστε την όρεξή σας, θα φάμε πολλά σκατά ακόμη!
 (No Woman's Land, 4/09)

Οι μάγειρες της ιδεολογίας δουλεύουν full time. Μιλάνε ασταμάτητα, βρίσκουν προβλήματα, τους δίνουν ονόματα: αύξηση της εγκληματικότητας, συμμορίες στους δρόμους, βία στα σχολεία, ληστείες στις γειτονίες, υπερσυγκέντρωση μεταναστών στο κέντρο της Αθήνας ή στο λιμάνι της Πάτρας. Βρίσκουν λύσεις, υπάρχει μόνο μία, της δίνουν ένα όνομα: δημόσια τάξη. Χρειάζονται παντού μπάτσοι, περισσότεροι μπάτσοι, ικανότεροι μπάτσοι. Στη δοκιμασμένη αυτή συνταγή "οι ξένοι" είναι στο στόχαστρο, και οι καταναλωτές της ιδεολογίας τούς γνωρίζουν ήδη καλά: είναι υποτιθέεται οι φορείς της ανομίας, είναι υποτιθέεται οι πρωτεργάτες της εγκληματικής συμπεριφοράς. Όμως τώρα, μέσα στο καζάνι των φόβων και των απειλών, "οι ξένοι" είναι υποτιθέεται και κάτι ακόμη: βρώμικοι, φορείς ασθενειών, κίνδυνος για την υγεία των κατοίκων της πόλης. Κι όσοι μαγειρεύουν δημόσια τάξη, σερβίρουν κλισέ που ξέρουν να μιλάνε στα στομάχια των υπηκόων: υγειονομική βόμβα. Πολυμήχανες που είναι οι ιδεολογίες!

Ο πονηρός ρατσισμός του "ξένου - απειλή για τη δημόσια υγεία" μπορεί να κάνει τη δουλειά πολύ καλύτερα απ' ό,τι άλλα συστατικά της συνταγής.

...Επειδή είναι "ανθρωπιστικός", κάνοντας "τους ξένους" θύτες αλλά και θύματα ταυτόχρονα: είναι και η δική τους υγεία που κινδυνεύει, είναι καθήκον του κράτους να τους σώσει από τον εαυτό τους!

...Επειδή γύρω του ξεδιπλώνονται όλες οι τεχνικές της εξουσίας και οι φορείς τους: τα συνεργεία των μπάτσων μαζί με τα συνεργεία των γιατρών, των εισαγγελέων, των δημοσιογράφων.

...Επειδή εννοεί πως όταν διακυβεύεται ένα καθολικό αγαθό όπως η υγεία, μόνο τρελοί θα τολμούσαν να αντισταθούν στη λήψη μέτρων.

...Επειδή μπορεί να μεταδώσει το μικρόβιο του φόβου με την ταχύτητα μιας επιδημίας.

...Επειδή εγκλωβώντας τον πιο ριζικό τρόπο, μπορεί να δικαιολογήσει και τις πιο ριζικές λύσεις.

Χορτάσατε ασφάλεια;

Η ανθρωπότητα των Δελφικών οραμάτων και των Μουσών φωνάζει. Στάσεις ασφαλιστικά, τους θέτουν απειλή για την εγκληματικότητα, αυξημένη της εγκληματικότητας, συμμορίες στους δρόμους, βία στα σχολεία, ληστείες στις γειτονίες, υπερσυγκέντρωση μεταναστών στο κέντρο της Αθήνας ή στο λιμάνι της Πάτρας. Βρίσκουν λύσεις, υπάρχει μόνο μία, της δίνουν ένα όνομα: δημόσια τάξη. Χρειάζονται παντού μπάτσοι, περισσότεροι μπάτσοι, ικανότεροι μπάτσοι. Στη δοκιμασμένη αυτή συνταγή "οι ξένοι" είναι στο στόχαστρο, και οι καταναλωτές της ιδεολογίας τούς γνωρίζουν ήδη καλά: είναι υποτιθέεται οι φορείς της ανομίας, είναι υποτιθέεται οι πρωτεργάτες της εγκληματικής συμπεριφοράς. Όμως τώρα, μέσα στο καζάνι των φόβων και των απειλών, "οι ξένοι" είναι υποτιθέεται και κάτι ακόμη: βρώμικοι, φορείς ασθενειών, κίνδυνος για την υγεία των κατοίκων της πόλης. Κι όσοι μαγειρεύουν δημόσια τάξη, σερβίρουν κλισέ που ξέρουν να μιλάνε στα στομάχια των υπηκόων: υγειονομική βόμβα. Πολυμήχανες που είναι οι ιδεολογίες!

Η ανθρωπότητα των Δελφικών οραμάτων και των Μουσών φωνάζει. Στάσεις ασφαλιστικά, τους θέτουν απειλή για την εγκληματικότητα, αυξημένη της εγκληματικότητας, συμμορίες στους δρόμους, βία στα σχολεία, ληστείες στις γειτονίες, υπερσυγκέντρωση μεταναστών στο κέντρο της Αθήνας ή στο λιμάνι της Πάτρας. Βρίσκουν λύσεις, υπάρχει μόνο μία, της δίνουν ένα όνομα: δημόσια τάξη. Χρειάζονται παντού μπάτσοι, περισσότεροι μπάτσοι, ικανότεροι μπάτσοι. Στη δοκιμασμένη αυτή συνταγή "οι ξένοι" είναι στο στόχαστρο, και οι καταναλωτές της ιδεολογίας τούς γνωρίζουν ήδη καλά: είναι υποτιθέεται οι φορείς της ανομίας, είναι υποτιθέεται οι πρωτεργάτες της εγκληματικής συμπεριφοράς. Όμως τώρα, μέσα στο καζάνι των φόβων και των απειλών, "οι ξένοι" είναι υποτιθέεται και κάτι ακόμη: βρώμικοι, φορείς ασθενειών, κίνδυνος για την υγεία των κατοίκων της πόλης. Κι όσοι μαγειρεύουν δημόσια τάξη, σερβίρουν κλισέ που ξέρουν να μιλάνε στα στομάχια των υπηκόων: υγειονομική βόμβα. Πολυμήχανες που είναι οι ιδεολογίες!

**Κρατήστε λοιπόν την όρεξή σας
 θα φάμε πολλά σκατά ακόμη!**
 Με το πιο φθινόγειο των ανωνυμικών βιβλίων θα είστε ολόκληροι!

Σήμερα, περισσότερο από ποτέ, είμαστε όλοι μετανάστες (Σαχ, 6/09)

Σκουπίστε, ψεκάστε... αλλά έτσι απλά δεν θα τελειώσετε.

Την Παρασκευή 22 του Μάη οι μετανάστες εργάτες βγήκαν στο δρόμο βίαια. Αυτή η βία ήταν μόνο ένα ελάχιστο κλάσμα της βίας που δέχονται καθημερινά. Κάποιοι λένε πως έφταψε το Κοράνι ή καλύτερα έτσι τους συνέφερε να λένε για να κουκουλώσουν τα προφανή. Για να κουκουλώσουν πως επιτέλους λίγη, ελάχιστη από τη βία των μπάτσων, τη βία των σεξουαλικών σκλαβοπάζαρων, τη βία του ρατσισμού, τη βία του μισθού για ένα κομμάτι ψωμί, τη βία της απομόνωσης και της εγκληματοποίησης, επιτέλους επιστράφηκε στους δημιουργούς της.

Όσο για τους φοβισμένους νοικοκυραίους που το μόνο που βλέπουν στην ύπαρξη και μόνο των μεταναστών είναι ένα “πρόβλημα”, είτε αυτό λέγεται “πρόβλημα” υγείας, είτε “πρόβλημα” εγκληματικότητας και απαιτούν από το κράτος να δώσει λύσεις, καλύτερα να πάνε να πνιγούνε. Και οι λύσεις αυτές είναι οι επιχειρήσεις σκούπα, οι φασιστικές επιθέσεις, τα κέντρα κράτησης, οι δολοφονίες στα σύνορα... Και είναι εκεί που πατάνε τα αφεντικά, σε αυτόν τον φασισμό, και εξαγγέλλουν ότι μέχρι τα τέλη του Ιουλίου το πρόβλημα στο κέντρο της Αθήνας θα έχει τακτοποιηθεί.

Η διαχείριση των μεταναστών και η άγρια καταστολή τους δεν είναι ένα απομονωμένο

γεγονός που αφορά μόνο τους “παράνομους” μετανάστες, αλλά ένα γεγονός που αφορά όλους τους εργάτες. Οι μηχανισμοί που σήμερα δουλεύουν εναντίον τους, αύριο θα δουλέψουν εναντίον και των υπολοίπων. Γιατί όσο το πιο υποτιμημένο κομμάτι της εργατικής τάξης στην Ελλάδα δεν βρίσκεται απλά στον πάτο της πυραμίδας, αλλά ακόμη πιο κάτω... Γιατί όσο περισσότερο η υποτίμηση της εργασίας αλλά και της ίδιας της ζωής των μεταναστών, φτάνει σε έσχατα σημεία, τόσο περισσότερο αυτό θα σημαίνει και την καθολική υποτίμηση της εργατικής τάξης.

Ημερολόγιο του ελληνικού ρατσισμού

Το “Ημερολόγιο” είναι μια μηνιαία έκδοση που απευθύνεται κυρίως σε οργανωμένους αντιρατσιστές και αντιφασίστες. Διακινείται αποκλειστικά μέσω e-mail και φωτοτυπίας από τον Δεκέμβρη του 2008 και μετά. Περιέχει σχολιασμένα δημοσιεύματα και φωτογραφίες από τον ημερήσιο τύπο σχετικά με τον ρατσισμό, τη μετανάστευση και γενικότερα τον νέο ολοκληρωτισμό όπως τον αντιλαμβάνονται οι συντάκτες του. Η στενή παρακολούθηση της επικαιρότητας και οι σχετικές συζητήσεις μεταξύ μας βοήθησαν καθοριστικά στη συγγραφή και την τεκμηρίωση αυτής της μπροσούρας.

